DESIDERII ERASMI,

Roterodami,

De Virtute Amplectenda Oratio.

De Præparatione ad Mortem.

De Morte Declamatio.

De Puero Iesu Concio, pronuntiata in Schola Coletica, Londini olim instituta.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officinâ JOANNIS MAI
clↄ Iↄc xli.

DESIDERIUS ERASMUS, Roterodamus,

ADOLPHO, *Principi Veriensi*, S. P. D.

PRessius intuenti mihi, non usquequaque assentandi palpandique vitio receptum videri solet, Adolphe suavissime, ut antiquitus reges & imperatorés panegyricis solenniter (& quidem in os) laudarentur: quin potius sic existimo, viros cordatos, rerumque naturæ atque humani ingenii egregie prudentes, cum spes non esset, leoninam illam regii pectoris generositatem, & aurium delicias, vel monentis auctoritatem, vel increpantis severitatem aliquando passuras, publicæ utilitatis respectu vela vertisse, ac

via quidem occultiore, eodem tamen, contendisse. Itaque sub laudationis specie simulachrũ quoddam absoluti principis eis velut in tabula depictum repræsentasse, ut ipsi sese ad propositum exemplar exigentes, taciti secum agnoscerent, quantum ab illa laudati principis imagine abessent, ac citra tum pudorem tum offensam discerent, quid vitii mutandum, quas virtutes præstare oporteret. Eodemque titulo nunc idem ageretur, videlicet, ut boni principes, quæ facerent, recognoscerent, mali, quæ facere deberent, admonerentur. Nihil igitur erat aliud ista laudatio, quam delicatum monendi, blandumque exprobrandi genus, ac plane pharmacum, necessarium quidem illud, sed amarum, eoque melle prælitum. Id quod olim regum Barbarorum violentiæ dabatur, non tam turpiter (ut ego opinor) quam prudenter. Pueritiæ vero studia moderatis laudibus alere, ac, veluti crustu-

Laudibus alenda studia.

lis

lis datis, blandius invitare, adeo vitio datum non est, ut à magnis quoque auctoribus præcipiatur. Sed ista quorsum? inquis. nimirum hujusmodi præfatiuncula visum est adulationis notam deprecari atque præcludere, cum statuissem hac epistola paullo ineptius tecum agere, & cum puero te paullisper veluti repuerascere. Quanquam ego te, generose Adolphe, ne laudaturus quidem sum, quin magis te ipsum tibi tanquam in speculo commonstraturus, ut temet notis; non autem ut etiam ames, simulque pereas, quemadmodum de Narcisso fabulantur poëtæ; sed ut etiam atq; etiam intelligas, quam magnum nomen sis Deo, tuæ felicitatis auctori, quibusque rebus sis natus, & quo tibi sit eluctandum, ne, cum totum cœlum tibi arriserit, tute tibi parum prosper fuisse videare. Hoc profecto sibi volebat (ni fallor) speculum illud Socraticum, ad quod vir sapientissimus mittere solebat adolescentu-

Speculum Socraticum.

los: ut, qui ſe perſpexiſſent corporis & ingenii dotibus, fortunæque commodis, ampliter cumulatos, vel hoc ipſo ad virtutis ſtudium ſolicitarentur, cum intelligerent, ad tantam naturæ ſortem, haud mediocrem induſtriæ uſuram tum deberi, tum expectari: ii vero, quibus hæc malignius contigiſſent, hoc impenſius ad conandum extimularentur, quo, quod à natura videretur diminutum, induſtria exæquarent. Quanquam autem tanta in re ceſſatio nullam omnino recipiat deprecationem, tamen non paullo minus reprehendendi videntur, quorum induſtriæ fortuna quodammodo defuit, quam qui fortunę deſunt ipſi. Tibi vero, mi Adolphe, quæcunque ad perfectam virtutem adminicula cœlitus dari poſſunt, adeo ſunt affatim ſuppeditata, ut, niſi omnia ſumma præſtiteris, neque ſorti à Deo creditæ, neque tuorum expectationi reſponſurus videaris. Primum enim quid ego referam fortunæ

miram

miram in te raramque indulgentiam? quæ te vixdum natum, veluti manibus ſuis, in ſummo rerum faſtigio collocavit. Quæ te ad ſummas res non evexit, ſed genuit, immo quæ principem florentiſſimum, & antequam in lucem ederet, fecit. Quippe quæ tibi genus largita eſt clariſſimis utrinque imaginibus illuſtre: paternum quidem à Philippo Burgundionum duce, heroë cum quovis etiam veterum componendo: maternum vero à Borbonica ſtirpe, id eſt, Gallorum regibus, ductum. Ut omittam interim rem amplam, ac ditionem luculentam: ut ſileam affinitates, utriuſque ſororculæ ſponſalibus cum ſummis proceribus adjunctas: ut ne tibi de matre tam pia gratuler, quæ ſolicitudine quadam incredibili te veluti denuo parturit; nihilque putat in vitam eduxiſſe, niſi & ad virtutem perfectam provexerit: ut ne id quidem recenſeam, quam jam nunc te puellum cum plerique primates

aulici, cum clarissimus ipse princeps Philippus, certatim fatali quodam favore studioque prosequuntur, nihil non ausi sibi de tua indole polliceri. Illud enim propius ad te pertinet, de quo non puduit & sapientissimum illum regem gloriari, quod, ut ille ait, animam sortitus es bonam, quodque verus ille Prometheus mentem tibi indidit felicissimam, istis opibus, isto rerum apice, istis imaginibus dignam, dignam isto corpusculo, quod & ipsum architectrix natura, veluti virtutum arculam quandã, omnibus Veneris & Gratiarum muneribus copiosissime perpolivit, ne scilicet animus pulcherrimus pulcherrimum domicilium, non haberet. Neque vero parvi refert, principem uti virtute, ita & corporis specie vulgus antecellere; cum videam, Vergilianum illud, vel reclamante Seneca, præclaris viris non temere placuisse: Gratior est pulchro veniens in corpore virtus. Quanquam ille ipse tetricus philo-

Notatur Seneca.

philosophus, ac Stoicorū pene dixerim Stoicissimus, miraculi loco refert, Claranum quendam suum, cum corpore deformi esset, ingenio tamen atque virtute præcelluisse; & unius exemplo ratiocinatur, egregiam mentem sub quavis etiam cute latere posse; id quod ne Maro quidem negat, verum ait, animi decus, cum corporis specie conjunctum, commendatius & gratius esse mortalium oculis. Quis autem usque adeo communi sensu caret, ut hoc infitiandum putet? Quo magis miror cur homo gravis tam confessam poëtæ sententiam scripserit errorem sibi videri. Sed omisso Seneca ad rem redeamus. Poëtæ, mirabiles rerum omnium adumbratores, divinis mentibus, quas utique felicissimas videri volunt, corpora tribuunt pulcherrima. Cujus sententiæ ne Platonem quidem ipsum pœnituit, cum, sapientiæ mysteria poëticis (ut solet) involucris obvestiens, diis, id est, beatis mentibus,

& ab omni terrenæ labis contagio porro ſemotis, & currus decoros, & equos ambroſia nectareque nitidos, attribuit. Homerus autem, omnium diſciplinarum tanquam Oceanus quidam, Achillem, Ulyſſem, Menelaum, & ſi quos præterea virtute præſtantes heroas facit, decentiſſima quoque corporis ſpecie fingere conſuevit, θεοειδεῖς, καὶ θεῷ ἰκέλους, id eſt, divina ſpecie, & Deo ſimiles, eos identidem appellans. Therſitæ vero, ut mentē ignavam ac degenerem, ita corpus ad portentum uſq; deforme, affinxit. Φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα, τὼ δέ οἱ ὤμω Κυρτὼ ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε, αὐτὰρ ὕπερθε φοξὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη. Quod Maro noſter, ut Homeri pleraq; alia, ita hoc quoque, diligenter eſt æmulatus, in Ænea, Iulo, Eurialo, multiſque aliis. Quin & Socrates, philoſophorum non ſapientiſſimus modo, verum etiam incorruptiſſimus, in Phædro Platonis, ſubobſcure quidem, ſed nimis quam eleganter,

Socrates.

ter,

ter, innuit, bonam corporis figuram, bonæ mentis aut argumentum esse, aut certe adjumentum: illud pulchri equi, hanc equitis sub nomine, depingens ac denotans. Postremo & Aristoteles ipse de corporis & vultus indiciis, pectoris habitum conjiciendum existimavit. Idem carnium mollitudinem, ingenii neutiquam duri judicavit signum. Postremo fides his desit auctoribus, nisi & historiographorum consensu testatissimum est, Pythagoram, Scipionem Africanum, cumque his innumerabileis, qui, ob divinas quasdam animi dotes, plusquã homines crediti sunt, venusta decentique forma fuisse. Adeo videlicet cognatæ res sunt, corpus atque anima, ut alterius habitum altera sequatur, ac mentis quidem bonitas in ipsa cutis specie reluceat, rursum corporis habitus divinæ (ut ait Flaccus) auræ particulam vicissim afficiat, ut quę corpori penitus sit immersa, illudque, ei illigata, velut ostream, cir-

Aristoteles ex indiciis corporis mentem conjicit.

cumferat. Nam hęc est una ex pinguibus illis Socratis similitudinibus, in quas jocatur Alcibiades. Sed vereor ne de forma nimis multa. Quamquam ego nequaquam aut corporis dotes, aut ingenii felicitatem sic effero, ut vel eos, quibus hæc parcius obtigerunt, à virtutis studio deterream, vel puero tibi pueriliter blandiar. Quinimmo utrosque, non ad Narcissi fonticulum, sed ad Socratis speculum, adduco. Ut & illi hoc acrius excolendo animo studeant, quo minus naturæ dotibus adjuvantur. Tuque cogites, quam indignum flagitium, quamque absurdum futurum sit, si in tam venusto corpore mentem invenustam atque incultam esse patiare; ac sub cute nitida, carie situque squaleat animus: tum, si commiseris, ut, cum tibi natura vilissimam tui partem expoliverit, tu immortalē tui portionem negligas honestis studiis excolere. Denique nihil isto monstro puta esse monstrosius,

quam

quam in delicato ſcriniolo ἄνθρακας (ut Gręci dicunt) θησαυρὸν, &c, ſi magis Cynice dicendum, in gemmata pyxidula cœnum, aut ſiquid cœno ſpurcius. Proinde, mi Adolphe, ne laudari quidem te puta, ubi quiſpiam formoſum te, aut generoſum, aut bene ingeniatum, prædicat. Veriſſima enim & mordicus tenenda Epicteti ſententia, (ſi tamen ſenem tam Stoicum aulicæ ferent auriculæ) prorſus extra nos eſſe, nihilq; quicquam ad nos pertinere, quæcunq; à fortuna vel dari poſſunt, vel eripi. Nondum igitur Adolphum ipſum laudavimus; Dei modo gratuitam in te benignitatem retulimus, non imputandam niſi ad fœnus accommodaris. Porro reliquæ virtutes, quæ proprie ad hominis laudẽ pertinent, ne poſſint quidem adhuc in ætate tam tenella citra gnathoniſmum laudari. Tametſi tempeſtivum earum proventum à tuo expectamus autumno. Neque falles, opinor, expectantes; quandoquidẽ iſto tam floru-

florulento vere nos in ſpem amplissimam erigis. Jamjam enim ceu gravidæ turgent in palmite gemmæ. Jam nunc, admodum adhuc puer, quaſi gemini decoris ſpecimen edis: puta, tùm animi paterni, belli paciſque artibus juxta præſtantis: tum materni ingenii; in cujus ſe mores nihil habere juris, ipſa quoque fortuna miratur. Et illum quidem militiæ decora, atque ardens evexit ad æthera virtus. Hæc autem, rariſſimo prorſus exemplo, cum fœmineo ſexu maſculum animi robur; cum ſummis vitæ deliciis (quas illius fortuna, non animus, poſtulat) continentiã incredibilem; cum eximia nobilitate, ſuperbiſſimiſque ſtemmatis, modeſtiam & comitatem prope pluſquam plebeiam; denique (ut ſemel complectar) cum aula Chriſtum, copulavit. Utrumque igitur parentem, Adolphe, alterum invictiſſimum, alteram integerrimam modeſtiſſimamque, jam ſpe quadã ita refers, ut ſimul & Mavortiis ſtu-
diis

diis capiaris, neque à Musarum literario otio abhorreas; possisque ad utrumque juxta natus ac sculptus videri, καὶ τὸν βίον πρακτικὸν, quem præfert Dicearchus, καὶ τὸν θεωρητικὸν, qui Theophrastum magis delectat. Et hunc quidem tum priorem, tum feliciorem, in politia sua putat Plato; ad illum tamen vel vi retrahendum sapientem, publicæ utilitatis nomine. Sed privato, sibique viventi, liberum esto, utrum malit sequi. Principi certe, qui patriæ, non sibi, nascitur, neutrum oportet deesse. Et utrumque Homerus Ulyssi, Vergilius Æneę, tribuit: alterum, dum eos diuturnis erroribus, variisq; casibus, exercent; dum mediis bellorum miscent tumultibus: alterum, dum ad inferos deducunt. Eodem arbitror pertinere, quod Plato in iis, quos obeundæ Reip. destinavit, moderatũ quendam & medium mentis habitum requirit, qui neque ad ferocitatem usque concitatus sit, neq; ad ignaviam abjectus. Eam vero è duabus

Medium mentis habitum requirit Resp.

inter

inter se pugnantibus rebus, musica; gymnasticaque, conflari censet oportere. Hunc nimirum in te videor mihi conspicere, cum mediã quandam indolem intueor, è paterna avitaque animi sublimitate, atque è matris pietate, mansuetudineque temperatam. Etenim, quod jam nunc manusculis istis Pegasi ferocientis habenas, non minus scite quam animose, moderaris; & immanis belua, cujus corpusculi sarcinulam vix sentit, ejus tamen & arte, & animo, concitatur, sistitur, in gyrum circumagitur, ad saltum extimulatur, ad gradarium incessum stringitur, ad succussarium tripudium admittitur; quod nunc æquore campi præcipiti volare cursu, nunc ardua scandere, nunc per præcipitia decurrere cogitur, ac puerilis sinistellæ nutibus omnibus paret; quod in tenera ista fronte sublucet nescio quid augustum atque heroicę majestatis; quod vixdum puer, nihil tamen habes puerile; quod jam ar-

cu,

cu,quod cursu,quod palęstra,nulli cedis æqualium;paternæ avitæque virtutis simulachrum agnosco: Rursum, ubi te tanquam aliis oculis contemplor εἰς πόδας ἐκ κεφαλῆς,atque animadverto;quam nihil quidem in te non futuro principe dignũ, id est, nihil humile,nihil stupidum,nihil ingenerosum, at è regione nihil feroculum, nihil arrogans, nihil minax, nihil insolens, sed oculi non licentes quidem illi, at neque rursum truces, verum amici: frons,neque dura,neque improba,sed alacris & vivida: vultus comis,& gratiarum plenus, os verecundum, malæ decentissimo pudore semperque parato purpurisso tinctæ, sermo modestus & rarus, gestus compositi: tum quam pius in parentem,in avum reverens, erga præceptorem observans, quam inter æquales obsequens, quam non imperiosus, aut morosus in ministros, quam in neminem procax: In summa, cum considero,nihil in te deprehendi, quod aulæ, quod

Medius habitus pueri Adolphi.

Bonæ indolis exemplum.

quod fortunæ tuæ mores sapiat; matris optimę imaginem (ut Plautine dicam) ipsissimam videor intueri. Et sunt ista quidem ad præsentem ætatis tuæ laudem magnâ; ad expectationem vero, & quasi prædivinationem futurorum, maxima. Illud autem spem de te nostram vel maxime confirmat, quod præter istam naturæ bonitatẽ, domi contigit habere utriusque virtutis magistros egregios: bellicæ quidem, avum tuum; in quo viro nihil eorum desideres, quæ solent à fortissimo duce requiri: philosophiæ vero, ac veluti musices illius Platonicæ, Jacobum Battum, Deũ immortalem, quam rara doctrina, quam eximia vitæ totius innocentia, quam singulari facundia virum? Quid jam sit, quod suis de te votis patria non audeat promittere, posteaquam tam felici indoli formator tam egregius contigit? Contigit autem non jam exoleto, parumque per ætatem tractabili; id quod plerisque solet accidere,

Iacobus Battus.

re; ſed, quemadmodum Phœnix ille Homericus Achilli, puello adhuc, peneque infantulo, datus eſt, διδασκέμεναι τάδε πάντα, Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων. Itidem tuam infantiam, vixdum à lacte depulſam, ſtatim Battus excepit, nutricandi munus cum nutricibus ex æquo partitus, ut illę corpuſculum tuum curarent, hic animum fingeret: videlicet hoc jam tum agente matre, ut ipſo prope cum lacte auriculis tenellis pręclara illa ſapientum dogmata inſtillaret, mentiſque tuæ recentem teſtulam, cujus odorem in omnem uſque vitam eſſet redditura, Philoſophiæ balſamo imbueret: neque lingulam iſtam ſineret vulgari ſtribligine pollui; ſed puriſſimo Muſarum irrigaret ſucco, ac pectuſculum iſtud, rude adhuc, & in quemvis habitum ſequax, præceptis formaret amicis. Nam ad virtutis inſtitutionem, ut aliqua ſera ſit ætas, nulla certè non matura eſt. Hæc alius aut præteriret: aut ſummis

vix

vix digitis attingenda putaret. Ego vero vel sola commemoranda duco: ut in quibus veræ felicitatis puppis & prora, quod aiunt, sit homini. Siquidem natalium splendore, reliquisque fortunæ muneribus, non pauci te mortales, vel æquant, vel superant. Hæc tua propria pene felicitas est, & haud scio an cum ullo nostratium principum communis, quod rudis adhuc in eum incidisti virum, qui mentis tuæ vacuam tabellam castis ac salutaribus occupare possit opinionibus. Possit autē, quia doctissimus: velit, quia optimus: efficiat, quia diligentissimus: quique te, veluti præsens Mercurius, moly quodam efficacissimo, id est, optimis rationibus, contra aulicorum illecebras, & voces quorundā moribus pestilentiores, tanquam contra Circes pocula, præmuniat. Rara profecto nostris in terris avis homo non trivialiter eruditus: Rarior autem, qui moribus sit usquequaque sanctis & inculpatis: Rarissi-

rissima porro ac plane phœnicis instar, qui cum exquisita doctrina summam morum innocentiam copularit. Quibus omnibus sic absolutus tibi contigit, ut non verear asseverare, neque Achilli Phœnicem, neque Dionysio Platonem, neque Alcibiadi Socratem, neque Alexandro Aristotelem, neq; Neroni Senecam, pari felicitate contigisse. Quanquam isto nomine, non tam fortunę, quam parentibus, debere tę puto, quorum prudenti delectu talis adscitus est. Alioqui vel una hæc felicitas optanda magnatibus, qua sola fere caret. Quid autem retulit bene natum fuisse, nisi & bene instituaris? Princeps autem non temere instituitur ad virtutem, nisi tum cœperit, cum se nondum esse principem intelligit. Quod recte reputans Philippus ille, Macedonum tyrannus, vir multis modis laudatus, sibi magnopere gratulabatur, egregieque videbatur fortunatus, quod id temporis filium suscepisset, quo vir summus

mus Aristoteles philosophiam doceret, unus ex omnibus dignus, cui tantum alumnum in gremium traderet. Ego vero, fortunatissime Adolphe, tibi non impendio gratuler? qui quidem domi assidue videas, audias, totumque ac proprium possideas ejusmodi moderatorem, in quo non vel mores eruditione, vel eruditionem moribus, vel vitia quædam virtutibus compenses, sed quem citra delectum ullum, totum ac tuto possis effingere. Cujus doctrinam si quis contempletur, quid rarius? si vitam, quid incorruptius? si facundiam, quid admirabilius? si festivitatem, quid amabilius? Legis identidem in poëtarum literis, Adolphe, Phœbum aurata cithara insignem. Legis Orphea, fidibus canoris & feras, & quercus, & saxa denique moventem. Legis Minervam, ingeniorum & artium principem. Legis caduceatorem Mercurium efficaci virga potentem. Legis novem illas sorores, studiorum

Iacobus Battus.

rum atque elegantioris literaturæ præſides. Tum Charites, comitatis atque humanitatis auctores. Heliconia tempe, fontem vocalem. Denique legis & Pithonem deam, quam Latini Suadelam nominant. An tu iſta deliria & nihili voces exiſtimas eſſe? res ſunt imprimis egregiæ, quas omnes uno in Batto tibi ſpectare licet, neque ſpectare modo, verum etiam frui. Etenim quid, quæſo te, omnino aliud vox illa hominis dulcis ac tinnula, citraque omnem aſperitatem eminus etiam aures feriens, niſi Phœbea quædam cithara, aureis fidibus divinũ quiddam inſonans? Quis eſt autem ingenio uſque adeo ſtupido, fero, ſaxeoque, quem Battica ſuaviloquentia, & vel Neſtorea illa mellitior, non excitet, non emolliat, non edomet? Age vero quid illa è pectoris candidiſſimi venis tam facile profluens, ſemper pura, ſemper perſpicua, ſemper exuberans oratio, niſi Caſtalii fontis perennis quædam

quædam ſcatebra? Eam dū tu, una cum æqualium tuorum grege, aſſidue auribus imbibis, & ſermone conſueſcis exprimere, nonne, quaſi pota, vocales loquaculoſque facit & alios? Porro autem cum ſic eruditione docet audientem, ſic acumine cogit, ſic varietate delectat, quis non quaſi præſens Minervæ numen agnoſcat? Quid autem, quoties feſtiviſſimis illis ſuis ac ſalſiſſimis iocis omnium animos mire demulcet atque exhilarat, nonne Veneres omnes, omnes Charites de loquentis ore ſcatere tibi videntur? Cum, inaudita quadam arte, omnium ſeſe moribus attemperat, in quemvis affectum, quoſcunque libuit, rapit, nonne Mercuriale quiddam refert? In hujus profecto unius labiis Pitho illa flexanima, ſeſſitare videtur. Cum eo vivere ac ſermones miſcere, nihil aliud eſt, quam, in Parnaſſi nemoribus inambulare. Denique muſarum chorum non deſiderabit, quiſquis Cyclopædiam illam

omnium

omnium diſciplinarum anſulis abſolutam, in eo perſpexerit. Quis non vel hominem, iſtiuſmodi propter literas, vel literas propter hominem, mirari, amare, colere incipiat? Erres, mihi crede, vehementer, atque adeo nimium ingrate facias, niſi iſtam felicitatis tuę partem vel præcipuo calculo numeraris, quæ regibus etiam opulentiſſimis non raro non contigit. Et ô Deum immortalem, quid æque, immo quid aliud ad principum felicitatem pertinet, quam ut ipſi de ſuopte pectore, non de aliorum ſententiis diſcant ſapere, & ea pueri à bonis ac doctis viris hauriant, quæ grandes non ſint ab aſſentatoribus audituri. At nondum equidem ſtatui, tu ne iſto tali formatore, an te ille tali alumno fortunatior? Quanquam uterque altero beatiſſimi mihi videmini, proque meo in utrumque amore, tum ille de te, tum tibi de illo gratulor: tibi quod feliciſſimo ingenii tui ſolo tantus cultor contigerit;

Bonus præceptor.

illi quod aliquando nactus est ma-
teriam dignam in qua singularis
artifex nervos intendat suos. Id-
que adeo non vobis tantum, ve-
rum & literis ipsis publicitus gra-
tulandum censeo, posteaquam tan-
dem non Enniis, Plautis, Cæciliis,
sed & ab his cœperunt coli tracta-
rique, à quibus, siquid attulerint
splendoris, cum fœnore recipiant.
Quæ si in obscurum quempiam
inciderint, etiamsi plæclaræ sint,
tamen nescio quomodo auctorum
humilitate, ceu fumo, obscuran-
tur. In tui vero similibus, etiam
mediocres, mirum quam eluceant,
dum vicissim & doctrina fortunã,
& fortuna doctrinam illustrat. Ipsę
itaque literæ mihi gaudio gestire
videntur. Videre jam videor soro-
res illas Heliconias sibi plaudere,
te dulcissimum alumnum certatim
sinu rapere, exosculari, complecti;
cum tu fortunatis istis articulis
calamum per æquor chartaceum
ductitas; dum blæsa ac vixdum
firma lingula Gręcæ pariter ac La-
tinæ

tinæ linguæ verba meditaris; dum formoſulo iſto & generoſo ore, ac vocula amabili, jam nunc orationem & liberam pronuncias, & numeroſam modularis. Macte indole puer, Deum optimum maximumque precor, ut iſtam mentem, iſtos egregios impetus, ſervet fortunetque; velitque quaſi jam herbeſcentem virtutem tuam, ſui ſideris afflatu, ad maturam ſegetem provehere; ut idem auctor ſimul & ætatis, & honeſti propoſiti, incrementa felicia largiatur; ne videlicet (quod in aliis fere conſpicimus, in re abominamur) de iſtis tuarum virtutum quaſi cunabulis, velut Adonidis hortorum deliciis, brevi & inani voluptate deliniti videamur. Cave ne tibi tua felicitas ſecuritatem adducat. Nam etiamſi ſic omnibus naturæ fortunæque dotibus ſis locupletatus, ut vel Pandoram ipſam præcurras, nihil tamen actum putem, niſi ad eas commoditates par acceſſerit induſtria. Quę quidem ut ſine illis pene

manca eſt, ita illæ, hac deſtitutæ, prorſus otioſæ ſunt, ſi negliglas: pernicioſę, ſi inſoleſcas: mortiferę, ſi abutaris. Et, ſi, quicquid poſſunt ignes illi cœleſtes cum proſperrimi ſunt, id omne in te unum contulerint, ſi Rhamnuſia illa vel totum cornu ſuum in te ſemel effuderit, maximam bonæ mentis partem ipſe tibi præſtes neceſſe eſt. Quare fac, manibus pedibuſque huc annitare, ut te iſtis dotibus parem reddas, parem votis tuorum, parem imaginibus majorum, parem curis optimi præceptoris. Etenim cum omnia tam benigne ſuppetant, non poterit tibi, non ſummo cum dedecore, deeſſe. Proinde ut in bene cœptis conſtanter pergas, Adolphe, non deſinam Homericum illud tibi ad aures occinere. Cur autem non Græce potius, quandoquidem tu etiam nunc Græce meditaris?

Καί συ, φίλος, (μάλα γάρ σ' ἰρόω καλόν τε
 μέγαν τε,)
Ἄλκιμος ἐσσ', ἵνα τις σε καὶ ὀψιγόνων ἐῢ εἴπῃ.

Et

Et quoniam (ut sæpius diximus) omnia ad perfectam laudē adsunt adjumenta, φέρον ἄνεμός τε καὶ ὕδωρ, facito ut & illud ejusdem poëtæ verum sit, τὸν δ' ἄνεμός τε κυβερνήτης τ' ἴθυνεν. Quodsi feceris, futurum confido, ut tu generi, patriæ, tuisque omnibus, per literas, & literis invicem per tuam fortunam, ingens sis tum decus, tum prę́sidium allaturus. Illud addam in fine, quod velim animo tuo quam penitissime insideat, ut persuasissimum tibi habeas, nihil tam generosis ac bene natis dignum, quam pietatem. Non temere moneo. Compertum enim habeo, in aulis esse nonnullos, qui nec sentire verentur, nec dicere pudet, Christi doctrinam nihil quicquam ad proceres attinere, sed sacrificis ac monachis esse relinquendam. Ad horum exitiales incantationes obturatis auribus, quo te mater, quo Battus vocat, sequere. Et ut jam nunc cum literariis rudimentis Christum incipias imbibere,

Christi doctrina etiam ad proceres pertinet.

b 3 mitto

mitto tibi precationes aliquot, quas, matris rogatu, Batto hortatore, conſcripſi, ſed tibi. Eoque ſermonis figuram nonnihil ad tuos annos attemperavimus. Quibus ſi diligenter uteris, ſimul & orationem tuam feceris meliorem, & militares illas precatiunculas, quibus aulicum genus plerumque delectatur, non indoctiſſimas modo, ſed & ſuperſtitioſiſſimas, contempſeris. Vale. E Luteria. Anno à Chriſto nato milleſimo duodequingenteſimo.

DESI-

DESIDERII ERASMI, *Roterodami,* LIBER De præparatione ad mortem.

DESIDERIUS

ERASMUS,

ROTERODAMUS,

Clarissimo viro domino Thomæ, comiti Wiltisheriæ & Ormaniæ,

S. D.

AD ipsum Christianæ philosophiæ colophonem me vocas, vir clarissime, sed pietatis studio quam fortunæ ornamentis clarior: dum adhortaris, ut superioribus addam brevem commentarium, quomodo se quisq; ad mortem præparare debeat. Hic est enim extremus humanæ vitæ, veluti fabulæ, actus, unde pendet vel æterna felicitas hominis, vel æternum exitium. Hic est supremus cum hoste conflictus, à quo Christi miles sempiternum expectat triumphum si vicerit, sempiternam ignominiam si victus fuerit. Equidem in

hoc negotio jamdudum totus eram, quum adhortatio tua mihi veluti calcar accessit currenti. Quanquam tum quidem uni mihi philosophabar. Sed tua pietas cupit, ut hic quoque fructus per nos fiat multorum communis. Vtinam Domini benignitas largiatur sanctissimis votis tuis meoque conatui felicem eventum: Ego certe non reluctabor illius voluntati; cujus instinctu hoc meum obsequium abs te postulari arbitror. Vale. Apud Friburgum Brisgoæ, calendis Decembribus, anno millesimo quingentesimo trigesimotertio.

DE SI.

DESIDERII ERASMI,

Roterodami,

LIBER,

Quomodo se quisque debeat præparare ad mortem.

OMnium terribilium rerum maxime terribilis est mors, ait quidam magni nominis philosophus. Aristoteles. Qui non audierat cœlestem illum philosophum, qui nos docuit, non verbis tantum, sed evidentibus etiam exemplis, hominem morte corporis non perire, sed distrahi: animam velut è molestissimo carcere educi in beatam requiem; corpus item aliquando ad gloriæ societatem revicturum. Non audierat illud ἀξίωμα spiritus: Beati mortui qui in Domino moriuntur. Apoc. 14. Non audierat Pau-

lum lamentantem, ac suspirantem, Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Et, Mihi vivere Christus est, mori lucrum. Sed mirandum non est, si qui credunt, totum hominem morte perire; nec habent hanc spem, quam sola in Christum fides nobis porrigit, quum aliorum mortem deplorant, tum suam horrent atque abominantur. Illud potius mirandum, tam multos esse mei similes, qui, quum universam philosophiam Christianam & didicerint & profiteantur, tamen sic expavescunt mortem, quasi aut credant, nihil hominis superesse ab exhalata anima, aut Christi promissis diffidant, aut de se prorsus desperent; quorum primum est Sardanapalicorum, alterum incredulorum, tertium Dei misericordiam ignorantium. Hac in parte similes videntur gentibus quæ Deũ ignorant. Deum enim ignorat, qui nescit, illum esse infinitæ misericordiæ. Illud extra controversiam est, quod hominum vul-

Philip. 1.

gus

gus sic expavescit ad mortis recordationem, id partim ab infirmitate fidei proficisci, partim ab amore rerum mundanarum. Nescit trepidare qui cum Apostolo plena fiducia dicit, Sive vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur. Itaque sive vivimus, sive morimur, Domini sumus. Quod autem Dominus semel in suam tutelam recepit, perire non potest. Hinc illa prophetica vox imperterritæ mentis testis: Si ambulavero medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Neque enim Dominus fideles unquam deserit, qui se totos in illius fidem tradiderunt, sed custodit eos ut pupillam oculi sui. Siquidem ille dominus vitæ est pariter ac mortis; cui nihil est mortuum, sed vivunt omnia, quæ ipsi per fidem adhærent. Ex fidei imbecillitate nascitur amor commodorum temporalium. Nam si toto pectore crederemus; quæ Deus promisit nobis per filium suum Jesum, facile

Rom. 14.

Psal. 22.

vile-

vilescerent omnia hujus vitæ oblectamenta; ac mors, quæ ad illa, molesto quidem illo, sed brevi trajectu, transmittit, minus esset formidabilis. Clamat ille sapiens Hebræus: O mors, quam amara est memoria tua. Sed quid addit? Homini pacem habenti in substantiis suis. Non ait, Habenti divitias: nam multi homines pii possederunt divitias: sed, in his acquiescenti. Quod de facultatibus dictum est, idem sentiendum de honoribus, voluptatibus, uxore, liberis, cognatis, amicis, de forma, juventute, bona valetudine, breviter de commodorum omni genere; quæ mors piis simul ac impiis eripit. Quo impensius aliquid diligimus, hoc gravatius ab illo divellimur. Si quid mirabere, pones Invitus: ait quidam absque Christo sapiens. Miratur autem hæc temporaria quisquis in illis conquiescit, tanquam propriis perpetuisque bonis, quum hęc omnia commodaticia sint ac momentanea,

Horatius.

non

non tantum æquo animo, verum & cum gratiarum actione ponenda, quotiescunque repetit is qui dedit. Nam in hujus mundi bonis cõquiescere, frui est, quibus oportuit uti, atque hoc ipsum etiam obiter, ac velut in transitu. Quemadmodum admonet Apostolus Corinthios: Reliquum est, fratres, ut, qui habent uxores, tanquam non habentes sint; & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent, tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non possidentes; & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. Præterit enim figura hujus mundi. Viatores sumus in hoc mundo, non habitatores: in diversoriis, aut (ut melius dicam) in tabernaculis peregrinamur, non in patria vivimus. Tota hæc vita nihil aliud est quam cursus ad mortem, isque perbrevis: sed mors janua est æternæ vitæ. Apud Judęos, quoniam contractus ad certum diem finiebantur ex legis præscripto, quo temporis inter-

1 Cor. 4.

tervallum erat brevius, hoc levior erat rerum indicatura. Quanto igitur viliora nobis esse debent hæc omnia momentanea, tot casibus obnoxia, quæ ut nullus casus eripiat, certe mors omnibus adimit omnia. Adde huc, quod, qui currunt in stadio, vident quantum spatii à tergo reliquerint, quantum supersit ad metam. Et olim, qui Iubilæum expectabant, sciebant quamdiu liceret frui rebus emptis. At nemo mortalium est, qui certo norit, se postridie victurum: currimus, sed mortem habentes in pedibus, imo toto corpore nobiscum circunferentes. Vitam gratis accepimus à Domino, sed hac lege, ut omni momento reddamus reposcenti. Iam, ut contingat senectus, quæ quam paucis contingat, nullus ignorat: quid est, per Deum immortalem, tota hominis ætas, nisi brevissimum stadium, in quo velimus nolimus assidue currimus, sive dormiamus, sive vigilemus, sive deliciemur, sive discruciemur?

ciemur? Rapit nos torrentis in morem perpetuus ſeculorum curſus, etiamſi nobis aut aliis videamur conquieſcere. Ergo ſi pretia rerum mundanarũ brevitate temporis æſtimemus, viliſſima ſint oportet, quæ nec horam habent certam. Quæ vero parvi æſtimamus, ab iis facile divellimur. Quẽadmodum, qui domi non agunt, ſed peregrinantur, ſiquid in diverſoriis aut in via commodi ſeſe obtulerit, non admodum adjiciunt animũ, quippe mox relicturi quod delectat: ſi quid incommodi, facile perferunt, ſic cogitantes, Hic prandeo, alibi cœnaturus. Quæ videntur, inquit Paulus, temporaria ſunt: quæ non videntur, æterna. Atque hæc eſt magna Chriſtianæ philoſophiæ pars, quæ nos morti præparat, ut, contemplatione rerum ęternarum ac cœleſtium, diſcamus temporariarum ac terrenarum contemptum. Plato totam philoſophiam nihil aliud judicabat, quam meditationem mortis.
Medi-

Meditationem autem dixit, præparationem ac velut exercitationem ad mortem; non aliter quam tiro, cum hoste depugnaturus, ad palum exercet sese. Quo dicto nihil salubrius, siquidem à philosopho philosophice dictum sensu Christiano Christiani accipiamus. Neque enim contemplatio mathematicarum formarum à materiis abstractarum, aut idearum Platonicarum imaginatio, præstat, ut bene moriamur: sed si fidei oculis subinde speculemur omnem humanum sensum excedentia bona, quæ Deus per filium suum Jesum promisit ipsi fidentibus; & mala, quæ incredulis & inobedientibus est comminatus. Hæc deterrebunt à peccando, illa provocabunt ad bene agendū. Est quidem æterna veritas in quibusdam disciplinis humanis, sed quæ nemini conciliat veram beatitudinem. Hic æternus est qui promisit, ęternus per quem promisit, æterna sunt quæ promittit, æternam felicitatem adsce-

adferunt cum fide amplectentibus, æternam infelicitatem negligentibus. Hæc meditatio mortis, est vera vitę meditatio. Nec solum hoc præstat, quod pollicetur philosophus, ut anima minus gravate demigret è corporis domicilio, verum etiam ut cum alacritate spiritus, velut ex obscuro molestoque carcere, gestiens exiliat in beatam libertatem, ac lucem illam vere amabilem quæ noctem nescit. Corpus enim, quod corrumpitur, aggravat animam, ac terrena habitatio deprimit sensum multa cogitantem. Eoque clamat divinus ille citharœdus, Educ de carcere animam meam, ut confiteatur nomini tuo, Domine. Summa felicitatis humanæ est, contemplari & laudare conditorem, redemptorem, & gubernatorem suum. Ad hunc enim finem conditus est homo. Hanc felicitatem hominis frequenter interpellat hujus corpusculi, quod circumferimus, imbecillitas, tot necessitatibus, tot

Sap. 9.

malis,

malis, tot periculis obnoxii. Itidem & beatus Paulus, gravatus carneo tabernaculo, miserabiliter ingemiscens, clamat, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hoc? Vidit enim, summe beatos esse, qui habitarent in domo Domini, laudantes illum in secula seculorum. Sic affecti sunt homines vere pii, quorum, licet corpora degant in terra, tamen thesaurus, cor, & conversatio in cœlis est. Sed paucorum est ista fortitudo: non omnibus datum est cum Paulo dicere, Mihi, vivere, Christus est; & mori, lucrum. Et, Cupio dissolvi, & esse cum Christo. Nos hanc consolationem infirmi paramus infirmis: quibus tamen perfectorum exempla veluti stimuli sunt ad robur spiritus parandum. Est igitur per omnem vitam hæc mortis meditatio exercenda, ac subinde excitanda fidei scintilla, ut crescat & corroboretur; cui copulata caritas alliciet spem, quæ non pudefacit. Nihil

Rom. 7.

autem

autem horum ex nobis habemus, ſed Dei dona ſunt, aſſiduis precibus ac votis ambienda, ſi deſint: ſi adſint, augenda, ut creſcant. Quo fides, caritate ſpeque comitata, eſt firmior, hoc minor eſt trepidatio. Quod enim plerique ſic abhorremus à mentione mortis, maxima ex parte (ut dictum eſt) fidei infirmitas in cauſſa eſt. Atqui de Dei promiſſis oportet eſſe fiduciam multo certiſſimam. Siquidem is eſt unus, qui, natura verax, ſe ipſum abnegare non poteſt. Cui canit Pſaltes ille eximius: *In æternum, Domine, permanet verbum tuum; In cœlo & in ſeculum veritas tua.* Qui & de ſe ipſo pronunciat in Euangelio; *Cœlum & terra tranſibunt; verba autem mea non tranſibunt.* Quid autem promiſit? Promiſit victoriam mortis, victoriam carnis, mundi & ſatanæ; promiſit remiſſionem peccatorum; promiſit centuplum in hoc ſeculo, & vitam æternam in futuro. Sed quomodo promiſit? Per juſticiam noſtram?

ſtram? Nequaquam; ſed per gratiam fidei, quæ eſt in Chriſtum Ieſum. Quoque ſecuriores eſſemus, prius illud chirographum, quod nobis infeliciter deſcripſerat primus Adam, irritum fecit ac delevit, affigens illud cruci; deditque nobis chirographum gratiæ, quod conſignavit proprio ſanguine, & innumeris prophetarum, Apoſtolorum, martyrum ac virginum teſtimoniis confirmavit, qui ſuo quoque ſanguine ſubſcripſerunt. Subſcripſit & univerſa ſanctorum Eccleſia. Addidit interim & arrhabonem ſpiritus, ne ulla ex parte vacillare poſſit noſtra fiducia. Nec his contenta Dei bonitas; hujus victoriæ exemplum evidens & inſigne dignata eſt omnibus exhibere in filio ſuo unigenito. Quod enim ille vicit, utique membris ſuis vicit, qui ſe totum nobis impendit. Quid enim nos vermiculi poteramus ex nobis? Chriſtus eſt juſtitia noſtra, Chriſtus victoria noſtra, Chriſtus ſpes & ſecuritas noſtra.

noſtra. Chriſtus triumphus & corona noſtra. Ille natus eſt puer; ſed, quod non omiſit Eſaias, nobis natus eſt, nobis datus eſt. Itidem nobis docuit, nobis ſanavit morbos, ejecit dæmones, nobis eſuriit ac ſitiit, nobis contumeliis affectus eſt, nobis ſub mortis tempus angore tædioque vitæ perculſus eſt, nobis ſudavit ſanguinem, nobis vinctus ac cæſus eſt, nobis mortuus eſt ac revixit, denique nobis ſedet ad dexteram patris. Dum omnia mala nobis debita in ſe recepit, ea nobis ſuperanda tradidit; videlicet, jam fractis illorum viribus, ac pro modo afflictionum addito ſpiritus robore. Monſtravit vincendi viam, addit certandi votum, certantibus auxilium ſuppeditat. Sic ille vincit nobis, ſi modo nos in illo maneamus. Manemus autem per fidem & caritatem. Si quis requirat, ubinam extet hoc chirographum, quod nos ſecuros reddat? In ſcripturis Canonicis; in quibus legimus ver-

ba

ba Dei, non hominum. His non minus habendum est fidei, quam si Deus illa tibi proprio fuisset ore proloquutus. Ausim dicere, & aliquanto amplius. Nam si Deus per creatam aliquam speciem tibi loqueretur, fortassis quorundam piorum hominum exemplo subhæsitares, nunquid fuci lateret in imagine. At istam hæsitationem omnem nobis penitus exemit Ecclesiæ catholicæ perpetuus consensus. In hoc ergo chirographo per omnem vitam philosophari, optima ad mortem præparatio est. Quemadmodum ait Apostolus, Ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Rursus, si quis quærat, quomodo & quando Christus hæc devicit? Carnem devicit. Ac vincendi rationem ostendit, quum, juxta naturam assumptam mortem exhorrescens, ait patri: Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et alibi de se testatur, Non veni ut facerem voluntatem meam,

Rom. 15.

meam, sed ejus qui misit me. Nihil est tam horribile naturæ humanæ, quod auxilio Christi non superetur, si nos totos committamus ac submittamus voluntati divinæ, & in gravissimis afflictionum procellis semper illud optimi senis ac laudatissimi regis habeamus in animo: Dominus est; faciat quod bonum videtur in oculis ipsius Hęc verba magica non sunt, sed omnibus incantamentis efficaciora. Quæ quisquis ex animo pronunciarit, & in hac fiduciâ perstiterit, non est quod desperet, etiamsi universum malorũ agmen una cum ipsis inferis in unum irruat hominem. Omnipotens est qui pugnat pro nobis, quique loquitur in Psalmo, Cum ipso sum in tribulatione; eripiam eum, & glorificabo eum. Quum audis, Cum ipso: noli tuas vires expendere, sed auxiliantis potentiam respice. Quum audis, Eripiam eum: noli despondere animum, si diutius urget afflictio. Faciet ille sine

dubio quod promisit, & novit quando expediat te levari malis. Quum audis, Glorificabo eum: certum habeto, te, quemadmodum Christo fuisti consors crucis, & gloriæ futurum consortem. Sed memento quid præcesserit, Clamavit ad me. Tuum est, clamare, &, clamare ad Dominum, non ad mundi præsidia, non ad vires ac benefacta tua, sed ad Dominum, qui solus potest ab his malis eripere. Nihil hominis natura fragilius; & tamen nemo verbis consequi valeat, quot, quam atrocibus malis ac terroribus sit obnoxia. Ut enim omittam fulmina, terræ concussiones, maris inundationes, telluris hiatus, bella, latrocinia, homicidia, veneficarum artes: quis percenseat omnes morborum formas? Et in his quam multi sunt, tam horrendi, tamque cruciabiles, ut ad solam mentionem contremiscat homo, quod genus sunt epilepsis, paralysis, exulceratio vesicæ, phrenesis. Taceo pestilentia-

lentiarum subinde in peius sese adversus medicorum remedia innovantium crebros incursus, ut verissime dictum sit illud:

Mille modis lethi miseros mors una fatigat.

Quei fieri possit, ut nos, & corporibus & animis tam infirmi, tam immanibus procellis pares esse valeamus? Prorsus actum esset de nobis, etiamsi nullum accederet peccatum, nisi dextera Domini sublevaret imbecillitatem nostrã. Superest mundus, non mediocre certamen afferens piis. Mundum autem appello veterem hominem cum actibus & concupiscentiis suis. Tametsi mundi nomine non absurde possis accipere homines huic mundo deditos, qui nunquam desierunt, nec unquam desinent summa vi belligerari adversus Christum & hujus discipulos. Verum ad hoc certamen animat nos Dominus, dicens: Confidite, ego vici mundum. Quam autem ille fuerit alienus à mundanarum

rerum concupiſcentia, declarat, quum ait: Filius hominis non habet ubi reclinet caput ſuum. Nam in eo quiſque reclinat caput, in quo conquieſcit animus, ac velut indormiſcit Quam autem violentus & improbus ſit hic mundus, norunt qui ſerio conantur pie vivere in Chriſto Jeſu. Concupiſcentias noſtras in ſe recepit, ſed non aliter, quam recepit peccatum, pro nobis dependens ſupplicium, quod noſtris affectibus & actibus debebatur. Ceterum quicquid hic mundus habet machinarum, id totum expedivit in Dominum, probra, infamiam, inſidias, potentiam, cruciatus, mortes. Quid non fecit mundus, ut Chriſti nomen funditus extingueret? Et ecce vivit ac floret in cœlo pariter & in terra. Vicit autem Dominus, non ut dormitaremus, ſed ne deſperaremus. Hoſtem nobis tradidit non omnino mortuum, ſed fractum ac vincibilem, quo nobis per certamen parata eſſet corona gloriæ.

gloriæ. Si quæras, quomodo vincatur mundus, Joannes, intimus Christi discipulus, docet: Hæc est, inquit, victoria quæ vincit mundum, fides vêstra. Certa igitur fideliter, omni fiducia conjecta in Dominum: nec dubita, quin illius auspiciis præsidiisque victor sis evasurus. Restat peccatum, in quo infeliciter nati sumus, & in quod post baptismum infelicius revoluti; pondus grave, quippe corpus & animum demergens in tartara. Hoc quoque onus, nobis importabile, Dominus in se dignatus est recipere. Quemadmodum prædixerat Esaias; Discliplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus. Item Apostolus: Eum, qui peccatum non fecit, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justicia Dei in ipso. Peccatum una res est quæ inimicicias gignit inter Deum & hominem, quemadmodum testatur Esaias. At misericors pater, quum nulla reperiretur satis efficax hostia ad abolen-

1 Ioa.5.

Esa.53.

da scelera generis humani, misit filium suum, agnum expertem omnis maculæ, hac vere pura victima mundum reconcilians sibi. Dixerit hic aliquis: Si per Christum sublatum est peccatum, unde fit, ut omnis mortalium vita peccatis undique scateat? Jam enim & de bonis hominibus loquor. Non sustulit in totum peccatum, sed vires illius fregit, non ut nullum sit in nobis, sed ne regnet in nobis, quemadmodum regnat in his, qui non fixerunt spei suæ ancoram in Domino Iesu, ac serviunt concupiscentiis suis. Eoque Paulus hortatur, ne committamus, ut peccatum regnet in nostro mortali corpore. Relicta est nobis certandi materia; sed porrecta sunt arma, quibus muniti superemus. Sic efficimur justicia Dei, non ex operibus nostris, sed ex gratia Dei. Per quem? Per ipsum, quem pro nobis peccatum fecit, & de peccato damnavit peccatum. Restat Satanas, & peccati & mortis parens, ac princeps.

ceps tenebrarum harum. Cujus potentiam, & malicioſas artes nunquam ceſſantes, horrent filii lucis dum trepidi clamant ad patrem, Ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo. Hic eſt ille tentator & accuſator fratrum, qui, juxta beati Petri ſermonem, circumit tanquam leo rugiens, quærens quem devoret. Verum & hujus aſſultus Dominus tum vicit ipſe, tum vincere nos docuit. Frequenter adortus eſt Dominum. Hoc enim ſubindicat Lucas, quum ait, Et receſſit ab eo ad tempus. Sed ſemper victus diſceſſit. Quomodo victus? Clypeo ſcripturarum repulſus, gladio verbi Dei confoſſus. Ergo, quoties ille nobis ſuggerit quod pugnat cum voluntate divina in ſacris expreſſa voluminibus, verbi divini mucrone confodiatur: atque, exemplo Davidis, quinque limpidiſſimis lapidibus de torrente ſcripturarum collectis dejiciatur. Sed nos, cum hoc Goliath congreſſuri, prius abjiciamus

arma Saulis. Quæ est panoplia superbiæ. Hæc est fiducia mundanæ sapientiæ, confidentia virium ac meritorum nostrorum, quæ magis onerant quam muniunt. Sufficiat nobis baculus fidei; qui consolatur ac fulcit nos in hac peregrinatione; & quinque verba, quæ beatus Paulus loquitur in Ecclesia. Si urgeat improbius, audiat, Abi retro, Satana. Iustius est, obedire Deo ad æternam felicitatem vocanti, quam tibi ad æternum pellicienti exitium. Hic præcipuas parteis agit fides. Unde Petrus: Cui resistite, fortes fide. Crede scripturis, ac fiduciam omnem in Christo repone; & in manibus est victoria. Est autem dæmoniorum genus, quod non ejicitur nisi per precationem & jejunium. En habes alia duo tela. Probabile est autem, Satanam, quum toties frustra fuisset adortus Dominnm, in cruce omneis admovisse machinas, quum videret instare mortem. Hic enim est extremus conflictus, è cujus eventu,

ventu, vel ſperatur æternus triumphus, vel expectatur nota ſempiterna. Ait enim: Venit ad me princeps hujus mundi, & in me nõ invenit quicquam. Nec dubium Ioan. 14. eſt, quin, quod auſus eſt in Dominum, audeat & in membra Domini: Sed quemadmodum ab ipſo victus eſt, ita per illum vincetur in nobis. Quum enim oppugnat eos in quibus Chriſtus per fidem & caritatem inhabitat, cum ipſo Chriſto bellum gerit; in quo quamdiu perſeveramus, turpius vincetur à nobis, quam ab ipſo Domino ſuperatus eſt. Omnia poſſum, inquit Apoſtolus, in eo qui me corroborat. Satanas, quicum nobis conflictatio eſt, dicitur princeps hujus mundi, non quod ullum jus habeat in ullam partem creaturæ, ſed quod in his quodammodo regnet, qui mundum diligunt. Ceterum qui nos tuetur, Dominus eſt cœli & terræ, qui ſolo nutu plus valet, quam univerſa dæmonum examina cum organis ſuis. Solus

Matth.12. is potuit ingredi domum illius fortis, & ipſo alligato diripere vaſa illius. Quid adhuc ſupereſt tentationum? Mors, mors inquam illa, ad cujus mentionē contriſtantur omnia. Hæc nec vi depelli, nec fuga vitari, nec artibus eludi poteſt. Primus naturæ affectus eſt, ut quæque res, quod eſt, tueatur. At mors adverſus hunc naturæ affectum minitatur exitium, hoc deteſtabilior, quod conjunctiſſima dividit. Nulla enim arctior copula quam corporis & animæ. Et hunc horrorem nobis Domini clementia leniit. Primum quod ipſe noſtra cauſa non gravatus eſt mortis horrorem, & mortem ipſam, eamque ignominioſam juxta atque acerbam, in ſe recipere. Neque quenquam ſanctorum, quamlibet inſignium, ab hac immunem eſſe voluit: non Abraham fidelem; non Moſen familiariter dilectum; non David virum ſecundum cor ſuum; non è prophetis quenquam; non Joannem Baptiſtam; de quo extat

extat magnificum Domini testimonium; non matrem unice dilectam; non saltem è discipulis illum, quem præ ceteris amavit impense. A primo homine usque ad consummationem mundi statutum est omnibus, semel mori. Unde Græcis dicta μόρος παρὰ τὸ μείρω, quod omnibus ex æquo sit distributa, regibus, pontificibus, satrapis æque, ac colonis & mendicis. Cujus igitur impatientiæ fuerit, nolle tolerare malum, cum talibus tantis ac tam multis commune? Tu, quod naturæ, velis nolis, persolvendum est, refugis cum omnibus sanctis subire? Qui natura erat immortalis, pro te factus est mortalis. Et tu quum morti sis natus, ac toties mortem commerueris, postulas unus omnium haberi immortalis? Hic igitur recum reputa quot & quales habeas consortes; & æquiore animo feres conditionem tuam. Alioqui nihilo verecundius est, indignari quod morituri sumus, quam si indigne-

mur quod nati ſumus , aut quod homines conditi ſumus, non angeli. Hoc eſt primum mortis lenimentum, haudquaquam exiguum. Id fiet efficacius, ſi veram ſubducamus rationem. Qualia ſunt, quæ hic relinquimus. Multos enim diſcruciat mors, tantum intuentes quæ commoda hic relinquant. Tum in mentem veniunt, jucundus ſolis adſpectus, pulcherrima cœli machina, amœna mundi vernantis ſpecies, luſus, convivia, uxor, liberi, domus, horti. Sed aperiendus eſt alter oculus, quo perſpicias, quanto plus malorum hic relinquas quam bonorum, & in his ipſis, quę bona videntur, quantum admixtum ſit calamitatis & amaritudinis. Recurrat memoria per omnes vitæ gradus: quam ſordida conceptio, quam periculoſa geſtatio, quam miſeranda nativitas, quot malis expoſita infantia, quot obnoxia injuriis adoleſcentia, quot vitiis inquinata juventus, quot curis diſtricta virilis ætas,

quam

quam calamitoſa ſenectus: & haud ſcio, an quenquam reperturus ſis tam felici ſorte natum, ut, ſi Deus concedat, iiſdem veſtigiis ab ipſo conceptu per omnem acti temporis ſeriem ad ſenectutem recurrere, iiſdem fruituro bonis, eadem perpeſſuro mala, accepturus ſit conditiodem. Quam igitur inſignis incogitantiæ eſt, tantopere conturbari, quum eſt deponendũ, quod, nobis ſi liceat ab integro repetere, ſimus recuſaturi. Omitto nunc mala, quibus hæc vita ſic eſt involuta, ut quidam ethnici iudicarint, nihil à diis, ut illorum more loquar, homini datum beneficentius, quam quod addiderint facultatem abrumpendi vitam quoties viſum fuerit. Et nobilis ille poëta non dubitarit pronuntiare, Nullum eſſe animal homine calamitoſius. Quodſi levis eſt ethnici vatis auctoritas, Eccleſiaſtes ille ſacer non veritus eſt ſcribere, meliorem eſſe diem mortis quam nativitatis. Tantum de malis. Nunc de

de bonis. Subducito rationem, quantum curarum ac molestiarum attulerint opes, à quibus nunc divelli non potes. Quanto plus aloës quam mellis attulerit uxor, cujus amore nunc horres mortem. Quantum attulerit solicitudinis liberorum educatio, quantum offensionum ac dedecoris illorum mores. Adde his animum hominis semper in peius vergentem. Ut enim non sit in omnibus, certe in plerispue verum est illud Augustini, Qui major est ætate, major est iniquitate. Denique pone ad dexteram hujus vitæ commoda, ad lævam incommoda, & expende totius ævi, quod hic agimus, brevitatem. Infantia non sentitur, adolescentia prætervolat aliud agentibus, juventus excipitur variis curis, senectus obrepit imprudentibus. Quid autem est hæc tota summa, nisi punctum ad illam æternitatem? ad quam emigramus, siquidem hic pie vixerimus: extrahimur, si impie. Harum

rerum

rerum ſeria contemplatio non leve remedium eſt adverſus horrorem mortis. Alterum eſt, hoc etiam efficacius, quod Dominus pro te moriens effecit, ut mors, quæ prius erat tranſitus ad inferos, nunc ſit janua cœli, & , quæ olim fuit initium æternorum cruciatuum, nunc ſit aditus cœleſtium gaudiorum; ut *jam* Chriſto fidentibus mors non *ſolum* damnoſa non ſit, ſed ſummopere lucrifera. Ac ne qua pars hominis deſideraretur, ipſe, reſurgens cum ſanctis compluribus, *fecit* nobis certiſſimam ſpem, *fore ut* corpora reviviſcant in noviſſimo die, jamque glorificata recipiant ſuam quæque hoſpitem animam, ſolatio deinceps futura, non oneri. Sed de morte mox incidet dicendi locus. Ut autem peragamus, quod nunc agimus, ſupereſt his omnibus in unum acervum conflatis terribilius malum: Tartarus, unde negant redire quenquam, abſorbens omnia, nec unquam reddens devorata.

vorata. Hoc eſt barathrum deſperationis, &, ut Apocalypſis loquitur, mors ſecunda. Cogitet quiſque, qualis ſit illa vita, ubi ſummum malorum eſt immortalitas, ubi magna cruciatus pars eſt dæmonum & impiorum hominum ſocietas, ubi ignis nunquam extinguendus, ad quem noſter collatus, mera glacies eſt: adde quod illic incendium eſt minima dolorum portio, qui tamen tanti ſunt, ut ab hominis intellectu comprehendi non poſſint, ſicut nec piorum felicitas. In malis, licet graviſſimis, licet diutinis, aliquid tamen levamenti adfert ſpes, veluti ſtellula quædam procul allucens in denſiſſima caligine: ſed gehenna, cum ſummis malis ſummam habet deſperationem. Hujus igitur horror ſuperat omnem horrorem; quem tamen clementiſſimus redemptor, ut nobis mitigaret, in ſeſe recipere dignatus eſt. Quod in horto expavit, & angore extremo ſic correptus eſt, ut ſudaret ſan-

ſanguinem, noſtræ naturæ erat infirmitas. Quod autem affixus cruci clamat, Deus meus, Deus meus, quur deſeruiſti me? Longe à ſalute mea verba delictorum meorum: videtur geh nnæ horrorem animo perſenſiſſe. Quid enim ſupereſt à Deo deſtitutis, niſi extrema deſperatio? Nec mirum videri debet, ſi hanc triſtiſſimam affectionem in ſe recepit, qui peccata omnium in ſe receperat, ut utrunque malum, noſtris viribus inſuperabile, ſua miſericordia redderet ſuperabile? Nec iſta minuunt dignitatem redemptoris, ſed ineffabilem arguunt caritatem erga genus humanum. Sub ejuſdem typo David loquitur in Pſalmis: Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me, & præoccupaverunt me laquei mortis. Nos gehennam merueramus; ille innocens expaveſcit pro nobis, quo, ſi ſimilis affectus invadat animum noſtrum ex ſcelerum conſcientia,

vel.

vel ex imbecillitate naturæ non abjiciamus nosmet ipsos, sed in Christum intentis oculis etiam desperando speremus. Desperet licet caro, desperet ratio, tamen ex ipsis inferis fides clamet ad Dominum; quemadmodum Ionas, jam deploratus, de ventre ceti clamavit & exauditus est. Nam & id commonstrat Psalmus, quum protinus adjungit: In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi; & exaudivit me de templo sancto suo. Dei templum Ecclesia est, hęc est arx fidei, urbs fortitudinis nostrę Sion. Huc si quis vel ab extremis inferis intendat clamorem viva adhuc scintilla fidei, exauditur. Ergo quum universæ vires hominis demersæ sunt ad inferos, fides tamen clamet cum beatissimo Iob: Etiamsi occidat me, sperabo in eum. Nam hoc est, cum fiduciæ magistro Abraham contra spem in spem credere. Hæc igitur tanta mala Domini bonitas nobis non mitigavit

ac fregit tantum, ut, licet lacessant ac terrirent, tamen extinguere non valeant, verumetiam extrema damna nobis vertit in opimum lucrum. Quid enim lædit peccatum adhętentes Christo? Quid? nisi ut, ubi abundavit peccatum, abundet & gratia, & plus diligat cui plus dimissum est. Quid proficit Satanas, indesinenter incessens membra Christi? Quid? nisi quod auget illorum præmia, & illustrat coronas. Quin & ea mala, quæ nobis juxta mortalitatis conditionem cũ piis pariter & impiis sunt communia, redemptoris clementia vertit nobis vel in lucrum, vel in medicinam, quanquam & heic lucrum est: in lucrum, si à peccatis immunes ista toleranter ferimus, Domino gratias agentes pro omnibus: in medicinam, si quid residet in nobis, repurgandum vel sectione vel ustura, vel amaro pharmaco. Quo de genere sunt, morbus, paupertas, senectus, orbitas, aliaque innumera, quibus tota homi-

hominum vita est undique obsita. Hæc si nos ad murmur, desperationem, aut blasphemiam pertrahunt, Satanæ fiunt instrumenta, proque remediis fiunt venena. Sin ob id tantum perferuntur, quia vitari non possunt, quo animo complures, qui Christum ignorabant, constanter cruciatus ac mortem pertulerunt, naturæ sunt afflictiones. Sin ea tanquam de manu propicii parentis obedienter atque etiam cum actione gratiarum recipimus, reputantes quanto acerbiora commeruimus, & quam dira Christus innocens passus sit pro nobis commeritis, jam non sunt afflictiones, sed salubria remedia, aut cœlestium præmiorum incrementa. Illeic agendæ gratiæ indulgentissimo parenti, qui flagellat omnem filium quem recipit, interim mollibus ac brevibus remediis sanãs ulcera nostra, ut parcat in futuro seculo: Heic laudanda Imperatoris nostri benignitas, qui militibus suis subministrat vir-

tutis

tutis materiam,ut coronet magnificentius. Utrobique magnum est lucrum. Nisi forte mediocre lucrum videtur, quum capitali morbo laborans, devorat amara catapotia, levique ac temporaria molestia & mortis periculum effugit, & perpetua sanitatis dulcedine fruitur: aut quum miles, ob unius horulæ conflictum, summas per omnem vitam opes, summosque honores,consequitur. Et hoc quoque pacto Dominus noster clemẽtissimus omnia pertrahit ad se, si modo ad signum illud in sublimi propositum oculos intenderimus. Attrahit ad se omnia mala nostra, eaque vertit in lucrum nostrum & gloriam suam, quam nobis sibi per fidem insitis communicat. Quid autem lucrifaciunt, qui, in rebus adversis oculos avertentes à Christo, Deo obmurmurãt? Hoc ipsum, quod necessario perferendum est molestię, sibi conduplicant, vel decuplant verius,& pharmacum male sumendo vertunt sibi in letale vene-

mur quod nati ſumus, aut quod homines conditi ſumus, non angeli. Hoc eſt primum mortis lenimentum, haudquaquam exiguum. Id fiet efficacius, ſi veram ſubducamus rationem. Qualia ſunt, quæ hic relinquimus. Multos enim diſcruciat mors, tantum intuentes quæ commoda hic relinquant. Tum in mentem veniunt, jucundus ſolis adſpectus, pulcherrima cœli machina, amœna mundi vernantis ſpecies, luſus, convivia, uxor, liberi, domus, horti. Sed aperiendus eſt alter oculus, quo perſpicias, quanto plus malorum hic relinquas quam bonorum, & in his ipſis, quę bona videntur, quantum admixtum ſit calamitatis & amaritudinis. Recurrat memoria per omnes vitæ gradus: quam ſordida conceptio, quam periculoſa geſtatio, quam miſeranda nativitas, quot malis expoſita infantia, quot obnoxia injuriis adoleſcentia, quot vitiis inquinata juventus, quot curis diſtricta virilis ætas,

quam

quam calamitosa senectus: & haud scio, an quenquam reperturus sis tam felici sorte natum, ut, si Deus concedat, iisdem vestigiis ab ipso conceptu per omnem acti temporis seriem ad senectutem recurrere, iisdem fruituro bonis, eadem perpessuro mala, accepturus sit conditiodem. Quam igitur insignis incogitantiæ est, tantopere conturbari, quum est deponendũ, quod, nobis si liceat ab integro repetere, simus recusaturi. Omitto nunc mala, quibus hæc vita sic est involuta, ut quidam ethnici iudicarint, nihil à diis, ut illorum more loquar, homini datum beneficentius, quam quod addiderint facultatem abrumpendi vitam quoties visum fuerit. Et nobilis ille poëta non dubitarit pronuntiare, Nullum esse animal homine calamitosius. Quod si levis est ethnici vatis auctoritas, Ecclesiastes ille sacer non veritus est scribere, meliorem esse diem mortis quam nativitatis. Tantum de malis. Nunc de

de bonis. Subducito rationem, quantum curarum ac molestiarum attulerint opes, à quibus nunc divelli non potes. Quanto plus aloës quam mellis attulerit uxor, cujus amore nunc horres mortem. Quantum attulerit solicitudinis liberorum educatio, quantum offensionum ac dedecoris illorum mores. Adde his animum hominis semper in peius vergentem. Ut enim non sit in omnibus, certe in plerispue verum est illud Augustini, Qui major est ætate, major est iniquitate. Denique pone ad dexteram hujus vitæ commoda, ad lævam incommoda, & expende totius ævi, quod hic agimus, brevitatem. Infantia non sentitur, adolescentia prætervolat aliud agentibus, juventus excipitur variis curis, senectus obrepit imprudentibus. Quid autem est hæc tota summa, nisi punctum ad illam æternitatem? ad quam emigramus, siquidem hic pie vixerimus: extrahimur, si impie. Harum rerum

rerum ſeria contemplatio non leve remedium eſt adverſus horrorem mortis. Alterum eſt, hoc etiam efficacius, quod Dominus pro te moriens effecit, ut mors, quæ prius erat tranſitus ad inferos, nunc ſit janua cœli, &, quæ olim fuit initium æternorum cruciatuum, nunc ſit aditus cœleſtium gaudiorum; ut jam Chriſto fidentibus mors non ſolum damnoſa non ſit, ſed ſummopere lucrifera. Ac ne qua pars hominis deſideraretur, ipſe, reſurgens cum ſanctis compluribus, fecit nobis certiſſimam ſpem, fore ut corpora reviviſcant in noviſſimo die, jamque glorificata recipiant ſuam quæque hoſpitem animam, ſolatio deinceps futura, non oneri. Sed de morte mox incidet dicendi locus. Ut autem peragamus, quod nunc agimus, ſupereſt his omnibus in unum acervum conflatis terribilius malum: Tartarus, unde negant redire quenquam, abſorbens omnia, nec unquam reddens devorata.

vorata. Hoc eſt barathrum deſperationis, &, ut Apocalypſis loquitur, mors ſecunda. Cogitet quiſque, qualis ſit illa vita, ubi ſummum malorum eſt immortalitas, ubi magna cruciatus pars eſt dæmonum & impiorum hominum ſocietas, ubi ignis nunquam extinguendus, ad quem noſter collatus, mera glacies eſt: adde quod illic incendium eſt minima dolorum portio, qui tamen tanti ſunt, ut ab hominis intellectu comprehendi non poſſint, ſicut nec piorum felicitas. In malis, licet graviſſimis, licet diutinis, aliquid tamen levamenti adfert ſpes, veluti ſtellula quædam procul allucens in denſiſſima caligine: ſed gehenna cum ſummis malis ſummam habet deſperationem. Hujus igitur horror ſuperat omnem horrorem; quem tamen clementiſſimus redemptor, ut nobis mitigaret, in ſeſe recipere dignatus eſt. Quod in horto expavit, & angore extremo ſic correptus eſt, ut ſudaret ſan-

ſanguinem, noſtræ naturæ erat infirmitàs. Quod autem affixus cruci clamat, Deus meus, Deus meus, quur deſeruiſti me? Longe à ſalute mea verba delictorum meorum: videtur geh nnæ horrorem animo perſenſiſſe. Quid enim ſupereſt à Deo deſtitutis, niſi extrema deſperatio? Nec mirum videri debet, ſi hanc triſtiſſimam affectionem in ſe recepit, qui peccata omnium in ſe receperat, ut utrunque malum, noſtris viribus inſuperabile, ſua miſericordia redderet ſuperabile? Nec iſta minuunt dignitatem redemptoris, ſed ineffabilem arguunt caritatem erga genus humanum. Sub ejuſdem typo David loquitur in Pſalmis: Circumdederunt me dolores mortis, & torrentes iniquitatis conturbaverunt me, & præoccupaverunt me laquei mortis. Nos gehennam merueramus; ille innocens expaveſcit pro nobis, quo, ſi ſimilis affectus invadat animum noſtrum ex ſcelerum conſcientia,
vel

vel ex imbecillitate naturæ non abjiciamus nosmet ipsos, sed in Christum intentis oculis etiam desperando speremus. Desperet licet caro, desperet ratio, tamen ex ipsis inferis fides clamet ad Dominum; quemadmodum Ionas, jam deploratus, de ventre ceti clamavit & exauditus est. Nam & id commonstrat Psalmus, quum protinus adjungit: In tribulatione mea invocavi Dominum, & ad Deum meum clamavi; & exaudivit me de templo sancto suo. Dei templum Ecclesia est, hęc est arx fidei, urbs fortitudinis nostrę Sion. Huc si quis vel ab extremis inferis intendat clamorem viva adhuc scintilla fidei, exauditur. Ergo quum universæ vires hominis demersæ sunt ad inferos, fides tamen clamet cum beatissimo Iob: Etiamsi occidat me, sperabo in eum. Nam hoc est, cum fiduciæ magistro Abraham contra spem in spem credere. Hæc igitur tanta mala Domini bonitas nobis non mitigavit

ac

ac fregit tantum, ut, licet laceſſant ac territent, tamen extinguere non valeant, verumetiam extrema damna nobis vertit in opimum lucrum. Quid enim lædit peccatum adhęrentes Chriſto? Quid? niſi ut, ubi abundavit peccatum, abundet & gratia, & plus diligat cui plus dimiſſum eſt. Quid proficit Satanas, indeſinenter inceſſens membra Chriſti? Quid? niſi quod auget illorum præmia, & illuſtrat coronas. Quin & ea mala, quæ nobis juxta mortalitatis conditionem cū piis pariter & impiis ſunt communia, redemptoris clementia vertit nobis vel in lucrum, vel in medicinam, quanquam & heic lucrum eſt: in lucrum, ſi à peccatis immunes iſta toleranter ferimus, Domino gratias agentes pro omnibus: in medicinam, ſi quid reſidet in nobis, repurgandum vel ſectione vel uſtura, vel amaro pharmaco. Quo de genere ſunt, morbus, paupertas, ſenectus, orbitas, aliaque innumera, quibus tota homi-

hominum vita eſt undique obſita. Hæc ſi nos ad murmur, deſperationem, aut blaſphemiam pertrahunt, Satanæ fiunt inſtrumenta, proque remediis fiunt venena. Sin ob id tantum perferuntur, quia vitari non poſſunt, quo animo complures, qui Chriſtum ignorabant, conſtanter cruciatus ac mortem pertulerunt, naturæ ſunt afflictiones. Sin ea tanquam de manu propicii parentis obedienter atque etiam cum actione gratiarum recipimus, reputantes quanto acerbiora commeruimus, & quam dira Chriſtus innocens paſſus ſit pro nobis commeritis, jam non ſunt afflictiones, ſed ſalubria remedia, aut cœleſtium præmiorum incrementa. Illeic agendæ gratiæ indulgentiſſimo parenti, qui flagellat omnem filium quem recipit, interim mollibus ac brevibus remediis ſanãs ulcera noſtra, ut parcat in futuro ſeculo: Heic laudanda Imperatoris noſtri benignitas, qui militibus ſuis ſubminiſtrat vir-

tutis

tutis materiam, ut coronet magnificentius. Utrobique magnum est lucrum. Nisi forte mediocre lucrum videtur, quum capitali morbo laborans, devorat amara catapotia, levique ac temporaria molestia & mortis periculum effugit, & perpetua sanitatis dulcedine fruitur: aut quum miles, ob unius horulæ conflictum, summas per omnem vitam opes, summosque honores, consequitur. Et hoc quoque pacto Dominus noster clemētissimus omnia pertrahit ad se, si modo ad signum illud in sublimi propositum oculos intenderimus. Attrahit ad se omnia mala nostra, eaque vertit in lucrum nostrum & gloriam suam, quam nobis sibi per fidem insitis communicat. Quid autem lucrifaciunt, qui, in rebus adversis oculos avertentes à Christo, Deo obmurmurāt? Hoc ipsum, quod necessario perferendum est molestię, sibi conduplicant, vel decuplant verius, & pharmacum male sumendo vertunt sibi in letale vene-

venenum. Hæc nimirum eſt ſublimis & efficax philoſophia, ac mortis meditatio, in qua ſi ſanus ac valens diligenter fuerit exercitatus, hunc mors non opprimet imparatum. Ex his autem quæ dicta ſunt, colligere licet, quadruplicem eſſe mortem; ſpiritualem, naturalem, transformatoriam, & æternam. Naturalis, eſt ſeparatio animæ à corpore. Spiritualis, eſt ſeparatio Dei ab animo. Quemadmodum enim anima eſt vita corpori, ita Deus eſt vita animæ. Hæc peperit naturalem, quod ad neceſſitatem attinet; ut eſt ſane pia veterum Thelogorum opinio. Ex utraque naſcitur mors gehennæ, ſi coëant inter ſe mors ſpiritualis ac mors naturalis. Poſt mortem enim corporis non eſt locus pœnitentiæ. Supereſt mors qua transformamur ab imagine veteris Adæ in imaginem novi Adę; qui eſt Chriſtus dominus. Hæc eſt ſeparatio carnis à ſpiritu. Nec hic mediocris eſt lucta, ne ſpes quidem ulla victo-

victoriæ, nisi Christi spiritus adjuvaret infirmitatem carnis nostræ. Sed illius gratia in nobis occidit veterem hominem, ut jam agamur non spiritu nostro, sed spiritu Dei, nec ipsi vivamus, sed vivat in nobis Christus. Hęc felicissima mors an cuiquam ad plenum obtigerit in hac vita, nescio. Domini tamen liberalitas, quod nostræ deest imbecillitati, de suo supplere dignatur. Hæc mors expetenda est, summoque studio per omnem vitam meditanda, quemadmodum beatus Paulus scribit Corinthiis: Semper mortificationẽ Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, ut & vita Jesu manifestetur in corporibus nostris. Idem hortatur Colossenses: Mortificate membra vestra, quę sunt super terram. Non jubet erui oculos, aut amputari manus, aut exsecari genitalia. Sed quæ membra? Addit, fornicationem, immundiciem, libidinem, concupiscentiam malam, & avariciam. Vulgus hominum

2 Cor. 9.

num luget mortuos : at beatus Paulus Colossensibus gratulatur hanc mortem ; Mortui, inquit, estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Hæc mors mater est vitæ spiritualis, quemadmodum peccatum mortis spiritualis pater est, atque etiam gehennæ. Sed in his mortis generibus præpostere sese gerunt plerique mortales. Ad memoriam mortis corporalis quam inhorrescimus! Veteres ob id ipsum habebant invisam cupressum, quod in funeribus soleat adhiberi; & apium, quod eo coronarentur sepulcra : nec hodie desunt, qui ad thuris odorem diris execrationibus utuntur, quod (ut arbitror) hinc in funere fiat suffitus. At mors spiritualis horribilior est sexcentis mortibus corporis; & ad hanc ultro alacresque festinamus, gloriantes quum male fecerimus, & exultantes in rebus pessimis. Exanimamur, quum periculum objicitur, ne anima corpus hoc miserum destituat, felicius

cius extra carcerem victura: quanto justius oportuit exanimari, quoties periclitamur, ne Deus æterna vita deserat animam nostram. Domum, in qua defunctus est aliquis, funestam vocamus, & obturatis naribus præterimus. Atqui Sapiens judicat, longe melius, ire ad domum luctus, quam ad domum convivii. In luctu natura contristamur. Sed hæc tristicia, quia secundum Deum est, stabilem in nobis salutem operatur, dum nos commonitos novissimorum revocat ad pœnitentiam, nec sinit nos peccare in æternum. Feliciter intersunt luctui, qui sic deflent mortem alieni corporis, ut incipiant se ipsos lugere, morte graviore exanimatos. Utrum igitur potius, amarum devorare catapotium, ut unius horæ molestia lucrifacias perpetuam sanitatem; an in convivio bibere mulsum toxicum, quod brevi delectatiuncula mortem adferat? Sed harum rerum à multis adeo nulla habetur ratio, ut in lu-

ſtris cantent ebrii, ſibi plaudant qui fraude rem domeſticam reddiderunt auctiorem, triumphent qui ſceleratis artibus emerſerunt ad honores. An non vulgus hominum, in deliciis ac voluptatibus carnis volutari, vocat vivere? At, qui ſic vivunt, bis mortui ſunt. Primum, quia ſpiritu Dei vacant; dein, quia jam tum filii ſunt gehennæ. Quemadmodum enim piorum, carne mortuorum, vita abſcondita eſt in Deo, apparitura ſimul cum Chriſto: ita in his, qui ſe carni dediderunt, abſcondita eſt mors gehennæ, quam circunferunt, apparitura in extremo judicio. Peccatorem in hac vita ſola ſpes ſeparat à gehenna. Quandiu enim ſpirat homo, ſpes eſt veniæ. Verum, etiam atque etiam videndum, ne ſpes, quæ non proficiſcitur à fide & caritate, det nobis verba. Sic ſibi blanditur aliquis: Juvenis ſum; fruar hoc mundo. ubi ad ſenectutem venero, pietatem colam. At, ὦ δεῖνα, quis tibi promiſit ſenectutem?

tem? Alius; Dum floret ætas, indulgebo genio. Ubi ducta erit uxor, incipiam esse frugi. At, ὦ αὐτόκολαξ, quei scis, an perendie sis victurus? Est fortasse qui cogitet: Aliquando fiam monachus. ibi deplorabo vitam male actam. interim fruar mundo. Ut vita suppetat; quis tibi pollicitus est istam voluntatem, quæ cupiat pro voluptatibus amplecti pœnitentiam? An istam mentem sibi quisquam dare potest? Ut ad cor redeat peccator, sola Christi gratia præstat. Verum ille libere dat eam, quibus vult, & quando vult. Certe quod ad peccatorem attinet, jam nunc in gehenna est. An non prodigiosa cæcitas est, ut homo, qui in tam horribili statu sit, sibi diem præfigat, ad quem velit resipiscere? cui, in puteum delapso, aut in carcerem conjecto, lenta videretur omnis educentium festinatio. E puteo statim inclamaret opem hominis; &, in tantis malis constitutus, non protinus implorat auxi-

lium Dei, qui ſolus excitat mortuos? Quiſquis igitur in vita mortem transformatoriam diligenter meditatus fuerit, tum mortem ſpiritualem ac gehennæ vehementer horruerit, minus horrebit imminentem mortem corporis; quæ non ſeparat à Deo, ſed Deo propius jungit, finemq; ſemel imponit cunctis afflictionibus, quibus hæc vita tunditur undique, & tranſmittit ad ſempiternam quietem. Ais; Tranſmittit in requiem, ſed piorum animas. Recte. Mors enim peccatorum peſſima. Ergo, dum vivis, ac vires, da operam, ut ſis de numero juſtorum. Nam juſtus & ille eſt, qui ex corde agnoſcit ac damnat injuſticiam ſuam; territuſque gehenna, confugit ad aſylum divinæ miſericordiæ, & ad ſalutifera pœnitentię remedia. At, qui per omnem vitam, perinde quaſi ſint immortales, indulgent affectibus ſuis, ad voces Dei, toties tã amanter provocantis ad pœnitentiam, Toronęo littore, ut aiunt, ſur-

ſurdiores: quid mirum ſi perturbantur, quum urget extrema neceſſitas? Tunc res eſt cum morbo, qui non ſinit quicquam aliud agi, cum medicis, cum hæredibus, cum legatariis & captatoribus, cum creditoribus ac debitoribus, cum uxore ac liberis, cum œconomis ac famulis, cum amicis & inimicis, cum exequiis ac ſepultura, cum confeſſionibus, diſpenſationibus ac cenſuris, cum reſtitutionibus ac placationibus, cum variis conſcientię ſcrupulis, poſtremo & cum fidei dogmatibus. Adde his, cum mundo. Quem quoniam nimis dilexit, invitus relinquit. Inſuper, cum ipſa morte corporis. Ad quam præparatus non eſt. Denique cum Satana. Qui tunc omnibus urget machinis. Cum gehenna. Quę tunc omnes terriculamentorum ſuorum larvas ingerit. Atqui ad tantum negotiorum agmen non ſufficit ille temporis articulus: ſed ſumma cura agendum, ut ad illum extremum, omniumque graviſſi-

mum conflictum, homo veniat quam maxime expeditus. Roget aliquis, quibus modis id possit effici. Audiamus Ecclesiasten, bene consulentem: Memento, inquit, creatoris tui in diebus juventutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuæ. Audiamus & Ecclesiasticum: Ante judicium para justiciam tibi; ante languorem adhibe medicinam; & ante judicium interroga te ipsum: & in conspectu Dei invenies propitiationem. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis ostende conversionem tuam. Salubre consilium, etiamsi notus nobis esset dies mortis. Nunc multo magis id faciendum est, postea quam omnis dies cuique pro ultimo debet haberi, quum nesciat an alius sit illi successurus. Dum vivimus ac valemus, discutiamus, quantum licet, negotiorum tricas: ac, priusquam nos morbus lecto affixerit, disponamus domui nostræ. Primum est, meminisse creatoris, ut

per

per ſinceram confeſſionem & pœnitentiam cum illo redeamus in gratiam. Examinemus conſcientias noſtras, amputantes quicquid ibi repererimus inviſum Deo, ut, quum morbus nos protrudet ad tribunal Dei, inveniamus propitiationem. Qui rebus florentibus cervices erigunt adverſus Deum, nonne videmus quam ſemet abjiciant ſi morbus validus minetur mortem? At quanto gratius Deo, ſi, ad quod ægritudo ſero cōpellit, mature noſtra ſponte faciamus? Proſternamus nos ipſos cum publicano & Euangelica peccatrice in conſpectu Dei, lacrumis, eleemoſynis, precibus, aliiſque piis operibus, placantes iram Dei; & in tempore ægrotationis talis erit mors, qualis fuerit vita noſtra. Quidam abhorrent à condendo teſtamento, quaſi hic inſit aliquid funeſti ominis. Hęc eſt noſtræ carnis infirmitas. Atqui teſtamentum, ô bone, conditum nō efficiet, ut citius moriaris, ſed ut quietius.

Hac in parte felicior est in cœnobiis bene moratis agentium conditio, quod ab omnibus curis testamentariis liberi sint. Ceterum, qui liberos habent, aut fratres, aut alioqui legitimos hæredes, provideant, ne qua in dividundis bonis nascatur inter fratres & affines contentio: qui non habent, ne relinquant posteris litium ac rapinæ materiam. Breviter sic ista digerant explicentque sani, ut nihil necesse sit, in morbo curis hujusmodi intempestivis torqueri. Præterea, si quibus perplexis casibus involutus est aliquis, puta de matrimonio, de censuris Ecclesiasticis, de votis, de restitutionibus aut reconciliationibus, eos sanus ac valens explicet, nec ullas tricas reservet in extremum diem. Recte faciunt, qui morientes hæredibus mandant restitutionem fraude partorum: sed longe consultius faciunt, qui valentes id faciunt, quod aliis sæpenumero mandatur frustra. Itidem recte faciunt, qui mo-

morituri condonant offensas omnibus à quibus læsi sunt, ac vicissim orant sibi condonari, si quid in quem deliquerunt: sed longe Deo gratius, & ad conscientiæ quietem tutius est, si idem faciant valentes, non ob mortis metum, sed ob amorem Christi. Recte faciunt, qui morientes legant opum suarum partem in subsidium pauperum: sed victima fuerit multo gratior Christo, si pro modulo facultatum ipse subleves proximorum inopiam. Nec enim semper pervenit ad egenos, quod illis destinavit moriens; &, si perveniat, jam alienum est, non tuum, quod impenditur. Quid quod morbi complures ejus sunt generis, ut non dent spatium super his statuẽdi? Ne jam commemorem casus subitaneos & inopinatos, qui, licet non omnes opprimant, omnibus tamen sunt expectandi, quia possunt omnibus accidere. Quemadmodum accidit illi stulto Euangelico, qui, sibi pollicitus longam

ac ſuavem vitam, audit, Hac no-
cte repetent abs te animam tuam.
Deprecantur omnes mortem ſu-
bitaneam & improviſam: ſiqui-
dem nuſquam non audimus has
voces, A ſubitanea & improviſa
morte libera nos, Domine. Quid
eſt quod orant iſti? An omnis in-
opinata mors deteſtanda eſt? Ne-
Sap. 4. quaquam. Juſtus enim, quacun-
que morte præoccupatus fuerit,
in refrigerio erit. Nec enim poteſt
eſſe mala mors, quantumvis ſubi-
ta fuerit, quam vita bona præceſ-
ſit. Quin igitur ſic oręmus: A ma-
la vita libera nos, Domine. At qua
fronte vocamus mortem improvi-
ſam, quę ſe quotidie omnibus ſen-
ſibus ingerit noſtris? Ab infantia
noſtra quid aliud audimus quam
gemitus morientium? Quid aliud
videmus, quã, efferri funera? quam,
pompas lugentium? quam, monu-
menta, ac defunctorum titulos?
Quodſi nos leviter tangunt alie-
na, quoties nobis propius mors
vellicat aurem funeribus affinium
&

& cognatorum, propinqua naturæ necessitudine nos contingentium, & amicorum, quos mutua caritas nobis arctius adglutinarat, quam ullos cognatos jungunt naturæ fœdera? Et, si hoc quoque parum est, quoties nos ipsos admonet ea fragilitatis nostræ? Quis enim nostrum est, qui non aliquoties in vitæ discrimen adductus sit, vel tempestate, vel latrocinio, vel bello, vel ruina, vel pestilentia, vel morbo? Quocunque te vertas, mors in insidiis est. Domus cuique tutum est refugium. At quam multos opprimunt tectorum ruinæ? Terra, solidum elementum, nonne interdum subsidens totas absorbet civitates? Ipse aër, quo spiramus ac vivimus, sæpenumero mors est, quemadmodum cibus ac potus. Postremo fames, ac sitis, nonne quotidie mortem minitantur, ni remedium adhibeas? Quid quod quoties nominatur homo, mortis admonetur. Idem enim nobis declarant, mortales, & ho-

mines. Quid igitur agunt qui deprecantur mortem improvisam, nisi ut suam accusent improvidentiam? Imparatis enim omnis improvisa mors est, etiamsi centenario veniat. Improvisam appellas, quam omnibus sensibus ingerentem sese atque impingentem non vides? Sic improvisum fuit diluvium impiis, qui Noë, justitiæ præconem, dum appararet arcam, irridebant, edentes, bibentes, jungentes conjugia, quasi non esset eventurum, quod Deus minitabatur. Sic improvisum Sodomis obtigit exitium, qui Loth emigrantem irridebant. Idem evenisset Ninivitis, nisi, ob Ionę pręconium, egissent pœnitentiam. Quisquis novit, se Deum habere iratum, omni momento vindictam expectet, imo vitet potius, exemplo Ninivitarum ac Davidis. Terribilis est ira Domini; sed, si nos ipsos dejecerimus ad pœnitentiam, in ira sua recordabitur misericordiæ. Ad Ionæ hospitis denuntiationem

Ninivitæ conversi sunt ad pœnitentiam. At nos, ad tot Domini nostri denuntiationes surdi, mortem deprecamur improvisam. Tot exemplis ac parabolis inculcat obliviosæ tarditati nostræ, ut ad omne momentum simus parati, Noë, Loth, & eorum quos ruina turris in Siloa inopinantes oppressit. Addit similitudinem furis nocturni, fidelis œconomi, decem virginum: ac toties inclamat, Vigilate, quia nescitis diem neque horam. Et nobis ulla mors venit improvisa? Venit, sed improvidis, aut (ut melius dicam) surdis, cæcis, ac stupidis: qui nec Dominum inclamantem audimus, nec, quod sese oculis ingerit, videmus, nec, quod undique pungit, sentimus. Nec refert quod Dominicus sermo loqui videtur de supremo mundi die. Nam cuique supremus vitæ dies, supremus mundi dies est. In consummatione mundi palam celebrabitur universale judicium; sed interim singulorum animæ, simul ut corpus reli-

reliquerint, suum ferunt judicium, licet nobis ignotum. Dominus autem utrumque diem æque nobis ignotum esse voluit; hac quoque parte declarans indulgentissimam erga nos caritatem. Etenim quum nunc videmus intolerabilem divitum ac malorum violentiam, quid facerent, si scirent, se diutius victuros? Rursus infirmi, ut sunt plerique mortales, si certo scirent, se perventuros ad senectutem, huc prorogarent exactioris vitæ studium. Rursus, si certum haberent, pauculos vitę dies superesse, tristes & anxii viverent, & ad multas actiones reipublicæ frugiferas redderentur segniores. Nunc hoc temperamento usa est supremi numinis providentia, ut cunctis hominibus mors adeo sit certa, ut singuli non minus certo sciant, se morituros, quam sciunt, natos esse, utque nec summi nec infimi sibi possint vana spe blandiri. Rursus, dies mortis adeo incertus, ut eum Dominus nec sibi carissimis no-

tum

tum esse voluerit. Ita que fit, ut impii minus lædant bonos: & boni sic abstineant à malis operibus, quasi sint postridie morituri; sic incumbant bonis operibus, quasi diu victuri. Quid igitur sibi volunt, qui ad chiromantas, astrologos, physiognomuntas, genethliacos, ventriloquos, numeros Babylonios, & magos, currunt, ut sciant ævi modum? Clamat Ecclesiastes; Cap. 9. Nescit homo finem suum; sed, sicut pisces capiuntur hamo, & aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, quod eis extemplo supervenit. Et nos ab his volumus scire finem nostrum, qui ipsi finem suum nesciunt? An, quod Christus æterna veritas nescire voluit, quia scire non expedit, invito Christo discent à vanis hominibus? An Christianis placet exemplum impii Saulis? Quid autem illi profuit malefica, nisi ut bis moreretur? Sunt (& ii quidem non mali) qui petunt à Deo certum mortis genus. Orant,

ut

ut certos menses decumbant, quo vel hoc tempus impendant pœnitentiæ & confessioni. Sanctius est illorum votum, qui mortem optant, qua minime molesti sint suis. Hoc enim à caritate proficiscitur. Sed firmioris est fidei, mortis genus ac spatium ægrotationis Deo committere. Novit ille quid nobis expediat; &, quod nobis est optimum, dabit. Sunt innumeræ mortis formæ; & in his quædam horribiles: sive quod subito necent, quod nonnullis in ipso accidit convivio: sive quod acerbos ac diutinos habeant cruciatus, ut paralysis & ischiace: sive quod abominandam habeant speciem, veluti qui tenaci pituita præfocati nigrescunt: sive quod usum linguæ, mentisque sanitatem, adimant, ut apoplexis, phrenesis, ac nonnullæ febres, aliæque peculiares, quæ homines impellunt, ut se præcipitent, aut in puteum insiliant, aut laqueo præfocent guttur, aut gladio se ipsos confodiant.

Sunt

Sunt etiam morbi qui interiora mentis organa vitiant, quos vulgus dæmoniacos appellat. Ne ex his quidem judicandus est homo, quãdo Chrysostomus monachum dæmonio obnoxium amantissime consolatur. Quanquam ea mortis genera, quæ manifestam habent speciem impietatis, Christianæ pietatis est, deprecari, atq; abominari: Contra, quosdam videmus tam placide emori, ut obdormiscere, non emori, videantur. Sed quæcunque acciderit mortis forma, nullus hinc æstimandus est. Ne de iis quidem, qui ob commissa facinora dant pœnas legibus, licet mortem sortiantur infamem, temere judicandum est. Nam fieri potest, ut, qui ob excitatam seditionem dissecatur in quatuor partes, migret in angelorum contubernium: quum alius, in veste Franciscana moriens, ac religiose sepultus, demigret ad inferos. Dominus est qui de his judicat. Variis modis suos exercet ac purgat

Deus;

Deus; ſed (ut dixi) nulla mors haberi debet, quam bona vita præceſſerit. Interdum, qui placidiſſime expirant, demigrant ad æternos cruciatus: contra, qui miſerabiliter torquentur, evolant in requiẽ. Quidam optant plenam confeſſionem ante mortem, ſupremam unctionem, & euchariſtiam; non diſſimili (ut apparet) animo, atque olim quidam prorogabant baptiſmum in extremum uſque diem, nec prius accerſebatur baptiſta, quam medicus profiteretur, in arte ſua parum eſſe præſidii. Quur ſemel optamus contingere, quod quotidie à nobis fieri & debet & poteſt? Optimum enim conſilium eſt, ut quiſque ſuam conſcientiam prius, quam ſe, ſomno tradat, diligenter excutiat; &, ſi quod crimen eo die commiſſum deprehenderit, tundat pectus, cumque lacrumis à domino veniam poſtulet, &, implorata ope divina, certum ſumat propoſitum vitæ correctioris. Nec eſt quod quiſquam hic dicat;

Diſtineor variis negotiis; non vacat. Ad rem tam neceſſariam quarta pars horæ ſufficit. Non eſt longum dicere, Peccavi, miſerere. Et hoc ſatis eſt, ſiquidem dicatur ex animo. Nemo, ſomno ſe tradens, certus eſt fore ut expergiſcatur. Quantum igitur diſcriminis eſt, in eo ſtatu obdormiſcere, in quo ſi nos opprimat mors, ſomni germana, & ſoror, fratremque excipiat, in æternum perierimus? Tantum periculum breviſſima cogitatione licet effugere. Quotidie apud Deum, apud ſacerdotem vero, Dei vicarium, ter aut quater, aut ſæpius, in anno, ſincera confeſſione purgare conſcientiam, plurimum attulerit tranquillitatis; efficietq; ut morientem non admodum torqueat confeſſionis anxietas. Porro, quoniam in mortis articulo præcipuum ſolatium eſt Dominicæ mortis contemplatio, ac totius Eccleſiæ communionis, quæ eſt corpus Chriſti; profuerit ad utrũque, diligenter exerceri in vita, ut actio-

actio subinde repetita transeat in consuetudinem, consuetudo in habitum, habitus in naturam. Id fiet, si, repurgata ab omni affectu peccandi conscientia, frequenter sumamus panem mysticum, ac de poculo mystico bibamus: quandoquidem hoc sacramentum duo quædam nobis commendat; capitis eximiam erga sua membra caritatem; & membrorem inter ipsa societatem arctissimam. Quicquid boni est in corpore, à capite Christo defluit: quicquid autem boni est in corpore, membrorum omnium commune est. Quemadmodum in corpore animantis, licet diversa sint membra, variis officiis destinata, tamen vita à capite proficiscens eadẽ per omnia membra diffunditur; tam individua societate, ut, (quemadmodum docet beatus Paulus,) si doleat unũ membrum, dolor ad omnia perveniat; si gaudeat unum membrum, gloria sit omnium communis: Nimirum hoc est, quod dicitur in Symbolo

1 Cor. 12.

bolo

bolo Apostolorum: Sanctam Ecclesiam, sanctorum communionem. Nec enim contractior est in corpore mystico Christi gratia, quam in animalis corpore natura. Religiose faciunt, qui, urgente mortis vicinia, mittunt ad monasterium Carthusianorum, aut Franciscanorum, ut orent pro laborante: sed efficacius solatium est, si cogitet ægrotus, universam Ecclesiam esse pro suo membro solicitam. Quum autem Ecclesiam dico, quam beatam, quamque numerosam societatem dico, quæ prophetas, quæ Apostolos, quę tot martyrum ac virginum examina, quæ tot animas Deo caras complectitur? Hæc universa sodalitas pro unoquolibet Christi membro periclitante orat assidue, suisque meritis ac precibus laborantem sublevat. Neque vero tua refert, quod non cerniter oculis Ecclesia. Nec animam tuam vides, cujus beneficio vivunt ac moventur omnia corporis membra. Non potest

teſt eſſe pauper Eccleſia, quæ tam diviti capiti conjuncta eſt, in quo habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter: nec deſtitui poteſt membrum, quod à tot ſanctorum millibus ſublevatur. Capitis caritatem ac beneficentiam erga nos præcipue teſtatur crux, pro nobis redimendis ſuſcepta. Harum rerum memoriam ac vim nobis renovamus, quoties cum fide debitaque reverentia carnem Domini comedimus, ac ſanguinem bibimus. Simulque admonemur, univerſos eſſe unum corpus, qui eodem pane veſcuntur, & de eodem bibunt poculo. Ne quis igitur deſpondeat animum, ſi membrum eſt infirmum ac languidum, quum caput habeat omnipotens: neve ſibi deſtitutus videatur, qui totius Eccleſiæ meritis precibuſque ſublevatur. Ad harum itaque rerum contemplationes ſi quis in vita fuerit diligenter exercitatus, in morte plus adferent ſolatii. Tum enim ſuapte ſponte occurrent

current velut animo familiares. Proinde (mea sententia) rem piam commenti sunt, qui Dominicæ mortis historiam per certas horas partiti sunt, quo pueri consuescerent singulis diebus aliquam illius portionem commemorare cum gratiarum actione. Qui vero substituerunt Liturgiam de Virgine; ut rem non impiam excogitarunt, ita (si fas est verum fateri) vinum verterunt in aquam. His rationibus optime fit, ne mors subitanea & improvisa nos opprimat. Deserendi liberi dulces, uxor cara, amici dilecti, agri culti, structuræ magnificæ, opes amplæ. At miles Christi hæc omnia negligere meditatus est. Cujus anima velut in præsidio corporis excubat, ad omne momentum expectans imperatoris classicum, quo jubeatur inire prælium; semper erectus ad illam vocem; Dispone domui tuæ, quia morieris, & non vives. Corpus habet non pro domo, sed pro tabernaculo. Nec ibi

Esai.38.

recon-

recondit thesaurũ suum; sed, quod ad diurnum dimensum satis est, in zona gestat; semper in excubiis vigilans, semper arma habens in procinctu adversus hostium inopinatos incursus: neque quicquam duri recusat, modo placeat imperatori, cui dedit nomen. Militia, inquit beatus Iob, est vita hominis super terram, Hujus militiæ tironem adhortatur sapiens ille Syrach: Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justicia & in timore; & præpara animam tuam ad tentationem. Servitus Dei, est professio militiæ Christianæ. Stare, militis est, in acie accincti ad prælium. Sta in justicia, non in superbia, quę se erigit adversus Deum, sed in justicia. Dormiunt ac jacent, qui militant huic mundo. Sed Christi miles stat accinctus ad omne opus bonum. Opus optimum est, bene mori in Domino. Plurimum enim fiduciæ adversus Satanam addit vita innocenter acta. Fides nescit dare locum hosti,

spes

ſpes non novit ſuccumbere, caritas ſuppeditat ſtanti commeatum. Sed, quum vita innocenter acta conciliet fiduciam, quur additum eſt, in timore? Si juſtus es, quid times? Si non es, quomodo ſtas? Hic timor non eſt ille deſperationis pater, de quo Solomon; Pigrum dejicit timor, quem foras ejicit caritas: ſed optimus innocentiæ cuſtos, timor filiorum ſanctus, permanens in ſeculum ſeculi. Qui ſtat, (inquit Apoſtolus,) videat ne cadat. Ac rurſum: Tu autem fide ſtas; noli altum ſapere, ſed time. Eſt timor Domini ſanctus, extimulans ab bona opera, ac depellens à malis. Et eſt timor ſervi nequam, pertrahens ad ignaviam. Timens, inquit, abii, & abſcondi talentum tuum in terra. At timor juſticiæ comes efficit, ut, noſtris diffiſi viribus, alacrius operemur præſidiis ſpiritus, ac circumſpectius ſervemus dona Dei. Præterea omnis hominum juſticia, quamvis perfecta, contremiſcit,

Rom. 11.

Mat. 24.

quoties vocatur ad tribunal justiciæ divinæ: in cujus conspectu nec astra sunt munda, & in angelis reperitur iniquitas. Quid ni, nos infirmi, & in luteis domiciliis habitantes, metuamus hoc judicium? Quum Iob, à Deo probatus, dicat: Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ, tamen sordibus intinges me. Et Paulus, miles Iobo exercitatior, dicat: Nullius mali mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Sequitur: Et præpara animam tuam ad tentationem. Variæ sunt tentationum formæ, quibus milites suos explorat Deus, sed omnium gravissima tentatio est mors. Tum enim vere cominus res geritur, nec est velitatio, sed utrinque summa vi de rerum summa decernitur. Ad hunc igitur conflictum semper præparandus est animus. Quid enim hic faciet miles pugnæ rudis, qui nunquam

Iob 4. & 25.

quam cum hoste conflixit, qui nec vires illius, dolos, artes & insidias, nec suam virtutem, unquam expertus est? Magna victoriæ pars est, cum hoste noto bellum gerere. Ita fortissimus ille miles, vel dux potius, beatus Paulus: Ut non circumveniamur, inquit, à Satana. Non enim ignoramus cogitationes illius. Quid mirum, si novit technas illius, quicum toties conseruerat manus, omni periculorum genere exercitus? Tum admovetur ignis, qui declarat, quale cujusque fuerit opus, & cui superstructum fundamento. Atque heic videmus interdum fieri, quod usu venit in militia mundana: Qui timidiores visi sunt in castris, & ad tubæ signum expalluerunt, in ipso conflictu reperiuntur fortissimi: Contra, qui, nondum propius urgente periculo, videbantur admodum feroces, in ipso prælio sunt formidolosissimi. Ita sunt, qui sani jactant quietem & securitatẽ conscientiæ, se paratos ad extremum

2 Cor. 2.

 diem.

diem, imo cupere ex hoc calamitoso seculo profugere: fretos fide nescio qua, quod Christus nobis promisit vitam, & pro peccatis nostris pœnas dependit: negantes referre, cujusmodi sint opera nostra, bona, an mala: unum illud satis esse, si credamus, nos fore salvos. At vereor ne multi ex his, qui, dum incolumi sunt valetudine, jactant hanc securitatem, valde trepident, ubi propius urget extremum discrimen, & ille dies præsto est, quo non verbis, sed veris res agitur. Exaggerant, quantum sit nefas, dubitare de promissis Dei: at nulli magis trepidant, quam qui non dubitant de promissis Dei. Etenim, qui non credit, gehennam paratam iis qui vivunt impie, sed mortem, cum totius hominis interitu, adferre finem omnium malorum, minus horret mortem. Fides igitur gignit in impiis timorem Dei, qui est initium sapientiæ, attestante beato Job: Timor Dei, ipsa est sapientia; &, recedere

Job 28.

à ma-

à malo, intelligentia. Item Esaias: A timore tuo, Domine, concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum salutis. Lucę tertio, populus, territus ad prædicationem Joannis Baptistæ, qui invitabat ad pœnitentiam, dicens, jam securim ad radicem arboris esse positam, dicit; Quid faciemus? At nisi credidissent Joanni, non dixissent, Quid faciemus? Similiter in Actis Apostolorum, multitudo, territa prædicatione Petri, ex fide concepto terrore, compuncta corde, dicit Petro & Apostolis reliquis, Quid faciemus, viri fratres? Haudquaquam dictura, nisi fides adfuisset stimulans conscientiam metu gehennæ. Hæc vero trepidatio, etiam in homine pie vivente, non nascitur ex diffidentia erga Deum, pollicentem & comminantem, aut ex incredulitate articulorum fidei, aut ex hæsitatione de efficacia sacramentorum, quam habent ex morte Christi; sed oritur ex conscientia nostræ imbecil-

Cap. 29.

Cap. 2.

diem, imo cupere ex hoc calamitoſo ſeculo profugere: fretos fide neſcio qua, quod Chriſtus nobis promiſit vitam, & pro peccatis noſtris pœnas dependit: negantes referre, cujuſmodi ſint opera noſtra, bona, an mala: unum illud ſatis eſſe, ſi credamus, nos fore ſalvos. At vereor ne multi ex his, qui, dum incolumi ſunt valetudine, jactant hanc ſecuritatem, valde trepident, ubi propius urget extremum diſcrimen, & ille dies præſto eſt, quo non verbis, ſed veris res agitur. Exaggerant, quantum ſit nefas, dubitare de promiſſis Dei: at nulli magis trepidant, quam qui non dubitant de promiſſis Dei. Etenim, qui non credit, gehennam paratam iis qui vivunt impie, ſed mortem, cum totius hominis interitu, adferre finem omnium malorum, minus horret mortem. Fides igitur gignit in impiis timorem Dei, qui eſt initium ſapientiæ, atteſtante beato Job: Timor Dei, ipſa eſt ſapientia; &, recedere à ma-

Job 28.

à malo, intelligentia. Item Esaias: Cap.29.
A timore tuo, Domine, concepimus, & quasi parturivimus, & peperimus spiritum salutis. Luce tertio, populus, territus ad prædicationem Joannis Baptistæ, qui invitabat ad pœnitentiam, dicens, jam securim ad radicem arboris esse positam, dicit, Quid faciemus? At nisi credidissent Joanni, non dixissent, Quid faciemus? Similiter in Actis Apostolorum, multitudo, territa prædicatione Petri, Cap.2.
ex fide concepto terrore, compuncta corde, dicit Petro & Apostolis reliquis, Quid faciemus, viri fratres? Haudquaquam dictura, nisi fides adfuisset stimulans conscientiam metu gehennæ. Hæc vero trepidatio, etiam in homine pie vivente, non nascitur ex diffidentia erga Deum, pollicentem & comminantem, aut ex incredulitate articulorum fidei, aut ex hæsitatione de efficacia sacramentorum, quam habent ex morte Christi; sed oritur ex conscientia nostræ im-

becillitatis, quæ major eſt quam ut à nobis poſſit ad plenum intelligi. De ſingularibus autem non cogimur eſſe ſecuri. Quamquam de nullo deſperandum eſt. Veluti, neceſſe eſt credere, quicunque cum fide percipit ſacramentum baptiſmi, recipere criminum omnium gratuitam remiſſionem: at non eſt neceſſe, credere, hunc baptizatum eſſe liberum ab omnibus peccatis. Nam fieri poteſt, ut in hoc homine fuerit aliquid peculiare, impediens generalem ſacramenti vim. Idem ſentiendum de ſacramento pœnitentiæ. Impium eſt, dubitare, an ſit abſolutus à peccatis, qui rite ſuſcepit hoc ſacramentum. Non eſt tamen hæreticum, dubitare, an hic aut ille ſit abſolutus. Quoniam de peculiaribus impedimentis nobis non conſtat. Excipio ſingularem & evidentem revelationem, aut irrefutabilem auctoritatem, quum non eſt expreſſa Scripturarum aut Eccleſię conſentientis auctoritas, quæ compellat
in

in diversum. Hęc hæsitatio non est incredulitas, sed religiosa modestia, toto pectore submittens se voluntati, judicioque divino, etiamsi velit hominem damnare. Non enim ideo damnabitur, sed hac ipsa submissione promerebitur absolutionem, si religiosæ trepidationi juncta sit ex Christi misericordia veniens fiducia. Hujus generis est, quod adferunt de eucharistia. Cogimur in genere credere, quod sacerdos rite fungens suo officio consecrat corpus & sanguinem Domini. Verum non est impium, subhæsitare, an hic aut ille consecrarit. Nam hoc non est dubitare de sacramento, sed de peculiaribus circumstantiis impedientibus vim aut rationem sacramenti. Similiter necessario credimus, homines per fiduciam & caritatem erga dominum Jesum salutem æternam assequi: fas tamen est, dubitare, an hic aut ille sit in illo statu. Quanquam nec de aliis temere judicandum est in malam

partem; & in nobis, simul cum incremento fidei & caritatis, crescere debet spes. Idem sentiendum est de promissis ac minis Scripturarum. Non enim ex Deo, qui mentiri non potest, sed ex nobis, oritur dubitandi materia. Non ignorat homo, quam eximia bona promiserit Deus, sed timentibus ac diligentibus ipsum. At quotus quisque nostrum est, qui timorem præstitit, ut tali domino, amorem, ut tali parenti, debitam? Non dubitant igitur, an Deus sit verax in promissis, sed, an ipsi sint digni promissis. Fides, spes, caritas, timor, dona sunt Spiritus. Quis igitur novit, an fides & caritas, quam habet, sit ex hoc donorum genere, quæ nos reddunt Deo gratos, & an sufficiant ad salutem æternam? Similiter Deus per filium promisit veniam omnium scelerum, sed semel per baptismum, si rite suscipiatur. Ceterum, quotus quisque nostrum est, qui vestem candidam, gratis in baptismo datam,

datam, non multis modis inquinarit? Paratum est remedium pœnitentiæ, sed toto corde conversis ad Dominum. Heic excutiat se quisque, num toto corde sit conversus ad Dominum, num cor habeat vere contritum, & humiliatum; &, si habet, an juxta sufficientem modum. Clamat Baptista: Facite fructus dignos pœnitentiæ. Quis ausit sibi arrogare, quod sic, ut dignum est, oderit ac detestetur peccata sua? Comminatur Deus iram ac gehennam violantibus præcepta sua. Quoties autem nos, illius timore abjecto, violavimus ea? Quotumquemque reperias, qui non magis metuat iram principis aut judicis hominis, quam Dei vivi. Tum, quoties fit, ut homo magis amet hominem quam Deum, pro mortali amico sustinens, quod in Dei gratiam perpeti recusaret? Equidem in hac sum sententia, ut existimem, piorum hominum fiduciam semper cum religioso tremore conjunctã esse.

Paucos excipio, quos Deus eximios habere voluit. Videlicet ad exemplũ, quod extimulet omnes, ſed aſſequantur pauci. Certius ſperant Domini miſericordiam, qui tremunt illius juſticiam. Proinde qui dicunt, Crede, te fore ſalvum; & ſalvus eris: bis peccant. Etenim, ſi de qualicunque fide loquuntur; falſus eſt ſermo. Sin de viva; inepte dicitur, Crede; quaſi cuivis in manu ſit credere quum velit; cum hoc quod haud ſcio num certi ſimus, an fidei donum ſit in nobis. Quid, quod homo non tantum aliis hominibus, verum etiam ipſe ſibi, frequenter ignotus eſt? quum oculos Dei nihil, quamvis abditum, poſſit fallere. Cor hominis inſcrutabile eſt nobis; ſed illum nullus latet ſinus cordis, qui finxit cor. Nobis ſæpenumero videtur pium, quod impium eſt in oculis Dei; purum, quod impurum eſt. Ita fit, ut homo ſe credat immunem à peccatis, quum inſciens habeat ſauciam conſcientiã. Quid

ni

ni hoc nobis accidat? quum egregius ille psaltes dicat: Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine. Tutissimum igitur asylum est, cum religioso tremore à justicia Dei confugere ad misericordiam, & cum psalmographo dicere, Ne intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens. In hoc igitur judicio nemo poterit subsistere, si nostra merita ad divinam trutinam expendantur, nisi misericordia superexultet judicio. Eoque præcessit in eodem psalmo: In veritate tua exaudi me, in tua justicia. Quisquis exaudiri cupit, remittit contentionem. Et, qui cupit exaudiri in veritate Dei, suæ diffidit veritati; sciens, quod solus Deus verax, omnis autem homo mendax. Et, qui rogat exaudiri in justicia Dei, suæ diffidit justiciæ. Veritas autem & justicia Dei, Christus est, Euangelicæ gratiæ minister. Per Mosen enim lex data est; quę prodidit injusticiam nostram:

Psal. 18.

Psal. 142.

ſtram: ſed gratia per Chriſtum Jeſum facta eſt; qui nobis ſuam communicavit juſticiam. Nos toties mentimur Deo, quoties violamus leges illius, in quas juravimus ad fontem regenerationis: & toties injuſti ſumus, quoties conditori ac redemptori non rependimus vices; imo abnegamus illum, quoties à pactis recedimus. Sed quamvis nos abnegemus illum perfidi, ille conſtanter fidelis eſt, ſe ipſum abnegare non poteſt, ubique verax in promiſſis; ut juſtificetur in ſermonibus ſuis, & vincat quum judicatur. Pater igitur exaudit nos in ſua veritate, qua per filium promiſit nobis remiſſionem peccatorum; exaudit autem non in noſtra, ſed in ſua juſticia; quia per filium juſtificat omnem credentem, fide purificans corda noſtra. Beati ſunt igitur qui ſerviunt Domino in timore, & exultant illi cum tremore. Quid ni tremant homines peccatis obnoxii, quem tremunt angelorum exercitus? Ante judicium

cium timere, bonum eſt, ut in judicio inveniamus miſericordiam. Ex humanis hiſtoriis diſcimus, quanta cum exultatione beatus Andreas ad crucem acceſſit. At contra, non paucos viros, pietatis opinione celebres, accipimus, ſub mortem magno tremore fuiſſe conturbatos, expaveſcentes Dei judicium, totamque vitam anteactam damnantes. Refertur enim de quodam, cui ſub mortem trepidanti quum dixiſſent qui aderant fratres, Quid eſt quod ſic expaveſcas, quum per omnem vitam pietatem colueris? ita reſpondiſſe; O fratres, multo alia ſunt hominum judicia, alia Dei. Similes voces emiſiſſe dicitur Benedictus, Bernardus, & Auguſtinus. Eadem igitur fides, & tremorem incutit, & tremorem vincit: Incutit, oſtendens quantus ſit, quem in multis offendimus: Vincit, oſtendens nobis Chriſtum; cujus caritas purgat peccata noſtra, gratia ſupplet imperfectionem noſtram. Ut autem non

non ſtatim fortitudinis aut fidei ſignum eſt, mortem non expaveſcere; (nam interdum eſt ſtuporis ac vecordię, interdum Scythicę cujuſdam immanitatis:) ita ad mortem imminentẽ expaveſcere, non ſemper eſt diffidentiæ, aut malæ conſcientiæ ſignum. Nonnunquam affectio mere naturalis eſt pro varietate corporum, in aliis moderatior, in aliis vehementior. Sic mortem exhorruit Ezechias, vir qui corde perfecto verſatus fuit apud Deum. Exhorruit autem non obmurmurans Deo, ſed cum lacrumis deprecans; & exauditus eſt. Novi ego quaſdam, quæ ad ſolam mortis mentionem contremiſcerent: at iiſdem, urgente mortis vicinia, nihil fortius aut conſtantius. Horror enim ille non veniebat ex mala conſcientia, ſed ex peculiari ſexus aut naturæ imbecillitate. Affectus autem naturæ, ſi virtute ſuperentur, augent coronam, non arguunt diffidentiam. Similiter videas ingenia quæ-
dam

dam Φίλαυτα, quæ ſibi facile in re quavis ſatisfaciunt. Sunt rurſus putidula, ſibi ipſis nuſquam ſatis facientia, etiamſi quid recte geſſerint: quibus ſi admoveas omnia ſolatia, tamen ſentiunt animi remorſum, ad diffidentiam ſolicitantem: atque hinc conjiciunt, ſeſe nondum habere Deum placatum, quia nunquam ſentiunt tranquillitatem conſcientiæ. Verum, ſi naturam diſtinguamus à virtute, nec admodum ſuæ tranquillitati fidant, qui ſibi quocunque modo placent, nec protinus ſpem abjiciant, qui mentem habent ſemper in deteriora vergentem. Iſtuc naturæ peculiaris vitium eſt, non voluntatis; quod negligendum eſt, ſi vinci non poteſt, & quod dictat ſpiritus pro rato habendum, utcunque reclamet caro. Arbitror, & illud eſſe naturę, quod homines, quibus inſtat extremus dies, ſic fere immutantur, ut nihil eorũ probent, quæ ſectati ſunt in vita, non quod impia ſint, ſed quod huma-

na, & à perfectione recedentia. Quanquam adversus hos naturæ affectus spiritus robore pugnandum est, licet ex eis nec alios judicare conveniat, nec nos ipsos. Redeamus igitur ad id quod instituerамus, ostensuri, quibus modis sublevari possint homines, ut plerique sunt infirmi, quos mors vicina consternat, in quorum vita multa oblivio, multa negligentia, multa cessatio, & omnino multo plus criminum quam benefactorum, &, si quid benefactorum est, multa rubigine vitiatum, ut, illa ingerere in conspectum Dei, nihil aliud sit, quam Deum irritare. Animus ad mortem aut omnino paratus non est, aut leviter instructus. Huic in eo articulo quid faciemus? Nemo desperandus est, quamdiu spirat homo. Urget supremum certamen. Spatium breve est, opus est expedito consilio. Quid inquam huic optimo jure perturbato suadebimus? Primum, si legitimos habet hæredes, con-

sultum

fultum fuerit, ut omnem curam teſtamentariam ad illos releget. Primum hoc nonnihil eſt compendii. Sin minus; per codicillos, aut ſi qua via commodior negotium hoc quam breviſſime abſolvat. Eo peracto, ſubmoveat omnes de rebus hujus ſeculi obſtrepentes. In quo ſupra modum peccant complures, qui jam animam agenti ingerunt ſcrupulos de teſtamento, deque rebus externis; interdum & morientem cogunt ſubſcribere, idque detrectantem & invitum, ac deteſtantem illorum importunitatem, per quos mori non liceat. Quibus amicis quid eſſe poteſt inimicius? Dein, ſi morbi ratio patitur, animæ prius quam corpori mederi ſtudeat per exomologeſim brevem, ſed ſinceram & fuci expertem; & à ſacerdote, cum plena fide, ſummaque reverentia, pœnitentiæ remedium accipiat; ex intimis præcordiis Dei miſericordiam imploret; ſumatque vitæ caſtigatioris propoſitum ſi con-

ſi contingat revaleſcere. Quodſi forte non eſt parata ſacerdotis copia, ne protinus (quod ſolent ſuperſtitioſi quidam) trepidet ac deſpondeat animum; ſed ipſi Deo ex corde confiteatur injuſticiã ſuam; qui pro ſua clementia mentis affectum pro facto dignabitur accipere; &, quod deeſt externis ſacramentorum ſignis, de ſuo ſupplere peculiari gratia. Per illum quidem efficacia ſunt omnia ſacramenta; quæ quodammodo ſignacula ſunt divinæ erga nos beneficentiæ: ſed idem abſque ſignis, quum opus eſt, conſulit hominum ſaluti; tantum ut abſit negligentia & contemptus ſacramentorum, adſit autem fides & prompta voluntas. Hæc ideo viſum eſt admonere, quod frequenter videmus, quoſdam valde perturbari, ſi videantur abſque exomologeſi Eccleſiaſtica, Euchariſtia, & Unctione ſuprema deceſſuri. Quin hujuſmodi voces audimus è compluribus: Ille Chriſtiane mortuus eſt: ter con-

confeſſus eſt ante mortem, & omnia ſacramenta percepit. Rurſus, cruce ſignamus nos, ſi quem audierimus abſque his ritibus diem obiiſſe. Illud certe Chriſtiani hominis eſt, optare, ne quid deſit ſacramentorum. Sunt enim magna ſolatia mentium, noſtræque fiduciæ adjumenta. Et Chriſtianæ ſinceritatis eſt, omnem, quam licet, implere juſticiam. Sed magis Chriſtianum eſt, optare fidem & caritatem, ſine quibus illa nihil conducunt. Verum ex his externis non oportet quenquam judicare, niſi conſtet nobis, ea per contemptum aut contemptui parem negligentiam fuiſſe prætermiſſa. Equidem arbitror, multos, nec abſolutos à ſacerdote, nec percepta Euchariſtia, nec unctos, nec Eccleſiaſtico ritu ſepultos, demigrare in requiem; quum alii, cæremoniis omnibus ſolemniter peractis, atque etiam in templo juxta ſummum altare ſepulti, rapiantur ad inferos. Exempli loco ſint, qui naufragio,

fragio, aut capitis supplicio, aut alioqui repentino morbo, casuve subito, perierunt. His igitur addenda est fiducia, ut certo credant, se non minus absolutos, quam si sacerdoti fuissent confessi, nec minus accipere gratiæ spiritualis, quam si synaxim, & unctionem extremam, percepissent. Tantum adsit, ut modo dicebam, ardens fides, ac prompta voluntas. Quodsi adsit sacerdotis copia, & morbi vis non patiatur integram exomologesim, quæ longiorem requirit orationem; cum intima cordis submissione confiteatur, se totum peccatorem esse; & à sacerdote pio affectu petat absolutionem, plenaque fiducia sese credat absolutum. Quoties nos à concupitis excludit necessitas, Deus pro sua bonitate mentis affectum amplectitur. Proinde, qui in hoc rerum statu torquent hominem confessione generali, aut exomologeseos iteratione, anxia circunstantiarum discussione, singulorum crimi-

num

num enumeratione; an rem piam faciant, ipsi viderint. Certe rem judicio meo faciunt intempestivam. Sufficiat tunc una, eaque brevis, sed sincera, confessio pręcipuorum criminum quæ occurrunt animo: aut, si id non licet, ardens exomologeseos affectus. Adhæc, si læsus est à quoquam, vindictam ex animo remittat. Si, qui læsit, indignus est cui noxa condonetur, Christus dignus est, in cujus gratiam deponatur ulciscendi affectus. Ne hic igitur reputet, quam atrociter sit læsus ab hoc & ab illo, sed quam multa ipse sibi à Deo condonari postulet. Si quem ipse læsit, curet illum, quantum licet, reconciliandum. Si is nolit redire in gratiam, precetur illi mentem meliorem. ipse, quia, quod potuit, pręstitit, excusatus est apud Deum. Si requiruntur bona opera, nullum opus efficacius ad impetrandum Domini misericordiam, quā, in gratiam Jesu Christi, & ad illius exemplum, (qui, pendens in cruce,

cruce, oravit pro iis per quos erat adactus ad crucem, & à quibus conviciis incessebatur cruce gravioribus,) ex animo gratisque condonare, quicquid in nos peccaverunt homines. Et haud scio, an ullum opus magis arduum, eoque cum primis à Domino petendum. Sed tamen huc adjuvat ipse morbus, qui frangit humani spiritus ferociam, & ad ignoscendum reddit mitiorem. Heic nonnullæ partes sunt eorum, qui adsunt laboranti, ut ægroto excutiant affectum vulgarem, quo multi credunt, per exomologesim, Eucharistiam, & Unctionem extremã, accelerari mortem: persuadeant hi potius, id quod res est, his modis majorem esse spem recuperandæ sanitatis, sive quod animus æger morbum conduplicat, sive quod non raro corporis adversa valetudo manat ab animo, postremo quod Deus citius audiet vota supplicantium pro reconciliato, quam pro irreconciliato. Deinde, ut sacerdotem

adhi-

adhibeant, qui linguam habeat eruditam, ut sciat sustentare qui lassus est verbo, quique sic moderetur alloquium suum, ut nec nimium blandiens fallat ægrotum, nec intempestiva austeritate conjiciat in desperationem, nec baculum fractum comminuat, nec linum fumigans extinguat. Nam utramque in partem peccatur à multis. Nec temere quosvis admittant ad ægrotum; sed eos dumtaxat, quorum alloquio sublevetur. Eas personas arceant, quarum adspectus ægroto possit affectum peccandi revocare. Veluti turpium voluptatum aut aleæ socios, sive atroces inimicos. Medicorum opem nec aspernetur, nec adoret. Summa spes fixa sit in Deo; qui, ut solus inserit animam corpori, ita solus eximit quum vult. Interdum tamen accersendus medicus, ne videamur tentare Deum; præsertim in morbis præsentaneis, quos medici vocant acutos. Turba medicorum arceatur; non tan-

Esa. 42.

tum

tum ob id, quod, quemadmodum Gręcorum proverbio dicitur, multitudinem imperatorum perdidisse Cariam, ita multos ægrotos frequenter extinguit medicorũ multitudo; verum etiam quod horum officiosa sedulitate, dũ alius aliud suadet, & quisque alieno periculo affectat videri sapere, atque interim pharmaca pharmacis cumulantur, fit ut non vacet ægroto justam curam impendere rebus animi. Porro, quum propius urget periculum, efficacissima solatia sunt admovenda.. Quo tempore quidã emigraturo blandiuntur. Multi & ipsi sibi blandiuntur vulgaribus parumque efficacibus remediis. Veluti quum alius suadet, ut jubeat se sepeliri in veste talium aut talium monachorum; aut ut votum Deo nuncupet, se, si convalescat, Cartusianorum institutum professurum. Quin potius admonendus est ægrotus, ut ab hoc votorum genere temperet in morbo: satis esse, si proponat, vitam in melius

lius commutare: de forma vitæ suscipienda deliberet sanus, perturbationibus ac metu liber. Dis- Eccl. 5. plicet enim Deo stulta promissio. Stulta autem est, quam ab animo consternato extorquet terror. Alius dicit, morere securus; ego intra annum pro te adibo Hierosolymam, aut limina beati Petri erepam nudis genubus, aut ingrediar antrum Patricii, quod est apud Hybernos. Novi fœminam nobilem ac prudentem, quæ sacerdoti legavit bonam pecuniæ summam, ut per annum Romæ quotidie sacrificaret; quasi missæ Romanæ sanctiores sint quam Britannicæ. Et tamen ea pecunia melius fuisset collocata, si obligasset eum sacrificum, ne unquam Romam adiret. Nam mihi familiariter notus erat; quem arbitror magis sacrificasse Vulcani conjugi, quam Deo. Alii suadent, ut alicujus probati monasterii aut ordinis omnia benefacta redimat. Non infitior, magnum esse solatium in communione san-

ctorum. Verum enimvero, an tales contractus ratos habeat Deus, ambigo. Mea sententia præsentius remedium est adversus desperationem, si laboranti ponatur ob oculos totius Ecclesię communio; quę latissime patet, complectens quicquid ab initio mundi fuit piorum hominũ qui Deo placuerunt; quo in contubernio sunt & angeli. Tota hæc sodalitas votis ac precibus adjuvat laborantem, expectans pretiosam victoriam. Quur igitur abjiciat clypeum, qui tam numerosas copias habet auxiliantes? Si spem facit unius monasterii deprecatio; in hoc numero sunt universa monasteria. Non hæc eo dixerim, quod non conducat certorum hominum preces implorare, aut minus utiles esse rear paucorum deprecationes, præsertim quæ proficiscuntur ex Christiana liberaque caritate; sed quod ad erigendam spem ęgroti utilior sit universitatis contemplatio. Sic enim dilatatur animus. Sed omnium efficacissimum

mum est solatium, à Christo nunquam dimovere fidei oculos; qui se totum nobis impendit; quem habemus advocatum apud Deum; qui nunquam non clamat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis; & ego reficiam vos. In hujus petræ cavernas semet occulat, in hujus vulnera sese abdat ægrotus; & tutus erit à Satana. Quocunque avocat callidus ille serpens, heic semper oculos habeat, ad serpentem illum æneum in sublimi stipite fixum; ad cujus contemplationem Paulus revocat Galatas; qui ideo cœperant vacillare, quod à crucifixo deflexerant oculos. Non occident volantium spirituum venenati morsus, si fides immotis oculis intueatur signum illud salutis æternæ. Christus in cruce pendens signum est triumphale, signum victoriæ, signum gloriæ sempiternæ. Nobis ille pugnavit, nobis vicit, nobis paravit triumphum; tantum ut huc intentos & vigilantes habeamus ocu-

Matt.11.

los fidei. In præliis humanis non parum habet momenti ad victoriam, quod in Socrate laudat Alcibiades, nunquam connivere. Sed in hoc conflictu, qui nobis est cum hoste spirituali, tota victoriæ spes est in oculis, sed multum interest discriminis. Illeic observatur undique intentis oculis, quid agat hostis: heic, ad Satanæ molitiones cæci ac surdi, tantum ad gratiæ signum habemus defixos oculos, & ad redemptoris voces aures habemus arrectas. Satanas ea ingerit animo, quæ exaggerant Dei iram: At Christus in cruce pendens ostendit argumenta misericordiæ. Satanas oblatrat, quæ demergunt ad desperationem: Christus loquitur quæ erigunt in spem. Nam fides sicut habet oculos, sic habet & aures. Utrumque sensum ab anima requirit Spiritus sanctus, qui loquitur Psalmo 44. Audi, filia, & vide, & inclina aurem tuam. Audi quod præcipit sponsus tuus, & vide quid promittat. Et, si videbitur absur-

absurdum, tantam felicitatem paratam collocantibus fiduciam in domino Jesu, inclina aurem tuam, ut ea, quæ superant hominis sensum, ob hoc ipsum credas, quia Dominus est qui promisit, cujus misericordia non minus est incomprehensibilis quam omnipotentia. De his auribus meminit Psalmus 48. Audiam quid in me loquatur Dominus. Ne auscultes quid in te loquatur caro, quid Satanas, quid humana ratio; nihil enim loquuntur nisi desperationem: sed audi quid loquatur Dominus; *loquitur enim pacem in plebem suã.* Ecclesia plebs est Domini, gens peculiaris, & populus acquisitionis. In hoc esto; & audies Dominum loquentem pacifica. Sequitur; Et super sanctos suos. Heic rursũ concidit infirmitas humana, exclamans: O me perditum! peccatis onustus sum; quæ mihi societas cum sanctis? Atqui non dicit, Super sanctos Legis aut Mosis; sed, Super sanctos suos. Sancti illius

ſunt, quos per filium ſanctificavit. Si nondum etiam conquieſcit animus, audi quod ſequitur; Et in eos qui convertuntur ad cor. Noli expendere criminũ magnitudinem; tantum reſipiſce; & audies Dominum intus loquentem pacem. Sermo pacis erat, quem audivit nobilis illa peccatrix: Fides tua te ſalvam fecit. Vade in pace. Dic cum Davide, ſed dic ex animo: Peccavi Domino. Duobus verbis paratam & exertam ultionem verteris in miſericordiam. Tales aures habebat qui dicit, Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti; aures autem perforaſti mihi. De oculis loquitur Pſalmus 12: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte; ne quando dicat inimicus meus, Prævalui adverſus eum. Vides heic, victoriam in oculis eſſe potius, quam in manibus. Corporis oculos obſcurat mors; ſed non eſt quod de nobis glorietur hoſtis noſter, quamdiu lucet in animo fides, nunquam dimovens oculos à

Luc. 7.
2 Reg. 12.
Pſal. 39.

Chri-

Chtisto crucifixo. Quin totus hic psalmus hoc agit, ut hominem, in agone constitutum, ac de desperatione periclitantem, erigat divinæ misericordiæ cõtemplatione. Ideo sequitur: Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero; hoc est, si fide vacillavero. Audis periculum ingens; sed accipe præsens auxilium. Ego autem in tua misericordia speravi. Sed unde misericordiæ spes? Exultabit cor meum in Salutari tuo: cantabo Domino, qui bene fecit mihi. Salutare Dei, Christus est. Nec est aliud nomẽ in quo nos oporteat salvos fieri; Act. 4. Tantam vim habet Christi pro nobis crucifixi contemplatio, ut desperatio vertatur in spem, spes vertatur in exultationem. Et qui prius desperationi vicinus dicebat, Qui tribulant me, exultabunt si motus fuero; nunc dicit, Exultabit cor meum in Salutari tuo. Audis victoriam. Nunc audi triumphum: Cantabo Domino, qui bona tribuit mihi. Qui non habet sua bona

quæ cantet, cantet bona quæ gratis largitur Deus per filium. Si nostris benefactis confidimus, exultabit adversarius. Sin in Domino Jesu figamus sacram ancoram spei, conciderit hostis noster. Quemadmodum exultans dicit Apostolus Rom. 8: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit? Quis accusabit adversus electos Dei? Deus est qui justificat. Quis est qui condemnet? Hac ratione fit, ut subito rerum vices invertantur, & Christi præsidio victoriam auferat qui videbatur deploratus, & hostis fractus ac repulsus abscedat qui jam exultare cœperat. Hæc nimirum est victoria fidei, de qua beatus Ioannes in epistola cap. 5: Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum. Et hęc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Quis est autem qui vincit mundum, nisi qui credit,

quod

quod Iesus est filius Dei. Quem pater voluit esse victimam pro peccatis humani generis. In hoc gradu quamdiu constiterit Christi miles, quantumvis circumsiliat, quantumvis incurset hostis, vinci non poterit. In hoc autem extremo conflictu illud summa vi molitur hostis, ut ægrotum adducat in desperationem. Quod est inter omnia crimina gravissimum. Eoque tum contra nitendum est, ut laboranti undique ingerantur, quæ in spem erigant, animumque corroborent. Ad id adjuvabit imago crucifixi, ægrotantis oculis ex adverso proposita, quę memoriam infirmam ægroti subinde renovet. Nec non picturæ sanctorum, in quibus Dominus extare voluit bonitatis ac misericordiæ suæ monumentum: peccatricis euangelicæ; Petri, post abjuratum Dominum flentis; ac similium. Deinde recitatio locorum è scripturis divinis, quæ nobis commendant immensam Dei misericordiam, &

erga genus humanum caritatem. Præcipue vero quę dominus Jesus pro salute mundi tum facere tum pati dignatus est. Sunt autem hujusmodi loca innumera, quæ magnum & efficax solatium adferre possunt animo labascenti. Siquidem in hoc articulo Satanas congerit in hominis mentē quicquid fidei speique scintillam potest extinguere. Exaggerat majestatem ac justiciam Dei, toties spretam ac violatam. Amplificat illius in hominem lenitatem ac munificentiam, per omnem vitam neglectam ac rejectam; hoc ipsum torquens in argumentum desperationis, quod veniæ spem alere debuerat. Ingerit tot annos male consumptos, tot omissas occasiones quæ ad benefaciendum invitarunt; &, si quid recte gestum est, depravat ad calumniam. Tentat & fidem hominis, ut dubitet de Scripturarum auctoritate, deque dogmatibus quæ nobis tradidit Ecclesia; philosophorum & hæreticorum

rationes in animum ſuggerens, perplexaſque quæſtiones, de mundo condito ac redempto, de immortalitate animarum, de reſurrectione corporum; de Chriſto, an fuerit verus Deus & homo; de ſacramentis Eccleſiæ, quam vim habeant; de præſcientia ac prædeſtinatione Dei; omnia detorquens ad diffidentiam ac deſperationẽ; huc etiam Scripturarum teſtimonia depravans; quod auſus & in ipſum Dominum, Scripturarum auctorem. Adhæc adjuvant per occaſionem adverſarium morbi moleſtia, mortis pavor, horror gehennæ, & naturalis mentis imbecillitas, animique triſticia, quam adfert gravis ægritudo. Ad hanc igitur inclinationem occurrit hoſtis, omnes admoliens machinas, ut nutantem dejiciat ac præcipitet. Verum, quemadmodum cum peccatis luctandum non eſt, ſed ab horum conſideratione ad Chriſti gratiam avertendus eſt animus, ità cum Satana non eſt diſputandum,

ſed impia ſuggerenti dicendum, Abi retro, Satana; mihi fas non eſt dubitare de iis quę à Spiritu ſancto docta tradidit Eccleſia. Et, ſatis eſt tenere fide, quod ingenio non aſſequor. Narrant quidam, non quidem è ſacris voluminibus, ſed tamen ad id, quod nunc agimus, ſatis accommodum, de duobus, quos imminente morte de fide tentavit diabolus: alter philoſophiæ peritus erat, alter nihil aliud quam Chriſtianus; rudis & anormis. Priori ſuggeſſit quid crederet, an Chriſtum Deum & hominem, an natum de virgine, an reſurrectionem mortuorum. Cœpitque philoſophiæ rationibus demonſtrare, non poſſe conjungi in unum ea, inter quæ nulla eſſet affinitas; velut inter finitum & infinitum, creatum & increatum. Deinde præter naturæ rationem eſſe, ut virgo pariat citra viri congreſſum. Nec, juxta philoſophorum principem Ariſtotelem, eſſe reditum à privatione ad habitum. Quid multis? Vacil-

lavit

lavit homo, & præcipitatus est; hostis victor abiit. Alter ille rudis, percontanti quid de hoc & illo crederet, respondit compendio, Quod credit Ecclesia. Rursum, objicienti quid crederet Ecclesia, Quod ego, inquit. Quid tu? Quod credit Ecclesia. Quid Ecclesia? Quod ego. Ab hoc, imparato ad disputandum, sed simplici fide stabili, tentator victus discessit. Hoc responsum satis est ad abigendum insidiosum hostem. Maxime tamẽ valet in obscuris ac dubiis. Veluti si suggerat hostis, aut homo intempestivus, Quomodo in tribus personis sit eadem numero essentia; Quibus modis inter se distinguantur: respondeat, Sicut credit Ecclesia. Quomodo idem corpus possit esse diversis in locis eodem tempore, & quomodo in Eucharistia verum hominis corpus possit in minimo spatio contineri: respondeat, Sicut credit Ecclesia. Rursus, Qualis sit ignis apud inferos: &, Quomodo res corporea agat in sub-

ſubſtantiam incorpoream? reſpondeat; Sicut credit Eccleſia. Aut, ſi quid reſpondendum eſt, paucis reſpondeat, aut ex Symbolo Apoſtolorum, quod ægroto quotidie dictandum erit; aut ex literis divinis; aut ex ſpiritu fidei. Si Satanas ingerat criminum magnitudinem, converſus ad Deum dicat: Averte faciem à peccatis meis, & reſpice in faciem Chriſti tui Jeſu. Scelera tua ſuperant arenam quæ eſt in littore maris! Copioſior eſt Domini miſericordia. Quei ſperas juſtitiæ præmium, totus injuſtus? Juſticia mea Chriſtus eſt. Tu, ſceleribus opertus, cum Petro & Paulo migrabis in requiem? Non; ſed cum latrone, qui audivit in cruce, Hodie mecum eris in paradiſo. Unde iſta fiducia, qui nihil boni feceris? Quia bonum habeo Dominum, exorabilem judicem, & gratioſum advocatum. Detrahêris in Tartara! Caput meum in cœlo eſt. Damnaberis! Tu calumniator es, non judex: damnatus, non damnator.

Luc. 23.

Multæ

Multæ dæmonum legiones expectant animam tuam! Desperarem, ni protectorem haberem, qui devicit vestram tyrannidem. Injustus est Deus, si pro malefactis dat vitam æternam! Justus est qui servat promissa; & ego ab illius justicia jamdudum appellavi ad ejusdem misericordiam. Inani spe tibi blandiris! Non potest mentiri veritas; promissis fallere, tuum est. Quid relinquas, vides; quid habiturus sis, nos vides! Quæ videntur, temporaria sunt; quæ non videntur, æterna. Plus quam videt, qui firmiter credit. Migras hinc onustus malefactis, nudus bonis operibus! Rogabo Dominum, ut me meis malis exoneret, suis bonis convestiat. At Deus peccatores non audit! Sed audit pœnitentes; & ille pro peccatoribus mortuus est. Sera est tua pœnitentia! Non fuit sera latroni. Latronis erat firma fides; tua vacillat! Orabo Dominum, ut augeat fidem meam. Falso tibi persuades, te misericordem habere do-

re dominum, qui te tot malis excruciat! Medetur, ut clemens medicus. Qur voluit mortem esse tam acerbam? Dominus est; non potest velle nisi quod bonum est. Qur servus malæ frugi recusem perpeti quod dominus gloriæ perpessus est? Miserum est mori! Beati qui in Domino moriuntur. Sed mors peccatorum pessima! Peccator esse desiit, qui se, cum spe misericordię, peccatorem agnoscit. Relinquis hunc mundum! A tristi exilio migro in patriam. Tantum bonorum heic relinquis! Sed longe plus malorum. Relinquis opes tuas! Aliena sunt quæ relinquo; mea mecum effero. Quid effers, quum in te nihil sit boni? Hoc vere meum est, quod mihi gratis donat Dominus. Deseris uxorem ac liberos! Domini sunt: illos ei commendo. Durum est, distrahi à carissimis! Brevi me sequentur. A jucundis amicis divelleris! Propero ad jucundiores. Quoniam autem versutissimus hostis, quos ad despera-

ſperationem pertrahere non poteſt, ſollicitat ad ſui fiduciam, ut, quos non valet in præcipitium detrudere, in altum elatos elidat; adverſus hoc quoque non leve diſcrimen muniendus eſt ægrotus. Quemadmodum autem adverſus deſperationis charybdim tutũ eſt, ſi, quo magis ſatanas deprimit hominem conſcientia ſcelerum, hoc ſe magis erigat fiducia divinæ miſericordiæ, ac ſocietatis cum Chriſto myſticæ: ita adverſus arrogantiæ ſcyllã præſens erit remedium, ſi ſemet, conſideratione propriæ imbecillitatis, abjiciat. Quiſquis enim in Chriſto fortis & excelſus eſt, in ſe ipſo humilis & abjectus, nec dejici poteſt à ſatana, nec allidi. Tale quiddam in veterum monumentis legimus de divo Antonio monacho, quem mille modis oppugnavit ſatanas, nec unquam potuit expugnare. Quodam autem tempore, quum fruſtra admotis omnibus technis nihil profeciſſet, ſe vinci faſſus eſt, his verbis:

In

In cassum nitor. si ego te dejicio, tu te ipsum attolis. si te attollo, tu te ipsum deprimis. Ad hanc imaginem si satanas suggesserit, Dignus es qui inter Seraphicos sedeas. respondeat ægrotus, Nulla est mea dignitas, nisi quod indignitatem meam agnosco. Multum orasti, multum jejunasti, vitam austeram duxisti, plurimum in egenos erogasti! Quæ narras, omnia mihi cum damnatis pharisæis sunt communia. Si quicquam ex me boni operis profectum est, Domini est, non meum. At purus es ab iis vitiis quibus ille & ille laborat! Est igitur unde Domino gratias agam; non est unde mihi placeam. Nam nisi me Domini misericordia protexisset; &, si similis irruisset tentatio, patrassem eadem, aut etiam sceleratiora. Hujusmodi responsiunculis muniendus est ægrotus, brevibus & expeditis, adversus satanæ pravas suggestiones. Exempla sanctorum revocanda sunt illi in memoriam, sed in quibus relu-

xit insignis Domini misericordia. Velut in Davide, qui adulterium cumulavit homicidio; ac duobus verbis effugit vindictam. In Ninivitis, in Achab, in filio prodigo. In publicano; cujus justiciam Dominus præfert Pharisaicæ sanctimoniæ. In muliere peccatrice; quæ audivit à Domino, Remissa sunt tibi peccata tua. In muliere adultera; quæ audivit, Vade, & amplius noli peccare. In Petro, qui ter abnegavit Dominum. In Paulo, qui persequutus est Ecclesiam Dei, vinciens & occidens qui profitebantur nomen Domini Jesu. In Cypriano, qui ex mago factus est martyr. Aliisque multis, qui ex idololatria, ex blasphemia, ex horrendis criminibus, per fidem in Christum, misericordiam & coronam assequuti sunt. Ad excludendam desperationem, & erigendam spem, aptiores sunt literæ novi testamenti quam veteris. Nec mirum. Moses Judæos terrebat præceptis. Christus universos consolatus est per

fidem & gratiam. Habent autem sacra volumina non exempla tantum; sed & dicta quamplurima, partim quæ terrorem incutiant, partim quæ territos consolentur. Per hæc enim fere volvitur omnis prophetarũ sermo, Dei vindictam exaggerans aversis à Deo, ac rursus Dei misericordiam amplificans ad pœnitentiam conversis. Utrumq; pharmacum salutiferum est si scite & in loco adhibeatur. Quæ territant, admovenda sunt corpore sanis, sed animo laborantibus; ferocibus, & hujus vitę prosperitate temulentis, aut mundi deliciis quasi mandragorę indormientibus; quo, velut elleboro ingesto, resipiscant, aut, brassica sumpta, redeant ad sobrietatem, aut, vehementius inclamati vellicatique, expergiscantur. Quæ venię spem faciunt, adhibenda trepidis ac meticulosis, præsertim in mortis discrimine. Quanquam nec illis sic ingerendus est terror, ut pharmaco non admisceatur veniæ spes: nec his ita sunt adhiben-

hibenda lenimenta, ut fallantur. Siquidem aliud eſt, corrigere; aliud, dejicere: rurſus, aliud, conſolari; aliud adulari. Proinde non parvi refert, qui ægrotantibus aſſideant. Hos oportet ad manum habere varia Scripturarum loca, quibus ægrotum nutantem fulciant, vel recitandis, vel enarrandis. Ad idem valebunt precariunculę apte compoſitæ. Feruntur enim quædam ab indoctis compoſitæ, &, ab indoctis, ingeruntur ægrotantibus. Sic, excitata ſpe, ſupereſt purgatorii terror; quem & ipſum quidam, remediis, mea ſententia, parum ſolidis, lenire & eximere conantur. Quidam empticiis diplomatibus promittunt ſecuritatem ab igni purgatorio. Sed vereor, ne hoc ſit, non ſublevare ægrotum, ſed os ſublinere morituro. Rectius faciunt, qui, miſſis ac precibus piorum hominum, nec non eleemoſynis, ſuadent, minuendos eſſe purgatorii cruciatus. Sed omnium efficaciſſimum eſt, ſi moneatur ægrotus,

grotus, ut, quantum poteſt, excitet fidem & caritatem erga Deum & proximum; ex animo condonet omnibus à quibus læſus eſt; ac morbi cruciatus, mortemque imminentem, amore Chriſti patienter ferat; totum ſe per omnia ſubmittens voluntati divinæ; reputans, Deum non judicare bis in ipſum; &, Chriſtum pro noſtris delictis in cruce dependiſſe pœnas. Ex his fontibus, & potiſſimum ex illius ſanguine, petat ignis purgatorii refrigerationem. Atque ita, ſibi diffiſus, fretus immenſa Dei miſericordia, Chriſti meritis, ac ſanctorum omnium ſuffragiis, contrito corde, cum religioſa fiducia dicat, In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Nulla invidia eſt, ſi peccator & infirmus uſurpet verba Domini ſui. Nam ideo caput noſtrum hæc expreſſit in ſeſe, ut nos imitaremur, qui ſumus illius membra. Quodſi cui placet & ab aliis ſanctis exemplum petere, dicat

cat cum beato Stephano, Domine Jesu, accipe spiritum meum. Exempla magnam habent vim ad commovendos animos. Ostendunt enim velut in speculo, quid deceat, quid secus. Quemadmodum & in rebus externis vehementius visis, quam auditis, permovemur. Proinde non mediocrem habet utilitatem, frequenter morientibus adesse, ut, quod in illis detestandum conspexerimus, vitemus; quod pium ac sanctum, imitemur. In illo siquidem articulo apparet, qualis sit cujusque fides, qualis conscientia. Sed nullum invenietur exemplum perfectius, quam quod Dominus noster in se ipso nobis expressit. Quum enim instaret illa nox extrema, adversus imminentem tentationis procellam communiit suos sacrosancti corporis & sanguinis sui commeatu; nos admonēs, ut, quoties incidimus in casum, aut morbum qui mortem minitetur, protinus exomologesi purgemus affe- Actor. 7.

ctus

ctus noſtros, quemadmodum Dominus lavit pedes diſcipulis ſuis: mox reverenter accipiamus corpus Domini; qui cibus animos noſtros fortes & invictos reddet adverſus hoſtem ſpiritualem. Dominus nullum condidit teſtamentū, ſed pro teſtamento fuit ſermo totus igneus; quem Joannes accuratius proſequitur, & inſtitutio ſacramenti Euchariſtiæ, in mortis ipſius memoriam. Teſtamentum ſapiebant & illa verba de cruce; Mulier, ecce filius tuus. Et ad diſcipulum; Ecce mater tua. De externis igitur paucis agendum eſt: de iis quæ faciunt ad fidem & caritatem, multis. Solent enim verba morientium avidius excipi, & altius inſidere mentibus audientium: partim quod nemo creditur fingere, in eo quidem articulo: partim quod mens, dum incipit divelli à corpore quo gravatur, ſæpe ſpecimen edit illius libertatis & cognitionis ad quam proficiſcitur. Sed redeamus ad redemptoris

ris exemplum. A myſtica cœna ſecedit ab ædibus in hortum; ac juſſis eo loco ſubſidere reliquis diſcipulis, tres tantum ſibi adjungit, Petrum, Ioannem & Iacobum Zebedæi; ut eoſdem haberet teſtes humanæ infirmitatis, quos in mõte gloriæ ſuæ teſtes eſſe voluerat. His confeſſus eſt extremam animi triſticiam; quæ ſæpe morte ipſa gravior eſt. Quibus vigilare & orare juſſis, rurſus ſeceſſit ad orandum. In corporali ſeceſſu Domini magnum eſt myſterium. Qui ſe morti præparat, ab omnibus urbanis ac domeſticis affectibus ſecedat oportet, reipublicæ curam abjiciat, poſſeſſionum ſolicitudinem penitus exuat, uxorem ac liberos Domino commendet, ab amicorum & cognatorum fiducia ſeſe ſubducat, ne intimos quidem in animi curas recipiat; ſolus ſub dio ſit oportet, qui tum velit loqui cum patre cœleſti, quum urget extrema tentatio. Ter admonet dormientes, ut vigilent, orentque, ne

intrent in tentationem. Intrat in tentationem; qui se tradit in potestatem tentatoris. Vigilantes autem & orantes perstringit quidem tentatio, sed mox præterit. Quod tribus discipulis dixit Dominus, nobis omnibus dixit. Dormierunt illi, & ideo succubuerunt tentationi. Petrus, omnium fortissimus, abnegavit Dominum; ceteri metu diffugerunt; magis etiam abjuraturi, si similis terror fuisset objectus. Itidem in mortis discrimine vincitur infirmitas humana, nisi puro affectu, nisi cum invicta fiducia, imploraverit auxilium illius, qui solus vivificat mortuos. Porro quo pacto sit orandum in eo rerum statu, exemplo suo redemptor monstrare dignatus est. Flexit genua. Parum hoc est. Prostravit sese in faciem. De terra clamavit ad patrem, tam valide, ut vox, deprecantis, à discipulis tribus, qui ad lapidis jactum aberant, alioqui & somno gravatis, exaudiretur. Bis ad deprecationem rediit, ter ea-

dem

dem verba repetivit. Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu. Flectit genua, qui ſe totum ſubjicit voluntati divinæ. Procumbit in faciem, qui ſibi totus diſplicet, totus ſuis diffidit viribus ac benefactis, nec aliunde ſperat ſolatium quam à miſericordia Domini. Nec ſtatim deſperandum, ſi differtur conſolatio: iterum atque iterum redeundum eſt ad clamorem; non oris, ſed cordis. Etenim ſi nos, quod Dominus externe fecit, ſpiritualiter imitemur, aderit bonus angelus, qui ſudorem ſanguineum abſterſurus eſt ab animo noſtro: & aut eripiet à diſcrimine, aut robur addet ſpiritui, ut mortem fortiter perferamus. Poſtremo, cum Domino nudi crucem adſcendamus oportet procul ab omnibus terrenis affectibus, ad cœleſtis vitæ amorem erecti: ut cum beato Paulo dicere poſſimus, Mihi mundus crucifixus eſt. & ego mundo: atque ibi tribus affixi clavis, fide, caritate, & ſpe, conſtanter perſeve-

remus, ſtrenue depugnantes cum Satana, donec eo devicto in æternam requiem demigremus, præſidio gratiaque Domini noſtri Jeſu Chriſti. Cui, cum patre & ſpiritu ſancto, laus & gloria in omne ævum. Amen.

FINIS.

DESIDERII ERASMI, *Roterodami*,

DECLAMATIO DE MORTE.

DESIDERIUS ERASMUS,

Roterodamus,

HENRICO GLAREANO, suo, S. D.

ANte complures annos, cum Senæ, valetudinis confirmandæ gratiâ, menses aliquot commorarer, Alexandrum archiepiscopum, titulo divi Andreæ, felicissimæ indolis adolescentem, apud quem tum diversabar, variis thematiis, quas Græci μελέτας vocant, exercui. Ex his, à me neglectis, nescio quo casu, servatum hoc unum inter schedas reperi. Id hac lege ad te mitto, ut, si non probas, abjicias quo meretur. Sin approbas, nostro exemplo

tuos item adolescentes hoc genus argumentis exerceas; atque etiam, si videtur, libellum hunc ceteris lucubrationibus meis adjiciendum cures. Bene vale, Glareane, Helvetiæ tuæ decus.

DESIDERII ERASMI, ROTERODAMI,

In genere consolatorio Declamatio de Morte.

Quam acerbum vulnus ex optimi pueri decessu pater acceperis, equidem ex meo ipsius dolore facile conjecturam facio. Quare vehementer sim inhumanus, si parentem in tam tristi casu lugere vetem, cum alienus ipse non queam non lugere. Impudens autem merito videar, si tuo dolori velim mederi, cum mihi medico sit opus: sique patri coner lacrumas abstergere, cum ipse lacrumorum nullum adhuc modum facere possim. Quanquam enim hoc fortunæ telum, paternum pectus altius ferire debuit,

Insinuatio.

Benevolentia.

buit, tamen illud tibi præstare solet singularis quædam sapientia, ut omneis casus humanos non solum forti & infracto, verum etiam alacri perferas animo. Proinde tibi constes oportet, ut animi dolorem, omnino justissimum, (quis enim neget?) si nondum potes abjicere, certe premas, ac modereris. Cur autem non etiam abjicias? videlicet, ut, quod ab idiotis impetrat paucorum dierum spatium, id à sapientissimo viro impetret ratio. Nam quæ matercula tam impotenter filii mortem luget, cui dies non ægritudinem leniat primum, deinde penitus etiam adimat? Nusquam animo dejici, sapientis est: at in his casibus, quibus omnes ex æquo, maximi pariter ac minimi, sumus obnoxii, dolere immoderatius, extremæ vecordiæ mihi videtur esse. Quis enim ignorat, nisi prorsus incogitans, hac se lege natum esse, ut, quandocunque vocarit Deus, sit protinus hinc emigrandum? Ita-

Propositio.

que

que qui mortem hominis deplo-
ras, quæso, quid aliud, quam, se
mortalem esse, deflet? Aut cur po-
tius mortem deplores, quam nati-
vitatem, cum utraque juxta secun-
dum naturam sit? Perinde ac si
quis gratias agat, quod ad convi-
vium sit admissus; queratur autem,
sese dimitti. Quodsi quis velut è
sublimi specula universi morta-
lium generis conditionem vitam-
que contempletur, non merito de-
licatus sibi videatur, si inter tot
orbitatis exempla, inter tam den-
sa senum ac *juvenum* funera, gra-
vius discrucietur animo, perinde
quasi soli novum aliquod ac ma-
gnum malum acciderit, quasique
unus, tanquam albæ, quod aiunt,
gallinæ filius, extra publicã aleam
statui postulet? Quas ob res sa-
pientissimi legum conditores, uti
luctum aliquem parentum affe-
ctibus indulgent, ne videlicet à
quibuslibet ἀπάθειαν illam exigere
videantur, à nonnullis etiam Stoi-
cis damnatam, ita eum modicis

ſanè finibus circunſcripſerunt. Sive quod intelligerent, in id genus caſibus, qui cum omnium ſunt communes, tum vero non fortunę injuria, ſed ipſo naturę curſu atque ordine inducuntur, brevem mœrorem ſufficere vel infirmioribus, utpote natura vulnus, quod inflixit, leniente, ſenſimque cicatricem obducente. Sive quia perpenderint, dolorem non ſolum inutilem eſſe iis quibus impenditur, verum etiam perniciosum iis, à quibus ſumitur, gravem ac moleſtum amicis ac familiaribus, vitæque ſociis. Jam vero ſi quis rem recta reputet via, an non dementiæ ſpecies eſſe videtur, ultro malum malo addere, & cum fati jacturam nulla ratione ſarcire poſſis, tamen ultro tibi perniciem accerſere? Perinde ac ſi quis ab hoſte nonnulla facultatum parte ſpoliatus, quicquid reliquum eſt, id omne iratus in mare dejiciat, adque eum modum fortunam ſuam deplorare ſeſe prædicet. Quodſi nos parum

rum movet Mimus ille nobilis, & quovis etiam philoſopho dignus, Feras, non culpes, quod vitari non poteſt: certe Davidis ſapientiſſimi regis exemplum pulcherrimum in mentem veniat. Cui ſimul atque pueri, quem tenerrime diligebat, mors eſt nuntiata, confeſtim ſolo erexit ſeſe, pulverem abſterſit, cilicium abjecit; deinde lotus & unctus, vultu mutato, alacris ad epulas acceſſit. Id factum admirantibus amicis, Quid eſt, inquit, cur me jam conficiam dolore? Nam antehac utcunque ſpes erat, fieri poſſe, ut meo luctu flexus Deus infantem ſervaret: nunc nullis ille lacrumis ad nos revocari poteſt, nos ad illum brevi properabimus. Quis tam demens, ut cuiquam ſupplex eſſe velit, quem certo ſciat precibus non commoveri? At morte nihil inexorabilius, nihil ſurdius, nihil rigidius. Arte manſueſcunt feræ, vel immaniſſimæ. Eſt quo frangatur marmor, eſt quo molleſcat adamas. Nihil eſt quo mor-

mortem delinias. Ea nec formæ parcit, nec opibus; nec ætati, nec imperiis. Atque ob id ipsum æquiore ferenda animo, vel quod inevitabilis, vel quod tam ex æquo communis omnibus. Jam vero quid ego tibi recensere pergam tot Ethnicorum exempla, qui suorum interitum excelso infractoque tulerint animo? A quibus animi formidine superari Christianos, nonne turpissimum videatur? Nunc tibi succurrat nobilis illa meritoque literis omnium celebrata Telamonis & Anaxagoræ vox, Sciebam, me genuisse mortalem. Succurrat Pericles Atheniensium dux, non tam eloquentia, quam animi fortitudine celebris; qui, cum intra quatriduum duobus mirificis adolescentulis orbatus esset, solito vultu, atque adeo coronatus, etiam in concione, disseruit. Succurrat Xenophon ille, Socrate præceptore dignus, cui cum inter sacrificandum mors filii esset nuntiata, coronam modo deposuit;

posuit; atque eandem mox reposuit, simul atque fortiter in acie cecidisse cognovit. Succurrat Dion Syracusanus; qui, cum in amicorum consessu nonnihil agitaret, ac, subito tumultu in ædibus coorto, sciscitatus quid esset rei, didicisset, filium de tegulis lapsum interisse; nihil commotus, jussit extincti corpus mulieribus rite sepeliendum tradi; sese, quod instituerat, non omissurum. Hunc imitatus Demosthenes, amissa filia carissima atque unica; qui, septimo ab ejus obitu die coronatus, & candido vestitu, ad populum prodit. Cujus facti & fidem confirmavit, & illustravit gloriam, Aeschinis inimici criminatio. Succurrat rex Antigonus; cui cum nuntiatum esset, filium in extraordinario conflictu concidisse, paullisper cunctatus, & intuitus eos qui renuntiarant; magno quidem animo, Sero, inquit, interisti, Alcinoë, (nam id erat filio nomen,) qui tam temere in hostes te conjeceris, neque tuæ salu-

ſalutis, neque meorum memor monitorum. Quodſi Romana te magis capiunt exempla, reſpice Pulvillum Horatium; cui, Capitolium dedicanti, cum nuntiatum eſſet, filium vita defunctum eſſe, nec manum à poſte removit, neque vultum à religione ad privatum dolorem flexit. Reſpice Paulum Aemylium; qui, intra ſeptem dies duobus amiſſis filiis, progreſſus in concionem, ultro populo Romano gratulatus eſt, quod publicam fortunæ invidiam domeſtico luctu redemiſſet. Cogita Qu. Fabium Maximū; qui, cum filium conſularem, & egregiis clarum geſtis, amiſiſſet, conſul in concionem prodiit, & encomium filii recitavit. Intuere Catonem Cenſorium: cui cum filius natu major obiſſet, ſingulari ingenio, ſumma virtute juvenis, adhæc prætor jam deſignatus; nihil tamen hoc caſu commotus eſt, ut Reipublicæ negotia ſegnius adminiſtraret. Occurrat Martius, cognomento Rex.

is

is cum filium summæ *pietatis*, magnæ spei, postremo unicum, amisisset, orbitatem suam adeo infracto tulit animo, ut statim à rogo juvenis curiam peteret, ac Senatum legis ferendæ caussa evocaret. Occurrat L. Sylla; cui filii mors nihil omnino acerrimam illius in hostes virtutem contudit; nec effecit, ut falso sibi Felicis cognomentum usurpasse videretur. L. Bibulus, postero statim die, qua utrumque filium interfectum cognovit, ad solita officia processit in publicum. Hujus collega C. Cæsar, cum Britanniam peragraret, & filiæ mortem didicisset, tamen intra tertium diem imperatoria obiit munera. M. Crassus in Parthico bello, cum filii caput pilo præfixum conspiceret, (nam id hostes ludibrii caussa propius accedentes ostentabant, conviciis etiam exasperantes calamitatem,) usque adeo non est animo consternatus, ut repente per omnes ordines equo circumvectus clamaret, suum hoc

malum

malum privatum, ceterùm publicam Reipublicæ salutem in militum incolumitate sitam esse. Atque ut omittam exemplorum agmen, Gallos, Pisones, Scævolas, Metellos, Scauros, Marcellos, Aufidios; Claudius Cæsar, cum eum amisisset, quem & genuerat & adoptaverat, ipse tamen pro rostris laudavit filium, in conspectu posito corpore, interjecto tantummodo velamento, quod Pontificis oculos à funere arceret: &, flente populo Romano, solus non flevit pater. Atq; ut hos quidem imitari pulchrum, ita turpissimum sit, non præstare viros eum animum, quem fœminæ præstiterunt. Cornelia duos filios, Tib. Gracchum, & C. Gracchum, & occisos vidit, & insepultos. At, consolantibus amicis, miseramq; dicentibus: Nunquam, inquit, non felicem me dicam, quæ Gracchos peperi. Sed quid nos hęc ex priscorum annalibus repetimus? Quasi vero non quotidiana vita satis exemplorum suppeditet?

Circum-

Circumspice vicinos, circumspice cognatos & affines; quot reperies, etiam mulierculas, quæ mortem liberorum moderate ferant? In tantum non opus est ad hanc rem magnis philosophiæ præsidiis. Nam, siqnis modo secum animo reputarit, quam calamitosa sit hæc nostra omnis vita, quot periculis, quot morbis, quot casibus, quot curis, quod incommodis, quot vitiis; quot injuriis sit obnoxia, quã exigua pars ejus nobis abeat, non dicam cum voluptate, sed non aliqua ægritudine contaminata; deinde quam fugax etiam ac præceps: propemodum etiam gratulabitur iis, qui maturius eam reliquerint. Brevitatem graviter expressit Euripides; qui vitam mortalium dieculam unam appellat. Sed melius Phalereus Demetrius, Euripidẽ castigans, quod eam non potius temporis punctum dixerit. Optime vero Pindarus, qui vitam hominum umbræ somnium appellat. Res duas maxime nihili

con-

conjunxit, umbram & somnium, ut plane, quam sit inanis hæc vita, demonstraret. Porro quam eadem sit calamitosa; probe perspexisse videntur antiqui Poëtæ, qui mortalium genus non alio epitheto rectius insigniri posse judicarunt, quam si eos μοχθηροὺς καὶ δειλοὺς, id est, calamitosos ac miseros cognominarent. Nam prima pars ævi, quæ quidem optima putatur, sese nescit. Mediam protinus negotiorum tumultus, curæque, excipiunt. Extremam morbi ac senectus occupant, ut de felicissimis interim agamus. Quis igitur non optimo jure probet illam Sileni sententiam; Optimum esse, non nasci; proximum, quam ocissime aboleri? Quis non approbet Thracum institutum, qui nascentes luctu lamentisque excipiunt: rursum, exeuntes è vita gaudio gratulationibusque prosequi solent? Quodsi quis ipse sibi narret, quæ suis auditoribus solitus est Hegesias, is & suam mortē optabit potius, quam hor-

horrescet, & suorum obitum æquissimo feret animo. At obstrepit interim paternus dolor. Ante diem periit, periit adhuc ephebus, periit optimus, ac singulari pietate filius, vitaque longissima dignus. Queritur, naturæ vices inverti, quod filio pater, juveni senex, superstes sit. Sed obsecro te per Deum immortalem, quid tandem appellas ante diem? Quasi vero non unusquisque vitæ dies & supremus esse possit. Alius inter materni latebras uteri, vixdum homo, præfocatur, & inter fingentis adhuc naturæ manus intercidit. Alius, dum nascitur, alius, dum vagit in cunis, abripitur: alius in ipso statim ævi flore, vixdum percepto vitæ sensu, perit. Ex tot hominum millibus quam paucis datum est ad senectæ limen, quemadmodum vocat Homerus, pertingere? Hac nimirum lege Deus animum in hujus corpusculi præsidio constituit, ut, quocunque die, quocunque momento, jusserit decedere, protinus inde

Confutatio.

sit

sit exeundum. Neque vero quisquam ante diem evocari sibi videri possit, cum nulli sit certus dies præscriptus, sed is demum legitimus sit dies, quemcunque imperator ille noster supremum esse voluerit. Nos, si sapimus, unumquemlibet, perinde ut supremum, opperiemur. Quanquam in tanta vitæ brevitate, fugacitateq;, quantulum quæso refert, paullo serius, an maturius, eximaris? Nec enim magis interesse videtur, quam, cum plures ad capitis supplicium ducuntur, primus, tertius, an octavus feriaris, nihilominus mox feriendus. Quid enim aliud ipsa vita, quam perpetuus quidam ad mortem cursus? Nisi quod commodius cum his agitur, qui à tam laboriosa vitæ functione maturius dimittuntur. Verum, ut amentis est, injussu imperatoris è castris excedere: ita stulti atque ingrati, missionem à duce celerius datam non libenter amplecti; maxime si jam non sine laude discedat qui dimit-

titur;

titur; ſique ad præmium, non ad ignominiam, avocatur. Neque enim convenit, ævi ſpacium ſolſtitiis metiri. Recte factis æſtimanda eſt ætas; ut is diu vixiſſe putetur, non qui plurimos annos, ἐτώσιον ἄχθος ἀρούρης, ut inquit Homerus, terram preſſit, & numero addidit, ſed qui, gnaviter peracta vitæ fabula, honeſtam ſui memoriam poſteris reliquit. An quereris, quod ſtatim tibi talem filium dederit Deus, qualem optaſſes poſt annos multos evadere? Quid quod neque uſque adeo præmature defunctus eſt noſter adoleſcens? Jam viceſimum attigerat annum; qua quidem ætate, mea ſententia, optimũ eſt mori, quia vivere dulciſſimum. Jam patriæ civem bonum, jam patri filiũ pium, jam æqualibus convictorem jucundum, denique ſuperis bonam & integram mentem, præſtiterat. Deceſſit vitiorũ ignarus, calamitatum imperitus. Porro, quid allatura fuerit vita longior, incertum. Certe plerumque fieri

vide-

videmus, ut posterior ætas & gravioribus vitiis adolescentiæ puritatem inficiat, & pluribus calamitatibus juventutis felicitatem contaminet. His omnibus, seu malis, seu periculis, illum mors cita subduxit. Nunc denique tuto gloriari potes, te filium optimum habuisse, vel habere magis. At habueris tantum, non habeas etiam: Utrum potius æquum est, discruciari te quod amiseris, an gaudere, qui talem habueris? Vide ne parum grati sit animi, meminisse repetiti muneris, non meminisse dati. Magnum profecto munus, filius pius; sed ita datum, ut ad tempus eo fruereris, non ut perpetuo tuum esset. Sic enim tecum considera, vir sapientissime, immo sic pariter consideremus: Siquis princeps summi pretii summæque artis tabulam nobis dedisset utendam, utrum eam, quandocunque collubitum fuerit, reposcenti sereno vultu reddemus, gratias insuper agentes; an tristes ad hunc modum cum eo expostu-
labi-

labimus? O te crudelem, quam pretioſo munere nos ſpoliaſti, quantam voluptatem nobis ademiſti, quã cito rem tam egregiam, nec opinantibus, eripuiſti! Nonne is optimo jure tam ingratis querimoniis ad hunc reſponderit modum? Hoccine præmii pro meo officio reporto? Itane nihil meminiſtis, niſi hoc tantum quod belliſſimam tabulam amiſiſtis? Excidit animo, gratis & ultro commodaſſe me? vos tot jam dies mea benignitate paviſſe oculos, animum oblectaſſe? Quod dedi, benignitatis erat: quod repoſco, meo jure facio. Vobis aliquid ex me lucri fuit, jacturæ nihil fuit, niſi quod veſtro vitio id eſſe proprium fingebatis, quod erat cõmodaticium. Proinde perire vobis videtur, quod repetitur: immo quo pretioſior, quo jucundior ea res fuit, quam utendam permiſi, hoc magis atque magis mihi debetis. Nec ante tempus repetitũ videri oportet, quod citra injuriam poteras non committi.

mitti. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita, quanto justius natura dolorem ac querelas nostras hujusmodi sermone possit reprehedere. Atque his nimirum rationibus dolorem nostrum leniri conveniebat, etiamsi mors totum hominem tolleret, neque quicquam nostri post funus superesset. Nunc si saltem hoc credimus, de quo nihil addubitavit Socrates ille Platonicus, videlicet hominem ipsum animum esse, corpus hoc nihil aliud esse, quam animi vel organum, vel domicilium, aut, ut verius dicam, sepulcrum & carcerem, unde cum emerserit, tum demum sui juris esse, multoque, quam antea, felicius vivere; quid est quod mortem incusemus, quandoquidem usque adeo non perit ille qui moritur, ut tum denique nasci videatur potius? Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo secius quam amicis absentibus cogitatione frui solemus; & haud scio, an

Transitio.

an aliquanto suavius, quam si eos coram oculis conspiceremus; propterea quod corporum convictus non raro nobis offensarum materiam consuevit ministrare, & consuetudinis assiduitas jucunditatem amicitiæ nonnihil imminuere. Ejus rei si desideras exemplum, an non sat argumento sunt Apostoli, qui tum demum vere frui Christo, vereque amare cœperunt, postea quam illis corporea præsentia fuisset adempta? Sic est profecto, bonorum amicicia, animorum, non corporum, conjunctione constat. Qui vere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam nulla vis, nulla temporum, nulla locorum intercapedo potest dirimere. Porro nimis quam puerile est, amicum periisse putare, simul atque sub oculis esse desierit. Tu, quoties libebit, filium tibi cogitatione sermonibusque præsentem reddes: ille vicissim tui meminit, sentitque penitus animi tui affectus. Nonnunqnam

mitti. Hæc ratio si nullo pacto refelli poterat, cogita, quanto justius natura dolorem ac querelas nostras hujusmodi sermone possit reprehedere. Atque his nimirum rationibus dolorem nostrum leniri conveniebat, etiamsi mors totum hominem tolleret, neque quicquam nostri post funus superesset. Nunc si saltem hoc credimus, de quo nihil addubitavit Socrates ille Platonicus, videlicet hominem ipsum animum esse, corpus hoc nihil aliud esse, quam animi vel organum, vel domicilium, aut, ut verius dicam, sepulcrum & carcerem, unde cum emerserit, tum demum sui juris esse, multoque, quam antea, felicius vivere; quid est quod mortem incusemus, quandoquidem usque adeo non perit ille qui moritur, ut tum denique nasci videatur potius? Et nobis animo frui licet, quod oculis non cernimus: nihilo secius quam amicis absentibus cogitatione frui solemus; & haud scio, an

Transitio.

an aliquanto ſuavius, quam ſi eos coram oculis conſpiceremus; propterea quod corporum convictus non raro nobis offenſarum materiam conſuevit miniſtrare, & conſuetudinis aſſiduitas jucunditatem amicitiæ nonnihil imminuere. Ejus rei ſi deſideras exemplum, an non ſat argumento ſunt Apoſtoli, qui tum demum vere frui Chriſto, vereque amare cœperunt, poſtea quam illis corporea præſentia fuiſſet adempta? Sic eſt profecto, bonorum amicitia, animorum, non corporum, conjunctione conſtat. Qui vere amant, animos amant, non corpora. At animorum copulam nulla vis, nulla temporum, nulla locorum intercapedo poteſt dirimere. Porro nimis quam puerile eſt, amicum periiſſe putare, ſimul atque ſub oculis eſſe deſierit. Tu, quoties libebit, filium tibi cogitatione ſermonibuſque præſentem reddes: ille viciſſim tui meminit, ſentitque penitus animi tui affectus. Nonnunqnam

& in somnis occursabit patri, & arcanis quibusdam modis animi utriusque sese complectentur & confabulabuntur. Quid autem prohibet, quo minus jam nunc imagineris, cum illo te vivere, quicum paullo post es victurus? Quantulum enim est hoc omne quod vivimus? Sed hactenus iis remediis sum usus, quibus cum Ethnico quolibet agere poteram. Nunc, quid pietas, quid Christiana fides, à nobis impetrare debeat, paucis consideremus. Iam primum, si maxime misera mors esset, tamen oportebat boni consulere, quod nulla via corrigi poterat. Rursum, si totum extingueret hominem, æquius tamen ferenda, quod tot hujus vitæ calamitatibus finem imponat. Porro, si animum, originis æthereæ, gravi corporis ergastulo liberat, propemodum etiam gratulandum iis, qui è vita decesserint, & in felicem illam libertatem postliminio redierint. Nunc vero, cum haud dubie pias animas ex

Transitio per epilogum.

ex hujus vitæ procellis ad immortalitatis portum transmittat, ac ne pilum quidem hominis perimat, quippe corporibus quoque ad immortalitatem aliquando revocandis; utrum, quæso, lugere, an magis, gratulari, convenit ei, quem ex hoc turbulentissimo vitæ pelago in tranquillam illam immortalitatis stationem mora matura transvexerit? Age paullisper, hujus vitæ (si modo vita est appellanda) sordes, ærumnas, pericula in unum congere: rursus è diverso ejus vitæ commoda, quæ pios hinc ereptos manent, compone: & facile videbis, hoc homine nihil esse injustius, qui summum bonum, ad quod unum nati conditique sumus, perinde quasi maximum malum deploret. Orbum te clamitas, cum filium cœlo genueris, cujus, ceu numinis cujusdã, memoriam, ut sacrosanctam, venerari possis, qui cœlitus, tui curam agens, res tuas, ceu dexter aliquis Deus, bene fortunare valeat. Neque enim

ille, aut non sentit res mortalium, aut solitam in patrem pietatem una cum corpore deposuit. Vivit profecto, mihi crede, vivit ille, adestque præsens nobis, & hoc ipsum nostrum colloquium audit, sensitque, ac fortassis hunc ipsum luctum nostrum ridet ac damnat. Quodsi corporũ horum moles nõ obsisteret, fortassis & audiremus eum lacrumas nostras hujusmodi dictis increpantem: Quid istuc est quod agitis? Quid senectutem vestram inutili, ne dicam amenti luctu, conficitis? Quid iniquissimis querimoniis, fatum, fortunam, mortem in jus trahitis? An mihi, ex istius vitæ malis exempto, & in hanc felicitatem evecto, invidetis? Sed bona verba. Non invidet nec paterna pietas, nec amiciciæ candor. Verum quid aliud sibi vult ista comploratio? An lacrumis dignum censetis, quod è servitute in libertatem, de ærumnis ad felicitatem, de caligine in lucem, de periculis in tutum, de morte ad vitam,

Prosopopœia.

tam, de morbis ad immortalitatem, de tot malis ad summum bonum, de caducis ad æterna, de terrenis ad cœlestia, denique quod ab hominum colluvie ad angelorum contubernium sum traductus? Iam appello vestros istos animos. Quæso, per vestram in me pietatem, si vobis esset in manu, me ad istam revocare vitam, num essetis revocaturi? At quo tandem flagitio tantum odium commerui? Si revocari nolitis, quorsum attinent istæ querelæ, non solum inutiles, ut dixi, verumetiam impiæ? Porro nisi me immortalitas jamdudum omnis doloris expertem reddidisset, ego vicissim vestras istas lacrumas aliis lacrumis deflerem, & tam crassam animi vestri caliginem commiserarer. At nostram ipsorum vicem deploramus, inquitis. Verum, istuc sane haud amantium est, sed ad sese respicientium, & vel alieno incommodo suis rebus consulere volentium. Sed age, quid tandem istuc jactu-

Confutatio.

tæ eſt, quod mea mors vobis attulit? An quod conſpectu meo frui non licet? Atqui nihilo ſecius interim memoria noſtri frui licet, tanto quidem felicius, quanto tutius. Nã, id quod res eſt, exiſtimate, me malis omnibus præreptum, quęcunque in vita homini poſſunt accidere, & quorum magnam partem veſtra vivacitas experta eſt. Non eſt qui vobis obſequium exhibeat, ſed eſt qui apud Deum Opt. Max. pro veſtra ſalute patronum agat, ut ſedulum, ita & efficacem. Denique quantulum hoc momenti eſt, quod noſtram dirimat conſuetudinem? Vos modo pro veſtra virili date operam, ut, pie peracta vitæ fabula, mors dignos reperiat, qui huc traducamini. Hæc, inquam, ſi nobis loqueretur filius, nonne merito noſtri luctus nos pudeſceret? His ferme rationibus animi mei vulnus lenire ſoleo; quę tibi communia facere volui, non quod his remediis magnopere egeres, ſed arbitratus ſum, congruere,

ut,

ut, quicum mihi luctus esset communis, cum eodem & consolationem communicarem. Ceterum, ut, quæ fusius disserta sunt, in epilogum contraham, hoc pacto effervescentem animi tui dolorem coërcebis. Mortuus est filius. genueras mortalem. Tanto bono privatus sum. reddidisti ei qui gratis dederat. Gravis orbitas. levius ferendum, quod aliquando sarciri potest. Patrem destituit. quid prodest flere, quod mutari non potest? aut cur anxie deplores, quod tibi cum tot hominum millibus commune est? Sed interitum filii non possum non flere. quidvis potius quam perit, qui bene moritur. At occubuit immatura morte. nulla mors non matura recte morienti. Ante diem vivere desiit. nullus cuiquam certus dies. In ipso ævi flore extinctus est. tum optimum est mori, cum vivere est suavissimum. Obiit adolescens. hoc pluribus vitæ malis subductus est. Optimum amisi filium. gaude quod talem habueris,

Epilogus.

ris. Innocens è vita decessit. nulla mors magis optanda, minus deploranda. Sed interim filio frui non licet. at animo licet, & mox ipso totus toto frueris. Si quid novisti rectius istis, candidus imperti. Si non; his utere mecum. Ac bene vale. Quod quidem vult etiam ipse filius.

FINIS.

E.
ulla
de-
frui
or
o-
t-
e-
m

DESIDERII ERASMI,

Roterodami,

CONCIO DE PUERO JESU,

Pronuntiata à puero in ſchola Colectica, olim inſtituta Londini.

DESIDERII ERASMI,

Roterodami,

CONCIO DE PUERO JESU.

PUer apud pueros verba facturus de ineffabili puero Jesu, non optarim mihi Tullianam illam eloquentiam, quæ brevi atque inani voluptate aures deliniat. Quantum enim abest Christi sapientia à sapientia mundi, (abest autem immenso intervallo,) tantum oportet Christianam eloquentiam à mundana differre eloquentia. Sed illud una mecum ardentibus votis impetretis, velim, ab optimi Iesu optimo patre Deo, à quo ceu fonte bonorum omnium summa proficiscitur, quique solus fœcundo illo suo spiri-

ſpiritu linguas infantium reddit diſertas, vel è lactentium ore laudem abſolutam depromere ſolitus: ut, quemadmodum omnis noſtra vita non alium exprimere debet, quam ipſum, de quo dicturi ſumus, Jeſum; ita & oratio noſtra illum ſapiat, illum referat, illum ſpiret, qui & verbum eſt patris, & verba vitæ ſolus habet; cujus ſermo vivus, & efficax, penetrantior eſt quovis gladio ancipiti, ad intimos etiam cordis receſſus penetrans, utque ipſe, de cujus ventre flumina promanant aquæ vivæ, non gravetur per organum vocis noſtræ, veluti per canalem, in omnium veſtrum animos influere, multoque gratiæ cœleſtis irrigare ſucco. Id ita futurum confido, commilitones mei cariſſimi, ſi piis votis purgatas ac vere ſitientes aures adjungetis, eas videlicet aures, quas æternus ille ſermo requirens, in Euangelio, Qui habet, inquit, aures ad audiendum, audiat. Nos porro cur non audeamus

mus rem hanc, arduam quidem illam, sed tamen piam, aggredi? præsertim ipso adjutore Deo, in quo hoc plus potest mortalis infirmitas, quo minus suis nititur viribus, & in quo Paulus omnia se posse gloriatur. Jam vero, cum tanto studio flagrent isti, qui mundanæ, hoc est, diabolicæ militiæ, dedere nomina, ut suum quique ducem laudibus vehant: quid nobis prius, aut antiquius esse debet, quam ut præceptorem, vindicem, imperatorem nostrum Jesum, ac eundem quidem omnium, sed tamen peculiariter nostrum, id est, puerorũ, principem, certatim piis celebremus præconiis? Hunc in primis cognoscere studeamus, cognitum laudemus, laudatum amemus, amatum exprimamus atque imitemur, imitantes eo fruamur, fruentes immortali felicitate potiamur. Sed in tam ubere, tamque immensa rerum copia, unde, quæso, initium, aut ubi finem nostra reperiet oratio? cum is de quo loqui

Pueris puer Iesus laudandus.

qui paramus, fons sit, vel (ut verius dicam) Oceanus bonorum omnium. Verum, ut ipse natura incomprehensus & infinitus, tamen sese velut in arctum cohibuit contraxitque, itidem & nostra oratio in explicandis ejus laudibus, quæ modum nesciunt, modum tamen ipsa sibi faciat oportet. Equidem tria potissimum esse video, quę vel discipulorum, vel militum animos solent ad gnaviter agendum inflammare. Ea sunt, ducis admiratio, amor, & pręmium. Itaque, quo præceptori nostro ac duci Iesu studiis alacrioribus pareamus, agedum singulatim hæc in eo pia curiositate consideremus. Primo loco quam sit suspiciendus undique ac stupendus: deinde quantopere diligendus; atque ob id imitandus: postremo quam ingens dilectionis fructus. Ac mos quidem est rhetorum in hoc dicendi genere, illustrium principum adhibere exempla, videlicet quo collatione crescat is, quem conantur laudibus

bus attollere. Verum imperator noster usque adeo superat omne celsitudinis humanæ fastigium, ut, quicquid, quantumvis egregium, adhibueris, tenebras admoveris, non lucem. Cujus enim imagines ac natalium splendor non videatur esse fumus, si cum Jesu componas; qui quidem ineffabili, immo etiam incogitabili ratione, Deus à Deo semper absque tempore nascitur, æterno summoque parenti per omnia æqualis? Quanquam hujus vel humana nativitas nonne facile regum omnium claritatem obscuraverit? Quippe qui, stupente rerum natura, auctore Patre, afflante Spiritu, pronubo angelo, citra virilem operam, virgo de virgine cœlitus gravida, natus est homo in tempore, & rursum ita natus homo, ut neque Deus esse desineret, neque sordium nostrarum quicquam omnino contraheret. Jam vero quid eo fingi potest amplius, qui, infusus per omnia, nullo tamen loco cohibitus,

Claritudo natalium Christi.

in

in se ipso manet immensus? Quid illo ditius, qui summum illud est bonum, à quo bona promanant omnia, nec tamen ipse diminui potest? Quid illustrius eo, qui splendor est paternæ gloriæ, quique solus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? Quid illo potentius, cui pater omnipotens universam tradidit potestatem in cœlo & in terra? Quid efficacius eo, qui simplici nutu condidit universa, ad cujus jussum silescit mare, vertuntur rerum species, fugiunt morbi, concidunt armati, pelluntur dæmones, serviunt elementa, scinduntur petræ, revivíscunt mortui, resipiscunt peccatores, denique novantur omnia? Quid augustius eo, quem admirantur superi, tremunt inferi, medius hic orbis supplex adorat, ad cujus comparationem summi reges nihil aliud quam vermiculos esse sese confitētur? Quid eo fortius atque invictius; qui solus mortem, aliis invictam, sua morte

morte devicit, ac Satanæ tyrannidem cœlesti virtute demolitus est? Quid triumphantius eo, qui, perfractis ac spoliatis inferis, tot piis comitatus animabus, victor cœlos adiit, ibique sedet ad dexteram Dei patris? Quid illo sapientius, qui tam admirabili ratione cuncta condidit, ut vel in apiculis tot tantaque suæ sapientiæ reliquerit miracula? quique tam stupendo rerum ordine atque harmonia nectit, continet, administrat universa; obiens omnia, nec tamen à se ipso discedens, omnia movens ipse immotus, omnia concutiens ipse tranquillus? postremo in quo id, quod stultissimum est, universam mortalium Sophorum sapientiam longo superat intervallo? Cujus debet nobis esse gravior auctoritas, quam ejus de quo pater ipse palam est testificatus? Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui; ipsum audite. Quid æque reverendum, atque is, cujus oculis perspicua sunt omnia? Quid perinde

inde formidandum, atque ille, qui solo nutu potest & animam & corpus in tartara mittere? Quid autem formosius eo, cujus vultum intueri summa est felicitas? Denique si multis pretium addit antiquitas, quid illo antiquius, qui nec initium habet, nec finem est habiturus? Sed fortasse magis convenerit, ut pueri puerum admiremur; quandoquidem hic quoque stupendus occurrit; usque adeo, quod illius est infimum, sublimius est iis quæ sunt apud homines excelsissima. Quantus erat ille, quem infantulum, vagientem, pannosum, abjectum in præsæpe, tamen cœlitus canunt angeli, adorant pastores, adorat & quæ genuit, agnoscunt bruta animantia, indicat stella, venerantur magi, timet Rex Herodes, trepidat omnis Hierosolyma, sanctus amplectitur Symeon, vaticinatur Anna, in spem salutis amplectuntur pii. O humilem sublimitatem, & sublimem humilitatem! Si nova miramur, quid simi-
le

le unquam aut factum, aut auditum, aut cogitatum? Si magna suspicimus, quid nostro Iesu modis omnibus amplius, quem nulla creatura possit vel exprimere voce, vel cogitatione concipere? Hujus magnitudinem qui velit oratione complecti, is multo stultius agat, quam si conetur vastissimum Oceanum angusto exhaurire cyatho. Adoranda est ejus immensitas magis quam explicanda; quam vel hoc ipso magis mirari convenit, quo minus assequimur. Quid ni nos id faciamus, cum magnus ille præcursor indignum sese pronuntiet, qui corrigias calceamentorũ ejus solvat? Agete igitur, pueri suavissimi, hoc inclyto puero Iesu præceptore, hoc tam insigni duce, sancta superbia gloriemur, hujus sublimitas nobis ad pie audendum animos addat, in hoc uno nobis ipsi placeamus, ut, existimantes, illius omnia nobis esse communia, nos ipsos meliores arbitremur, quam qui, semel tali addicti imperato-

Adoranda potius quam explicanda maiestas Iesu.

peratori, mundo, vitiisve, sordidissimis utique dominis, serviamus.

Secunda Pars.

SEd admirantur, & contremiscunt etiam dæmones, amant soli pii. Quamobrem altera hujus orationis pars, ut propius ad vos pertinet, ita est attentioribus auribus accipienda, videlicet quot nominibus Jesus sit nobis amandus, vel redamandus magis, ut qui nos & nondum conditos ante omne tempus amarit in se, in quo jam tum erant omnia. Itaque nativa sua bonitate, cum nihil essemus, nos finxit: finxit autem non quodvis animal, sed hominem: & finxit ad sui ipsius imaginem, hoc est, summi boni capaces: ac sacro sui oris afflatu spiritum vitalem indidit. Adhæc, ceteris animantibus imperio nostro parere jussis, quinetiam angelis in nostri tutelam designatis, latissimam hanc ac pulcherrimam mundi fabricam nostris

Creavit nos.

ſtris addixit uſibus. In qua nos velut in admirabili quodam theatro conſtituit, ut in rebus creatis opificis ſapientiam admiraremur, bonitatem amaremus, potentiam veneraremur. Quoque id magis fieret, tot animi dotibus ornavit, tam perſpicaci ingenii lumine condecoravit. Quid hoc animante fingi poterat vel admirabilius, vel felicius? Sed ô ſemper felicitatis comitem invidiam! Rurſum, ſerpentis aſtu, in peccatum, hoc eſt, plus quam in nihilum, relapſus eſt miſer. Sed hic tu rurſum, optime Ieſu, quā ineffabili conſilio, quam inaudito exemplo, quam incomparabili caritate tuum figmentum reſtituiſti? Nam ita reſtituiſti, ut labi propemodum expedierit, eamque culpam quidam non abſurde felicem vocaverit. Omnia debebamus conditori; at reparatori plus quam omnia debemus. Ultro temet ipſum è regno patris in hoc noſtrum exilium demiſiſti, ut nos, è paradiſo exactos, cœli

Dignitas hominis.

cives

cives redderes. Noſtram humanitatem aſſumpſiſti,ut nos in tuę divinitatis conſortium adſciſceres. Noſtrum hunc limum induiſti, ut nos immortalitatis gloria veſtires. Noſtra tectus forma, nobiſcum in hoc calamitoſo mundo complures annos agere voluiſti, ut vel ſic in tui raperes amorē. Nudus in hanc lucem, imo noctem, emerſiſti; nobiſcum, atque adeo pro nobis, vagiſti, ſitiſti, eſuriſti, alſiſti, æſtuaſti, laboraſti, delaſſatus es, eguiſti, vigilaſti, jejunaſti, tot malis noſtris obnoxius eſſe voluiſti, ut nos, ab omnibus exemptos malis, in tui, hoc eſt, ſummi boni communionē, aſſereres. Deinde, per omnem ſanctiſſimæ vitæ tuæ ſeriem quam efficacibus exemplis animos noſtros inflammas? quam ſalutaribus præceptis erudis ac formas? quam ſtupendis miraculis expergefacis? quā blandis monitis trahis? quam certis promiſſis invitas? ut non ſit alia commodior via ad te, niſi per te ipſum, qui unus es via, veritas, & vita.

vitæ. Sed viam non indicasti modo, verumetiam aperuisti, dum pro nobis vinciri, trahi, damnari, rideri, cædi, conspui, vapulare, probris affici, demum in ara crucis agnus sine macula immolari voluisti, ut nos tuis vinculis solveres, tuis sanares vulneribus, tuo lavares sanguine, tua morte ad immortalitatem eveheres. In summa, totum te nobis impendisti, ut tui (si fieri posset) jactura nos perditos servares. vitæ redditus, toties tuis apparuisti, atque illis intuentibus patrem repetisti, ut membra confiderent, eo se perventura, quo caput jam præcessisse conspicerent. Deinde, quo magis confirmares amicos, patre placato, egregium illud perpetui amoris tui pignus misisti, sacrum illum Spiritum, quo, mortui mundo, longe verius ac felicius jam viveremus in te, quam nostro hoc spiritu vivimus. Quæso quid his summæ caritatis argumentis poterat accedere? Ne hæc quidem tam multa, tam ma-

Missio Spiritus sancti.

gna, flagrātiſſimo tuo in nos amori ſaterant. Quis enim commemorare poſſit, quot martyrum mortibus nos ad hujus vitæ contemptū animas? quot virginum exemplis ad continentiam accendis? quot ſanctorum monumentis ad pietatem ſolicitas? quam admirandis Eccleſiæ tuæ ſacramentis communis pariter, ac ditas? Ut conſolaris, erigis, armas, doces, mones, trahis, rapis, mutas, transformas nos arcanis tuis literis; in quibus vivas quaſdam tui ſcintillulas condi voluiſti, magnum amoris incendium excitaturas, ſi quis modo pia diligentia conetur excutere? Denique; quam undique nobis obvius es, ne quando liceat obliviſci tui. Adhæc, quam paterne toleras peccantes, quam clementer recipis ad te redeuntes? Nec imputas benefacta tua gratis, nec reſipiſcentibus noſtra imputas malefacta. Ut ſubinde tacitis vellicas ac trahis inſtinctibus? Ut emendas adverſis? ut allicis proſperis? ut omnem

Peccantes tolerat.

omnem moves lapidem? Ut nuſquam ceſſat ardentiſſima caritas in fovendis, aſſerendis, tuendis, beandis nobis? Sed, quam pauca de tam innumeris perſtrinximus, commilitones? & tamen videtis quam ſit immenſus beneficiorum acervus. Eat nunc qui volet, & Pyladas, Oreſtes, Pirithoos, Theſeos, Damonas, ac Pythias, verbis phaleratis efferat, mera præ his nugamenta. Atque hæc quidem contulit ultro nihil promeritis, immo transfugis atque hoſtibus, & à quibus nihil omnino mutui beneficii redire poterat. Si mediocribus officiis homines ad amandum hominem accendimur, hunc conditorem, vindicem, ſic amantem, ſic promeritum; non ſaltem redamabimus? quandoquidem hanc ſolam gratiam ille à nobis repoſcit., quam tamen ipſam in noſtrum refundit lucrum. Adamas ſanguine molleſcit hircino: aquilæ, leones, pardi, delphines, dracones, agnoſcunt ac referunt benefi-

Redamemus Ieſum.

cium; At ô duritiam cordis humani plusquam adamantinam, si tam inaudita caritate non mitescit: ô ingratitudinem plusquam beluinam, si tantorum meritorum potest oblivisci: ô singularem, impudentiam dicam, an potius dementiam, si sic conditus, sic restitutus, sic locupletatus, tanta obrutus beneficentia, ad tantas vocatus spes, quicquam amare potest, præter illum unum, in quo, & à quo sunt omnia, quique nobis omnia secum impertit. Porro autem, quanquam hæc mortalis omnis complectitur, tamen nos illi peculiariter debemus, propterea quod, in nostrum, hoc est, puerorum ordinem, singulari quadam propensione atque indulgentia fuisse sese, pluribus declaravit argumentis. Primum, quod ita, ut erat vatum oraculis promissus, puer parvulus nasci voluit, cum esset immensus. Præterea quod, adhuc uteri virginei latebris inclusus, infantis, item nondum nati, gestu atque exultatione

Iesus in pueros propensus.

tione gavisus est salutari. Deinde quod statim innocentium puerorum sanguine suam nativitatem voluit consecrari. Ut his, quasi velitibus, dux invictus, bellum auspicaretur. Adde his, quod, instante morte triumphali Hierosolymam veniens, puerorum occursu atque officio decorari, puerorum voce suas laudes decantari maluit. Jam vero quam amantem, quamque sollicitum puerorum patronum agit, cum, matribus infantes suos offerentibus ut Jesu contactu consecrarentur, discipulis, ne possent admitti, vetantibus indignans: Sinite, inquit, parvulos venire ad me. Neque vero pueris benedixit tantum, verumetiam negat, ulli mortalium aditum patere in regnum cœlorum, nisi qui ad parvulorum formam descenderit. Rursum, quam amanter & illud? cum tam graviter deterret ab offendendis pusillis; affirmans, magis expedire, ut molari saxo collo alligato præceps

in mare detur aliquis, quam ut unumquemlibet ex his parvulis offendat. Atque his quam insigne addidit elogium ad puerorum commendationem? Amen dico vobis, angeli eorum semper vident faciem patris. Gratias agit tibi tuus; tibique dicatus grex, Iesu præceptor. Cui, quæso, sacras tuas manus semper admovere velis, & omne scandalum ab eo procul arcere. Quid illud? nonne magnum amoris indicium, cum, puero in medio collocato, discipulis eum exemplum proponit; Nisi, inquiens, conversi fueritis, & efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cœlorum. An non eodem pertinet, cum, Nicodemo sciscitante, qua via possit ad vitam immortalem pertingere, jubet ut renascatur, hoc est, in puerum redeat. Usque adeo Christo duci nostro placuit infantia, ut senes etiam cogat repuerascere, si modo velint in illius admitti consortium, extra quem nulla salutis spes est.

est. Neque vero à Christo dissonat Petrus, cum admonet, ut, tanquam nuper editi infantes, lac verbale concupiscamus. Neque discrepat Paulus; Filioli mei, inquiens, quos iterum parturio, donec formatur Christus in vobis. Idem parvulos in Christo lacte potat. Multa sunt id genus loca in mysticis literis. Omnino Christianismus nihil aliud est quam renascentia, quam repuerascentia quædam. Magnum igitur pueri, magnum pueriticiæ sacramentum, qua Iesus tantopere delectatus est. Non contemnamus ætatem nostram, quam verus ille rerum æstimator tanti fecit. Tantum demus operam, ut ejusmodi simus pueri, cujusmodi diligit Jesus. Diligit autem innocuos pueros, dociles, simplices. Atque illud interim meminerimus, hanc Deo gratam pueriticiam non in annis esse sitam, sed in animis: non in temporibus, sed in moribus. Est enim præposterum quoddam, nobisq; magnopere fugiendum puerorum

Pueritia præpostera.

rorum genus, qui, mẽto lévi, mente sunt hirsuta, &, ætate impuberes, vitiosa astutia senes sunt. Est igitur novum quoddam puericiæ genus, quod à Christo probatur, puericia citra puerilitatem, & omnino senilis quædam puericia, quæ non annorum numero constat, sed innocentia, sed ingenii simplicitate. An non id palam indicat Petrus, cum ait; Deponentes igitur omnem maliciã, & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabile & sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. Cur addidit, rationabile? Nempe ut excluderet stulticiam; quæ hujus fere ætatis consuevit esse comes. Cur detrahit invidias, simulationes, ac reliqua id genus vitia; quæ senum sunt quasi peculiaria? nimirum ut intelligeremus, Christi pueros simplicitate ac puritate æstimari, non natalibus. Ad eundem modum & Paulus: Malicia, inquit, parvuli esto-

Puericia nova & Christiana.

estote, sensibus autem perfecti. Quanquam est omnino in ipsa puerorum ætate nativa quædam bonitas, ac velut umbra quædam ac simulacrum innocentiæ, vel spes potius atque indoles futuræ probitatis. Mollis, & in quemvis habitum sequax animus; pudor, optimus innocentiæ custos; ingenium, vitiis vacuum; corporis nitor, ac veluti flos quidam vernantis ævi; & nescio quomodo quiddam spiritibus cognatum ac familiare. Neque enim temere fit, ut, quoties apparent angeli, puerili specie sese offerant oculis. Quinetiam magi, siquando suis incantamentis spiritum eliciunt, in puerile corpus feruntur accersere. At quanto libentius Spiritus ille divinus, piis ac sanctis evocatus votis, in hujusmodi domicilia demigrabit? Ergo ad has naturæ dotes si accesserit summi illius & absoluti pueri imitatio, tum demum & grati in illum, & illo digni pueri videbuntur. Etenim sic promeritum

In pueris nativa bonitas.

quis possit non amare? Verum enimvero ea veri amoris vis est, ut ejus, quem ames, quam simillimus esse cupias. Quod si in nobis efficit amor humanus, quantum æmulandi studium excitabit amor divinus; cui ille collatus vix amoris umbella est? Proinde si vere atque ex animo, non verbo tenus, Iesum amamus, Iesum pro nostra virili conemur exprimere, vel potius in illum transformari. Quodsi virum assequi non possumus, saltem pueri puerum imitemur. Quanquam hoc ipsum facinus est haudquaquam puerili, immo senilibus etiam viribus majus, sed quod fere nusquam succedat felicius quam in pueris. Etenim quoties negotium ab humano pendet præsidio; tum robur, ætas, sexus expenditur: verum ubi gratiæ res agitur, non naturæ; tum hoc efficacius exerit sese miraculum Spiritus, quo minus erat opis ac fiduciæ in carne. Denique quid dubitemus aut diffidamus, ipso formante, fingente

ac

ac transformante nos, quem conemur exprimere? Quis Danieli puero tantum addidit prudentiæ? quis puero Solomoni tantum tribuit sapientię? quis tribus illis pueris tantum adjunxit tolerantiæ? quis puerum Heli dignum divino fecit alloquio? Quis Nicolao puero? quis Ægidio? quis Benedicto? quis Agneti? quis Cæciliæ? quis tot tam teneris virgunculis, tam masculam atque invictam virtutem dedit? Profecto non natura, sed gratia. Et, ubi minus succurrit natura, ibi mirabilius operatur gratia. Hac igitur freti, magno animo studium æmulandi puerum Iesum capessamus, nec unquam oculos ab eo velut à scopo deflectamus. Absolutum exemplar habemus, nihil est quod aliunde petere oporteat. Omnis illius vita, quid nos sequi debeamus, clamitat. Quid autem docuit puer ille purissimus, de purissima virgine natus? nisi ut omnem hujus mundi spurciciam & inquinamenta vitemus,

Vbi minus natura, ibi mirabilius gratia operatur.

mus, atque angelicam quandam vitam jam nunc in terris meditemur; hoc est, id esse meditemur, quod illic semper sumus futuri. Porro spiritus Iesu cum omnes sordes aversatur, & odit, tum præcipue belluinam illam, & prorsus homine indignam libidinē. Quid autem docuit nos, natus peregre, editus in tuguriolo, abjectus in præsepi, pannis involutus? nisi ut semper meminerimus, nos heic paucorum dierum hospites esse; utque, calcatis opibus, spretis mundi falsis honoribus, per pios labores ad cœlestem illam patriam expediti festinemus? in qua jam nunc animo vivamus oportet, etiamsi corporeis interim pedibus terram contingimus. Rursum, quid admonuit, in Ægyptum aufugiens? nisi ut inquinatorum commercium modis omnibus devitemus, qui Iesum in nobis, hoc est, innocentiam, ac mundi neglectum, conantur extinguere. Quid vero docuit circumcisus? nisi ut omneis car-

Libidinem odit Iesus.

carnis affectus, ad Christum properantibus obstrepentes, amputemus, ac, tanquam in nobis ipsis mortui, solo Jesu spiritu ducamur ac vegetemur. Quid docuit oblatus in templo? nisi ut totos nos, ab ipsa jam infantia, Deo, rebusque sacris, dicemus consecremusque, ac protinus, recenti adhuc mentis testa, Iesum imbibamus. Nec enim ulla ætas ad discendam pietatem immatura est. Immo non alia est magis tempestiva ad discendum Christum, quam ea quæ mundum adhuc nescit. Jam ipsi apud vos æstimate, pueri, puer ille sic natus, sic Deo dicatus, quam sanctis studiis totam pueriticiam transegerit. Non otio, non cibo, non somno, non ineptis lusibus, non stultis fabulis, non evagationibus, quemadmodum puerorum vulgus facit; sed aut parentum obsequiis, aut sacris orationibus, aut auscultandis doctoribus, aut piis meditationibus, aut sanctis ac seriis cum æqualibus

pueris

pueris colloquiis. An non hæc, & multa similia, summatim complexus est sanctus Lucas? cum scribit ad hunc modum: Puer crescebat, & confortabatur, plenus sapientia; & gratia Dei erat in illo. An non palam videtis novum pueritiæ genus? De pristinis pueris dictum est: Stulticia colligata est in corde pueri. De novo hoc auditis, Plenus sapientia. Quid adhuc ætatis inscitiam prætexīmus, cum audiamus, non sapientem, sed plenum sapientia puerum? Videte ut omnem rerum ordinem hic puer invertit, qui loquitur in Apocalypsi: Ecce ego nova facio omnia. Perditur sapientia senum, ac prudentia prudentium reprobatur; at pueri implentur sapientia. Nimirum hoc nomine gratias agens patri; Quoniam, inquit, abscondisti hæc à sapientibus, & revelasti ea parvulis. Porro ne stultam hujus mundi ac fucatam sapientiam affectaremus, protinus adjecit: Et gratia Dei erat in illo. Is vero demum

mum ſapit, qui mundo deſipit, & nil niſi Chriſtum ſapit. Is non è philoſophorum libris, non è Scoticis argutiis, ſed ſincera fide cognoſcitur, ſpe tenetur, caritate devincitur. Jam vero quam multa docuit nos, ubi duodecim natus annos, à parentibus furtim ſubducit ſeſe, ac ne inter notos quidem ac propinquos repertus, poſt triduum denique inventus eſt? Sed ubi tandem inventus? Num in circulis? num in choris? num in viis aut foro? Audite, pueri, ubi repertus ſit Ieſus, relictis parentibus quodammodo fugitivus; &, ubi vos verſari conveniat, intelligetis. In templo, inquam, inventus eſt, in medio doctorum ſedens, audiens illos, ac viciſſim interrogans. Quid docuit nos Ieſus his tam admirandis factis? Nō dubium, quin rem magnam, rem ſeriam, rem imitandam docuerit. Quid autem? quid? niſi ut grandeſceret in nobis Chriſtus, quandoquidem & in nobis naſcitur, & habet ſuos æ-

Quæ doceat Chriſtus.

tatum

tatum gradus, donec occurramus in virum perfectum, & in mensuram plenitudinis ejus. Ergo, cum grandescit in nobis, docet, ut naturales parentum & amicorum affectus in Deum transferamus; nihil hic amemus, nihil miremur, nisi in Christo, & Christum in omnibus. Meminerimus, nos verum patrem, patriam, cognatos, amicos habere in cœlis. Verum, ne quis imaginetur, hunc parentum neglectum, fastum aut inobedientiam sapere, consequitur, Et erat subditus illis. Immo nemo suos parentes verius amat, nemo magis pie colit, nemo observantius morem gerit, quam qui sic contemnit. Quid autem est, sedere in templo, nisi in rebus sacris conquiescere, & ad discendum animum ab omnibus tranquillum curis adferre? Nihil autem vitiis est turbulentius; &, otium ac quietem amat sapientia. Jam, à quo tandem nos gravemur discere? Quam attentas aures præceptori præbere convenit,

Sedere in templo.

nit, cum puer ille cœlestis, sapientia Dei patris, in medio doctorum sedeat, audiens vicissim, ac respondens, sed ita respondens, ut omnes ejus sapientiam admirarentur? Neque id mirũ, cum is esset ad quem omnis mundi sapientia stulta est. Præclara res legum prudentia, egregia res philosophiæ cognitio, suspicienda res Theologiæ professio; verum, si quis Iesum audiat, illico stultescunt omnia. At nostra responsio, si sapientiæ miraculum excitare non potest, certe sapiat modestiam, sonet innocentiam. Rursum, obsecro, quam morigeros, quam obsequentes nos esse decet parentibus ac præceptoribus, quos potiores, velut ingenii parentes, habemus, postea quam ille, dominus omnium, cum à parentibus non intelligeretur, tamen subditus illis redierit in Nazareth? Debetur hoc pietati, debetur parentum reverentiæ, ut aliquoties illorum voluntati concedamus, etiamsi nos meliora viderimus.

Sed

Sed jam operæpretium est audire, quam apto fini Lucas Iesu puericiam concluserit: Et Iesus, inquit, proficiebat sapientia, ætate, & gratia, apud Deum, & apud homines. Quam multa, quam paucis, nos docuit? Primum, cum ætatis accessione, pietatis item accessionem oportere copulari. Ne illud in nos jure dici possit, quod in hominum vulgus divus dixit Augustinus: Qui major est ætate, major est iniquitate. Neve in hoc pulcherrimo certamine unquam restemus, aut nos assecutos arbitremur: sed, in morem currentium in stadio, à tergo relicta negligentes, in anteriora nitamur, ac semper à bonis ad meliora, à melioribus ad optima, proficere conemur, donec ad metam, hoc est, hujus vitæ finem perventum erit. Socrates, admodum senex, perinde quasi nihil sciret, ita semper, & à quovis, discere sitiebat. Itidem & nos, quo magis in Christo fuerimus, hoc minus nobis placebimus; si modo vere in illo

Cum ætate pietas augeatur.

illo fuerimus progeſſi. Adeo φιλαυ-τία peſtis eſt & ſtudiorum & pieta-tis; ac, juxta Fabium, præcox illud ingeniorum genus non temere pervenit ad frugem, vel eruditio-nis, vel innocentiæ. Equidem nec ordinem otioſum eſſe puto, Apud Deum, & apud homines: ut intel-ligamus, in primis dandam ope-ram, ut vita noſtra Deo placeat: Id agenteis, humanus favor ultro cō-ſequetur. Nihil enim virtute pul-chrius, nihil amabilius quam laus. Laus hoc magis ſequi ſolet, quo minus appetitur. Paucis, ut potui-mus, vobis expreſſimus exemplar Pueri; quem & amare plurimum, & imitari ſtudioſiſſime debemus. Atque omnino tantum videbimur amare, quantum fuerimus imitati. Rurſum tanto plenius imitabi-mur, quanto amabimus arden-tius. Proinde hoc ipſum ab illo quotidianis ac puris precibus fla-gitemus, ut nobis donet, amore ſui flagrare, ſui ſimiles evadere; hoc eſt, caſtos, puros, incontaminatos,
mites,

mites, ſimplices, tractabiles, expertes fuci, ignaros doli, neſcios invidiæ, parentibus morigeros, præceptoribus dicto audientes, mundi contemptores, rebus divinis addictos, piis literis intentos, nobis ipſis quotidie meliores; probatos ſuperis, gratos hominibus, odore bonæ famæ, quam plurimos ad Chriſtum allicientes. Hæc, inquam, aſſidue flagitemus, hæc manibus pedibuſque conemur, dum habilis ætas, brevi alioqui fugitura. Etenim, ſi recte monuit Fabius, optima ſtatim, ac primo, diſcenda; quid prius diſci debet, quam Chriſtus, quo nihil eſt melius? imo quid aliud diſcere oportet Chriſtianum, quam eum virum, quem noſſe, vita eſt æterna? quemadmodum ipſe teſtatur, patrem orans in Euangelio. Id ſi curabimus, utcunque pro virili gratiam referemus tam ſingulariter de nobis merito; &, illi referendo gratiam, ipſum nobis lucrifaciemus. Referemus autem hoc plenius,

Chriſtus primo diſcendus.

nius, quo vehementius redamabimus. Porro hoc magis illum redamabimus, quo magis vita ac moribus exprimemus. Jam quo magis exprimemus, hoc magis ipso locupletabimur.

Tertia Pars.

AT interim nonnullis forsitan succurret animo, duram hanc esse militiam, repudiatis omnibus, cum Christo crucem tollere. Sed memineritis, fratres dilectissimi, longe diversam mundi & Christi esse naturam. Mundus, ceu fucata meretrix, prima fronte blandus nobis, & aureus occurrit; postea, quo ingrediare altius, quo propius inspicias, hoc magis ac magis tetra, putrida, fellita sunt omnia. E diverso Christus procul intuentibus durior apparet, dum cruces videmus, dum voluptatum ac vitæ contemptum. Verum, si quis fidenti animo totum sese in illum rejiciat, reperiet, nihil esse mollius, nihil expeditius, nihil dulcius.

Mundus ab initio blandus.

cius. Nisi forte verum non dixit veritas in Euangelio, cum ait: Tollite jugum meum super vos; & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est, & onus meum leve. Hæc nimirum vere est ardua illa virtutis via, quam & olim tanto ante Christum utcunque somniavit Hesiodus, primo aditu asperior, progressu semper & facilior, & amœnior. At quid tandem asperum videri potest, quo ad tam ingens, tam certum itur præmium? Si, juxta sapientis dictum, spes prȩmii minuit vim flagelli, quis in hac momentanea vita non leve, non dulce judicet, quo cœlestem illam, & nunquam desituram sibi paret vitam, æternum regnet cum Christo, assidue summum illud intueatur bonum, versetur in angelorum contubernio, ab omni malorum absit metu procul? Quis, oro, tantum hoc præmium, non vel sexcentis mortibus emptum velit? Atqui hoc tantum donativum pollicetur

Spes præmii.

tur

tur militibus suis imperator noster Iesus; qui neque fallere potest, neque mentiri novit. Iam apud vosmet ipsos expendite fructus æternitatem, ac magnitudinem: contra, quam breve hujus militiæ tempus; nimirum haud longius ipsa vita. Quæ quid aliud est, quam vapor ad exiguum tempus apparens, aut unius horæ somnium? Sed agedum, de hoc interim inæstimabili præmio sileamus; atque inspiciamus, quam abunde magnaq; mercede dux noster militum suorum labores etiam in hac vita compenset; quamque disparem metant messem, qui mundo militant, & qui merent sub Christo Iesu. Audiamus quid ipsi dicant impii in libro Sapientiæ: Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles, viam autem Domini ignoravimus. Illectat mundus fucatis bonorum simulacris; quæ nihil aliud sunt, quam mellita venena. Mox attractos, & velut inauctoratos, Deum immor-
talem,

talem, in quas curas, quas ſolicitudines, quas turbas, quæ diſpendia, quæ dedecora, in quam conſciæ mentis carnificinam, in quam infelicem exitum, miſeros adducit? Ut hic quoque jam abunde magnas impietatis pœnas dediſſe videantur, etiamſi nulli conſequantur inferi. At, qui, rejectis mundi fucis, in Ieſum, hoc eſt, ſummum bonum, omnem amorem, curam ſtudiumque transferunt, totique ab illo pendent, ii, juxta promiſſum Euangelicum, non modo vitam æternam poſſidebunt, verum etiam in hoc ſeculo centuplum accipient. Quid eſt autem, accipere centuplum? Nempe pro fucatis bonis, vera: pro incertis, certa: pro fluxis, æterna: pro veneno tinctis, ſincera: pro curis, otium: pro ſolicitudine, fiduciam: pro turbulentia, tranquillitatem: pro diſpendiis, utilitatem: pro flagitiis, integritatem: pro conſcientiæ cruciatu, ſecretũ & ineffabile gaudium: pro turpi atque infelici exitu, glorioſam

Centuplum recipere.

riosam ac triumphalem mortem. Sprevisti divitias, amore Christi; in ipso veros invenies thesauros. Rejecisti falsos honores; in hoc longe eris honoratior. Neglexisti parentum affectus; hoc indulgentius fovebit te pater verus; qui est in cœlis. Pro nihilo habuisti mundanam sapientiam; in Christo longe verius sapies ac felicius. Adspernatus es pestiferas voluptates; in ipso multo alias invenies delicias. Breviter, ubi arcanas illas, sed & veras opes Christi, dispulsa mundi caligine, videris, omnia, quæ prius arridebant, quæ solicitabant, ea non solum non admiraberis, sed perinde ut pestes quasdam fugies, rejicies, aversaberis. Fit enim mirum in modum, ut, simul atq; cœlestis illa lux animos nostros penitus attigerit, protinus nova quædam rerum omnium facies oboriatur. Itaque, quod paullo ante dulce videbatur, nunc amarescit: quod amarum, dulcescit: quod horrendum, blanditur: quod

Præstigias mundi Christus dissipat.

blandiebatur, horrescit: quod splendidum ante, nunc sordidum: quod potens, infirmum: quod formosum, deforme: quod nobile, ignobile: quod opulentum, egenum: quod sublime, humile: quod lucrum, damnum: quod sapiens, stultum: quod vita, mors: quod expetendum, fugiendum, & contra. Ut, repente mutata rerum specie, nihil minus esse judices, quam id quod esse videbantur. Ergo in uno Christo compendio ac vere reperiuntur omnia bona; quorum inanes ac mendaces imagines & umbras, ceu præstigias, mundus heic ostendit; quas miserum mortalium vulgus, tanto animi tumultu, tantis dispendiis, tantis periculis, per fas nefasque, persequitur. Quam, obsecro, beatitudinem cum hoc animo conferre queas? qui jam liber sit ab errore, liber ab affectibus, securus, semper gaudens ob testimonium conscientię, nulla de re sollicitus, altus, sublimis, ac cœlo proximus, jamque supra sor-

tem humanam; qui, in Christo excelsissima petra nixus, omnes hujus seculi fucos, tumultus, procellas, ex alto rideat, negligat, vel potius commiseretur. Quid autem timeat is, qui propugnatorem habeat Deum? Ignominiam? at summa est gloria, pro Christo ignominiam pati. Paupertatem? at opum sarcinam lubens abjicit, quisquis ad Christum properat. Mortem? ac ea maxime in votis est, per quam scit sese ad immortalem vitam esse transmittendum. Qua de re sit sollicitus; cujus pater cœlestis etiam pilos habet annumeratos? Quid autem cupiat is, qui in Christo possidet omnia? Quid enim non commune membris & capiti? Jam vero quanta est hominis non modo felicitas, verumetiam dignitas, vivum esse membrum sanctissimi corporis Ecclesiæ, idem esse cum Christo, eandem carnem, eundem spiritum, communem cum illo habere patrem in cœlis, Christum habere fratrem, ad communem

Christus firmat.

cum illo hæreditatem destinatum esse, breviter jam non hominem esse, sed deum? Adde his gustum quendam felicitatis futuræ, quem piæ mentes subinde percipiunt. Hæc nimirum viderat, hæc senserat propheta, cum ait: Nec auris audivit, nec oculus vidit, nec in cor hominis adscendit, quę præparasti, Deus, diligentibus te. Proinde, carissimi sodales, si dabimus operam, ut vere Christi membra simus; juxta illud propheticum dictum; Iustus ut palma florebit, etiam in hac vita perpetua quadam adolescentia vernabimus, non animo tantum, verum etiam corpore. Etenim quemadmodum floridus ille Iesu spiritus in nostrum spiritum redundabit, ita noster vicissim in suum corpus influet, &, quoad fieri potest, in sese transformabit. Nec poterit tantus animi ac corporis nitor vestium sordes ferre. Nam animus noster habitaculum est Dei, animi domicilium est corpus: porro vestis & ipsa corporis

Gustus felicitatis futuræ.

quo-

quodammodo corpus est. Ita fiet, ut capitis puritati totus homo respondeat, donec, peracta hac vita, ad immortalitatem traducatur.

EPILOGUS.

AGete igitur, optimi commilitones, ad hanc tantam felicitatem summis viribus enitamur, ducem nostrum Iesum unum admiremur, quo maius nihil esse potest, imo sine quo nihil est omnino magnum. Hunc amemus, quo nihil esse melius potest, imo extra quem nihil est omnino bonum. Hunc imitemur, qui solus est verũ & absolutum pietatis exemplar; extra quem quisquis sapit, desipit. Huic uni inhæreamus, hunc unum amplectamur, hoc uno fruamur, in quo est vera pax, gaudium, tranquillitas, voluptas, vita, immortalitas. Quid multis? summa bonorum est omnium. Extra hunc nihil suspiciamus, nihil amemus, nihil appetamus. Huic uni placere

 studea-

ſtudeamus. Meminerimus, nos ſub illius oculis, & illius angelis teſtibus, quicquid agimus, agere. Zelotypus eſt, nec ullas mundi ſordes patitur. Quare puram & angelicam in illo vivamus vitam. Ille ſit nobis in corde, in ore, in omni vita. Hunc penitus ſapiamus; hunc loquamur, hunc moribus exprimamus. In illo negotium, otium, gaudium, ſolatium, ſpem, præſidium omne collocemus. Hic à vigilantium animis nunquam diſcedat, hic dormientibus occurſet. Hunc & literæ noſtræ, & luſus etiam, ſapiant. Per hunc, & in hoc, creſcamus, donec occurramus in virum perfectum, &, graviter obita militia, perpetuum cum illo triumphum agamus in cœlis. Dixi.

ODE dicolos diſtrophos, altero verſu heroico hexametro, altero iambico dimetro, De caſa natalicia pueri JESU, deque paupere puerperio virginis deiparæ MARIÆ.

Ecquid adhuc veterum ſequimur ſpectacula rerum?
Huc huc frequentes currite.
Hæc caſa, quæ lacera & ſtat agreſtibus horrida culmis,
Novum dabit ſpectaculum,
Quale nihil ſeclis proavi videre vetuſtis,
Nihil videbunt poſteri.
Hic, cujus tonitru telluſque tremiſcit & æther,
Teneris crepat vagitibus.
Hic orbis magni moderator maximus, infans
Virginea mulget ubera.
His ego non ſtabulis auguſta palatia Romæ
Feliciora judicem:
Non (operoſa licet) Solomonia templa, nec auream

Lydi tyranni regiam.
Salve, clara domus, cœloque beatior ipso,
Partus sacrati conscia.
Iure tibi Iovis invideant capitolia falsi,
Divis superba saxeis.
Ægyptus sancta invideat cunabula, monstris
Finem datura turpibus.
Nec minus apta Deo es, quod, hiantibus undique rimis,
Imbres & Euros excipis:
Quod lodicis egens, rigidoque incommoda fœno,
Fœtus rubentes excipis.
Talia nascentem decuere cubilia Christum, ut
Qui dedocere venerit
Fastum, nullaque non suadentem turpia luxum.
Non hic renident purpura,
Sertave frondea, non imitantes fulmina teda,
Non mensa sumptuosior:
Nec strepit officiis domus ambitiosa, nec alti

Fovent

Fovent puerperam tori.
Pannoſus jacet in duris præſepibus infans :
Divinus attamen vigor
Emicat, & patrios vagitu diſpuit ignes.

Deus agnoſcitur.

Senſere præſentem Deum,
Quodque licet, puero jumenta tepentibus auris
Frigus decembre temperant.
Vpilio calamis iiſdem, quibus ante capellis,
Agreſte, ſed pium, canit.
Æthereique chori volitant cunabula circum.
Vt menſibus vernis apum,
Degenerem ſimul ac pepulere examina regem,
Regi novo faventibus
Applaudunt alis, ſublimemque agmine tollunt;
Sic turma cœlitum, duci
Circumfuſa ſuo, gaudens ſtupet, atque jacentem
Pronis adorat vultibus,
Et natalicium ſonat ad præſepia carmen.

Conjunx pudicus interim,
Fusus humi, magnum trepidus veneratur alumnum.

Mariæ ipsa miratur.

Porro puella nobilis,
Pars bona spectacli, defixis hæret ocellis,
Primumque sese non capit,
Seque suumque stupens genitrix virguncula partum,
Nulli marito debitum.

Officia puero exhibet.

At simul ejecit pietas materna stuporem,
Prædulce pignus corripit,
Ac modo porrectis cohibet vagire papillis,
Modo tepente frigidum
Blanda fovet gremio, parvisque dat oscula labris.
Nunc pectori adprimit suo,
Nunc blæso teneros invitat murmure somnos,
Amabili invicem modo.
Lætam prole Deo videas gestire parentem,
Prolem parente virgine.

EXPOSTULATIO JESU cum homine suapte culpa pereunte. Des. Erasmo, Roterodamo, auctore.

CVm mihi ſint uni bona, quæ vel
frondea tellus,
Vel Olympus ingens continet,
Dicite, mortales, quæ vos dementia
cepit,
Hæc aucupari ut unde vis
Malitis, quam de proprio depoſcere
fonte,
Adeo benigno, & obvio?
Mendaceſque juvet trepido miſeroque tumultu
Vmbras bonorum perſequi?
Pauci me, qui ſum vera largitor &
auctor
Felicitatis, expetant?
Forma rapit multos; me nil formoſius uſquam eſt;
Formam ardet hanc nemo tamen.
Suſpiciunt ceras, antiquaque ſtemmata multi;
At me quid eſt illuſtrius?
Vt qui ſim genitore Deo Deus ipſe
profectus,

Genitrice natus virgine.
Unde fit, ut mecum vix gestiat unus & alter
Affinitatem jungere?
Maximus ille ego sum cœlique soli-que monarcha,
Servire nobis cur pudet?
Dives item; & facilis dare magna & multa roganti.
Rogari amo; nemo rogat.
Sumque, vocorque Patris summi sa-pientia; nemo
Me consulit mortalium.
Ipse ego sum atherei splendorque de-cusque parentis:
Me nemo stupet, aut suspicit.
Sum firmus juxta, ac jucundus a-micus amico;
Me pariter, ac meas opes,
Candidus atque lubens caris imper-tio; nemo hanc
Ambit necessitudinem.
Sum via qua sola cœli itur ad astra; tamen me
Terit viator infrequens.
Cur tandem ignarum dubitat mihi credere vulgus,

Aeter-

Aeterna cum sim veritas?
Pollicitis cur stulte meis diffidere perstas,
Cum sit nihil fidelius?
Auctor adhac vitæ cum sim unicus, ipsaque vita,
Cur sordeo mortalibus?
Lux ego sum; cur huc vertunt sua lumina pauci?
Dux; cur gravantur insequi?
Vivendi recte certissima regula solus;
Aliunde formas cur petunt?
Ipse ego sum solus vera, & sine felle voluptas;
Quid est quod ita fastidior?
Vnica pax animi; quin huc depositis ægri
Curas edaces pectoris?
Si benefacta truces etiam meminere leones, Nobis benefecit.
Referuntque belluæ vicem;
Respondere feri merito didicere dracones;
Si meminit officii canis;
Si redamant aquilæ, redamant delphines amantem:

Cur

Cur efferatior feris
Me, me, non redamas, homo? cui ſemel omnia feci,
Quem condidi, quem ſanguine
Aſſerui proprio, propriaque à morte recepi
Diſpendio vitæ, volens.
Si bos agnoſcit dominum, ſi brutus aſellus
Agnoſcit altorem ſuum;
Cur me ſolus, homo, male gratus, noſſe recuſas,
Et conditorem, & vindicem?
Vnus ego hic tibi ſum cunctorum ſumma bonorum:
Quid eſt quod extra me petas?
Quorſum diſtraheris, per tot diſpendia graſſans,
Laborioſa inertia?
Sum placabilis, & pronus miſereſcere; quin hoc
Miſer ad aſylum confugis?
Idem juſtus, & implacabilis ultor iniqui;
Cur non times offendere?
Corpus ego, atque animum, nutu ſub tartara mitto;

Nostri metus vix ullum habet.
Proinde, mei desertor homo, secordia si te
Adducet in mortem tua;
Præteritum nihil est; in me ne rejice culpam;
Malorum es ipse auctor tibi.
Nam quid adhuc superest? si te neque provocat ardens,
Suique prodiga caritas,
O bis marmoreum pectus, neque mitigat unquam
Adeo profusa benignitas;
Si neque tantarum vel spes certissima rerum
Expergefacit, & allicit;
Si neque tartareæ cohibet formido gehennæ,
Nec ullus admonet pudor;
Immo si durant magis hæc, addantque stuporem
Tam multa, tamque insignia,
Ut facile immanesque feras, chalybemque, petramque
Rigore victo molliant:
Quid faciat pietas, quibus artibus abstrahat ultro

Devota morti pectora?
Invitum servare, nec est mentis, puto, sana,
Et patria prohibet æquitas.

CARMEN IAMBICUM,

Sub persona Pueri Jesu, Præsidentis Scholæ Coleticæ.

NOn invenusto antiquitas ænigmate
Studii magistram, virginem
Finxit Minervam, ac literarum præsides
Finxit Camœnas virgines:
Nunc ipse virgo, matre natus virgine,
Præsideo virgineo gregi,
Et sospitator hujus & custos scholæ.
Adsunt ministri virgines,
Pueros meos mecum tuentes angeli.
Mihi grata ubique puritas,
Decetque studia literarum puritas.
Procul ergo sacro à limine
Morum

Morum arceant mihi literatores
luem.
Nihil huc recipiant barbarum.
Procul arceant illiteratas literas,
Nec regna polluant mea.

SAPPHICUM.

COeperit fauſtis avibus, precamur,
Semper augeſcens meliore fato,
Hic nova ſudor novus officina,
Auſpice JESU.
Heic rudis (tanquam nova teſta) pubes
Literas Grajas, ſimul & Latinas,
Et fidem ſacram, teneriſque Chriſtum
Combibit annis.
Quid fuit, læta ſobolem dediſſe
Corporis forma? niſi mens & ipſa
Rite fingatur, ſtudiiſque caſtis
Culta niteſcat?
Stirpe ab hac ſenſim nova pullulabit
Civium proles, pietate juxta, ac
Lite-

Literis pollens, breviterque regno
Digna Britanno.
Ludus hic sylva pariet futura
Semina, hinc dives nemus unde-
quaque
Densius surgens decorabit Anglum
Latius orbem.

IMAGO PUERI JESU,
quam cum ludo literario
nuper instituit.
Coletus.

Discite me primum, pueri, atque ef-
fingite puris
Moribus; inde pias addite lite-
rulas.

CARMEN
PHALÆCIUM.

SEdes hac puero sacra est IESU,
Formandis pueris dicata. quare
Edico, procul hinc facessat, aut qui
Spurcis moribus, aut inerudita
Ludum hunc inquinet eruditione.

ALIUD.

ALIUD.

Quin hunc ad puerum pueri concurritis omnes?
Vnus hic est vitæ regula fonsque pia.
Hunc qui non sapiat, hujus sapientia stulta est,
Absque hoc vita hominis mors (mihi crede) mera est.

FINIS.